

NOVÉ HORIZONTY

ČASOPIS PRE TEOLÓGIU, KULTÚRU A SPOLOČNOSŤ

www.novehorizonty.sk

Romano Guardini a hrad Rothenfels –
Cirkev sa prebúdzá v dušiach
WALTER ZAHNER

Svätý Tomáš Akvinský a prirodzený zákon
FRANTIŠEK TONDRA

Prepustenie z klerického stavu „in poenam“
JÁN DUDA

Sociálna dimenzia človeka
v modernej filozofii a súčasnej fenomenológii
JOZEF URAM

Teologické aspekty slobody
MAREK HARATIM

Faktor času a jeho úloha v profánnej eschatológii
podľa Benedikta XVI.
MARIÁN SEKERÁK

1/2011
ročník V.

OBSAH

3	Mlčať nie je vždy zlato <i>redakcia</i>	EDITORIÁL
5	Romano Guardini a hrad Rothenfels – Cirkev sa prebúda v dušiach <i>Walter Zahner</i>	PREKLAD
11	Svätý Tomáš Akvinský a prirodzený zákon <i>František Tondra</i>	ŠTÚDIE
15	Prepustenie z klerického stavu „in poenam“ <i>Ján Duda</i>	
19	Sociálna dimenzia človeka v modernej filozofii a súčasnej fenomenológii <i>Jozef Uram</i>	
26	Teologické aspekty slobody <i>Marek Haratim</i>	
30	Faktor času a jeho úloha v profánnej eschatológii podľa Benedikta XVI. <i>Marián Sekerák</i>	
34	Zhrnutie a analýza aktivít pápeža Benedikta XVI. a Svätej stolice v roku 2010 <i>Imrich Gazda</i>	ČLÁNKY
41	Katolícka akcia na Slovensku po roku 1945 <i>Ivan Chalupecký</i>	
43	Vatikánsky zápisník <i>Imrich Gazda</i>	UDALOSTI
45	Magdi Allam bol prorokom <i>Vladimír Palko</i>	
45	Spomíname na Levočskú púť <i>František Dluhoš</i>	
47	Pred sčítaním ľudu <i>Anton Ziolkovský</i>	NÁZORY
47		RECENZIE

CONTENTS

	Silence is Not Always Golden <i>editorial office</i>	EDITORIAL	3
	Guardini and the Rothenfels Castle – the Church is Awakening in the Souls <i>Walter Zahner</i>	TRANSLATION	5
	Saint Thomas Aquinas and the Natural Law <i>František Tondra</i>	STUDIES	11
	In poenam Dismissal from Clerical State <i>Ján Duda</i>		15
	Social Dimension of Human Being in Modern Philosophy and Contemporary Phenomenology <i>J. Uram</i>		19
	Theological Aspects of Freedom <i>M. Haratim</i>		26
	Factor of Time and Its Role in Profane Eschatology According to Benedict XVI <i>M. Sekerák</i>		30
	A Summary and an analysis of Activities of Benedikta XVI. and the Holy See in 2010 <i>Imrich Gazda</i>	ARTICLES	34
	Catholic Action <i>Ivan Chalupecký</i>		41
	The Vatican diary <i>Imrich Gazda</i>	AFFAIRS	43
	Magdi Allam was a Prophet <i>Vladimír Palko</i>		45
	Remembering the Levoča Pilgrimage <i>František Dluhoš</i>		45
	In Anticipation of the Census <i>Anton Ziolkovský</i>	OPINIONS	47
		REVIEWS	47

REDAKCIA

MLČAŤ NIE JE VŽDY ZLATO

Keď 26. novembra 2010 denník SME publikoval článok francúzskeho mysliteľa Bernarda-Henriho Lévyho o povinnosti brániť prenasledovaných kresťanov, nepovedal nič nové. Predsa však vyjadrenia tohto filozofa pôvodom zo židovskej rodiny v Alžírsku vyvolali prekvapenie. Prvé začudovanie vyvoláva skutočnosť, že hlas na obranu kresťanov vychádza zo židovského prostredia. Naš „starší brat vo viere“, ako Židov nazval Ján Pavol II., sa angažuje aj v inej kauze kresťanov. Na Európskom súde pre ľudské práva v spore vo veci krížov v štátnych školách zastupuje Taliansko taktiež židovský advokát, bývalý profesor práva z Harvardskej univerzity Joseph Weiler. Na vysvetlenie svojho rozhodnutia prijať túto úlohu Weiler hovorí: „*Ak sa niekomu upiera jeho náboženská identita, neuznáva sa tým identita každého iného náboženstva, teda aj môjho.*“ Druhé začudovanie už nemá ten pozitívny prvok ľudskej a medzináboženskej solidarity. Európske krajiny, inštitúcie a politici, ktorí sú promptní pri odsudzovaní rasizmu, antisemitizmu a stavajú sa za ľudské práva, v tomto prípade škandalózne manévrujú diplomatickou mlčanlivosťou pri vraždách, zastrášaní, prenasledovaní a diskriminovaní kresťanov vo svete. Európa, ktorá má v súčasnosti svojho prezidenta a ministerku zahraničných vecí, čuší a prizerá sa, ako sa v iných častiach sveta porušujú tie najzákladnejšie ľudské práva. Kým v minulosti miestom prenasledovania boli bývalé komunistické krajiny, teraz počet útokov narastá predovšetkým v islamských štátoch, ktorých cieľom je úplne vykoreniť kresťanskú prítomnosť na ich území.

Načrtnime aspoň v krátkosti uplynulý rok z pohľadu prenasledovania kresťanov. V januári sa deväť cirkevných budov stalo terčom podpaľáčov v Malajzii. V marci Maroko vyhostilo 120 cudzincov, ktorí boli obvinení z navádzania na prozelytizmus. V júni bol v Turecku zavraždený apoštolský vikár Anatólie a predseda Konferencie biskupov Turecka Luigi Padovese. V auguste Severná Korea popravila vedúcich predstaviteľov kresťanskej podzemnej cirkvi a ďalších 20 bolo uväznených. V októbri zabili islamskí teroristi 58 kresťanov v irackom Bagdade. V novembri bol v Kongu zastrelený katolícky kňaz Christian Bakulene. Počas vianočných sviatkov zahynulo 21 kresťanov Koptskej cirkvi v Egypte. 38 ľudí zahynulo pri bombovom útoku v kresťanskej štvrti v Nigérii počas Vianoc. Behom vianočnej sv. omše vybuchla bomba v kostole na Filipínach. To je len niekoľko kamienkov z mozaiky prenasledovania kresťanov za uplynulý rok 2010. Kresťania sú zabíjaní a prenasledovaní v Sudáne, Indii, Číne, Pakistane, Iráne, Alžírsku, Nigérii, Saudskej Arábii, Kube, Vietname, Indonézii a v ďalších krajinách. K tomu je potrebné spomenúť zneuctovanie kresťanských budov a symbolov, ktoré mnohokrát zostávajú úplne nepovšimnuté. Ide o novodobý holokaust kresťanov.

Podľa Komisie biskupských konferencií európskej komunity (COMECE) je v súčasnosti 75% všetkých zabití z náboženských motívov namierených na kresťanov. Rešpektovanie náboženskej slobody je indikátorom dodržiavania základných ľudských práv. Pri úsilí o rast životnej úrovne nesmieme zabúdať na rešpektovanie ľudských práv, medzi ktoré patrí aj právo vyznávať slobodne svoju vieru.

Na Slovensku sa 7. januára 2011 v Bratislave konalo zhromaždenie a sv. omša za prenasledovaných kresťanov vo svete. Podobná akcia sa konala 18. januára 2011 na Václavskom námestí v Prahe. Určite nešlo len o symbolické akcie. Útok na kresťana je útokom na ktoréhokoľvek človeka. Na internete pribúdajú webstránky, ktoré pravidelne informujú o krivdách páchaných na kresťanoch. Reakcie na protikresťanské násilie sa nesmú ohraničiť len na kondolencie, vyjadrenia poľutovania alebo monitorovanie situácie. Je potrebné výraznejšie naliehať na predstaviteľov európskych krajín, vrátane Slovenska, aby aktívne vymáhali dodržiavanie práv kresťanov v spomenutých štátoch.

Je evidentné, že medzi vrcholnými predstaviteľmi EU je antipatia voči kresťanstvu. Potvrdzuje to aj tá skutočnosť, že hoci 20. januára 2011 Európsky parlament ako aj parlamentné zhromaždenie Rady Európy 27. januára 2011 si osvojili návrh, ktorý predložil taliansky poslanec Luca Volonté a v 17. bodoch odsúdili násilie, ktoré sa pácha na kresťanoch na Blízkom východe, rada ministrov zahraničných vecí EU 31. januára 2011 tento návrh odmietla s odôvodnením „politickéj nevhodnosti“. Niektorým ministrom totiž v návrhu prekážala výslovná zmienka o kresťanoch. Na stretnutí 21. februára 2011 už ministri schválili všeobecnejší text, ktorý odsudzuje násilie páchané na kresťanoch, moslimoch a ďalších náboženských spoločenstvách.

Mimoriadnu pozornosť si zaslúži aktuálna situáciu v niektorých štátoch severnej Afriky a Blízkeho východu. Vlna protestov za cenu strát mnohých ľudských životov viedla k zvrhnutiu dlhoročných diktátorov. S obavami sa však očakáva ďalší politický vývoj v týchto moslimských krajinách. Demokratické voľby totiž môžu vyniesť k moci radikálne islamské strany a bezzubosť a otáľanie susednej Európy ich ešte viac posilní v nepriateľských a násilných postojoch voči kresťanským menšinám v týchto krajinách.

Ak sa pozrieme do evanjelia, Ježiš na viacerých miestach predpovedá svoje utrpenie a pripravuje na to aj svojich učeníkov. Dejiny Cirkvi neustále potvrdzujú pravdivosť Ježišových slov: „*Ak mňa prenasledovali, budú prenasledovať aj vás.*“ (Jn 15,20) V staroveku počas prenasledovania kresťanov zo strany rímskych cisárov už cirkevný učiteľ Tertulián (160-220) vyjadril prorocké slová: „*Krv mučeníkov je semenom nových kresťanov.*“ Cirkev pozná množstvo obdivuhodných svedectiev

viery, ktoré boli potvrdené až po preliatie krvi. Tieto hrdinské príklady nasledovania Krista nadchýnajú ďalších ľudí k vyznávaniu a prežívaniu kresťanskej viery. Kresťanstvo vyšlo z prenasledovania vnútorne autentickjšie a žiarivejšie. Jedným z centrálnych pilierov Cirkvi bola a trvalo zostáva martýria. Tento výraz doslova znamená svedectvo, čo v sebe zahŕňa nielen slovom ale aj skutkom, v krajnom prípade až položením vlastného života dosvedčiť vernosť Kristovi. Kresťania nedostali od svojho Zakladateľa imunitu na utrpenie. Ich prenasledovanie je realitou a to nie pre nedostatok viery, ale práve naopak – pretože majú a žijú vieru v Ježiša Krista v tomto svete.

Viera nie je fanatické vyhľadávanie utrpenia ani teatrálné strhávanie pozornosti okolia. Ak kresťan trpí kvôli svojim hriechom, je to výzva na pokánie. Ak kresťan trpí v chorobe, je to výzva, aby naďalej hľadal zmysel života. Ak kresťan trpí pre svoju vieru, je to výzva postaviť sa odvážne proti duchu násilia a proti zneužívaniu náboženstva ako zámienky na násilie.

Benedikt XVI. vo svojom novoročnom príhovore oznámil, že sa v októbri 2011 ako pútnik vydá na cestu do Assisi. Jeho úmyslom nie je iba pripomenutie si stretnutia, ktoré v roku 1986, teda pred 25. rokmi s predstaviteľmi kresťanských cirkví a svetových náboženstiev zvolal Ján Pavol II. Je to aj odpoveď na rastúce protikresťanské útoky vo svete.

Slovensko má z nedávnej minulosti bolestnú skúsenosť s prenasledovaním, väznením ba až zabíjaním vyznávačov Krista. O to viac nesmieme zostať nezúčastnení pri utrpení našich bratov a sestier pre ich vernosť vlastnému náboženskému presvedčeniu, vernosť predovšetkým ukrižovanému a vzkriesenému Kristovi.

***Posolstvo Svätého Otca Benedikta XVI.
na pôstne obdobie 2011***

Naše ponorenie sa do Kristovej smrti a vzkriesenia prostredníctvom sviatosti krstu nás každý deň núti oslobodzovať si srdce od bremena materiálnych vecí, od egoistického pripútania k „zemi“, ktoré nás ochudobňuje a bráni nám byť pripravenými a otvorenými voči Bohu a blížnemu. V Kristovi sa nám Boh zjavil ako láska (porov. 1 Jn 4, 7 – 10). Kristov kríž, „slovo kríža“ nám ukazuje spásnu Božiu moc (porov. 1 Kor 1, 18), ktorá sa darúva, aby pozdvihla človeka a priviedla ho k spáse: láska v jej najradikálnejšej podobe (porov. encyklika *Deus caritas est*, 12). Prostredníctvom tradičnej praxe pôstu, almužny a modlitby, ktorá je výrazom obrátenia, nás pôstne obdobie učí prežívať Kristovu lásku čoraz radikálnejšie. Pôst, ktorý môže byť motivovaný rôzne, nadobúda pre kresťana hlboko náboženský zmysel: chudobnejšou stravou sa učíme prekonávať egoizmus a žiť podľa logiky darovania a lásky; zrieknutím sa niečoho – a nielen nadbytočného – sa učíme odvrátiť svoj pohľad od vlastného „ja“, aby sme objavili niekoho vedľa nás a spoznali Boha v tvárach mnohých našich bratov. Pre kresťana nemá pôst nič spoločné s egocentrizmom, ale otvára ho väčšmi Bohu a potrebám ľudí, zaisťuje, že sa láska k Bohu stáva aj láskou k blížnemu (porov. Mk 12, 31).

Zdroj: www.kbs.sk

WALTER ZAHNER

ROMANO GUARDINI A HRAD ROTHENFELS – CIRKEV SA PREBÚDZA V DUŠIACH

W. Zahner: Romano Guardini and the Rothenfels Castle – the Church is Awakening in the Souls

This article is divided into five parts. First, the author explores the life and times of Romano Guardini. The second part deals with Guardini's works. The third part outlines Guardini's work with the Catholic youth at the Rothenfels castle. In the fourth part, the author presents Guardini's thought from a pedagogical perspective, and in the fifth part, he concludes the study by providing a short evaluation of the role of Guardini's thought in our time and in future. The text is a transcript of the lecture of Dr. Walter Zahner presented during the Hanus Days conference in September in Spisska Kapitula, organised by Forum for Culture with the support of the Ministry of Culture and Goethe Institute.

Úvod

Rád by som vám dnes priblížil Romana Guardiniho. Šírku jeho myslenia a diela nemôžem mojím dnešným príspevkom zachytiť ani len približne, takže pôjde iba o zblížovanie sa s jedným z najvýznamnejších a najkreatívnejších katolíckych mysliteľov 20. storočia. Nasmerovať by som vás chcel slovami, ktoré Guardini vyslovil podľa jeho kňazského priateľa Josefa Weigera už ako študent: „Pravda je polyfónna.“

1. Životopisné poznámky

Romano Guardini sa narodil 17. februára 1885 vo Verone, ako rád zdôrazňoval, v blízkosti arény. Je najstarší zo štyroch synov obchodníka. V roku 1886 sa rodina presťahovala do Mainzu. Tam získava Romano svoj charakter. Neskôr hovorí, že sa v jeho rodine hovorilo vždy taliansky. Súčasne však vrástol do nemeckého jazyka a kultúry. Myslí a píše nemecky, je a vždy zostáva Európanom, ako to hovorí na konci svojho života.

Po maturite v auguste 1903 študoval najprv chémiu (Tübingen), neskôr národohospodárstvo (Mníchov). Franz Henrich, bývalý riaditeľ katolíckej akadémie v Bavorsku, ktorý dodnes spravuje jeho literárnu pozostalosť, k tomu povedal: „*Doma síce tvrdil, že chce študovať národohospodárstvo v Mníchove, ale častejšie ho bolo vidieť na koncertoch, v divadlách a múzeách. Zjavne mu to neuškodilo.*“ (Henrich, s. 135). Až v letnom semestri 1906, t. j. po piatich semestroch, ktoré sa dajú označiť za druh osobnej nerozhodnosti, začína štúdium katolíckej teológie vo Freiburgu. Jeho osobné dozrievanie bolo ťažké, svojím založením bol skôr „neistý“, viedla ho neustála sebareflexia a už od skorých študentských rokov bol otvorený čitateľským zážitkom od Augustína k Newmanovi, od Nietzscheho k Freudovi. Toto všetko prezrádzajú jeho listy Josefovi Weigerovi z rokov 1908–1962, ktoré vyšli v jeseni 2008 s odborným komentárom Hanny-Barbary Gerle-Falkovitzovej. V tejto odbornej publikácii je uvedený aj početný zoznam návštev koncertov a múzeí s veľmi podrobnými komentármi a poznámkami.

V roku 1910 bol vysvätený na kňaza. Počas svojho pôsobenia ako kaplán obhajoval dizertačnú prácu o sv. Bonaventúrovi. V roku 1918 sa ako Zväzok 1 novej

knižnej série (Ecclesia orans) iniciovanej Ildefonsom Herwegen OSB, opäť z Maria Laach, objavuje zbierka esejí „O Duchu liturgie“. Po habilitácii, znova na tému Bonaventúra, a po krátkom čase strávenom ako asistent na Katedre systematickej teológie na univerzite v Bonne, obdrží Guardini pozvánku na Katedru filozofie náboženstva a katolíckeho svetonáhľadu v Berlíne. Keďže univerzita v Berlíne má iba Evanjelickú teologickú fakultu, je nevyhnutný špeciálny konštrukt. Stáva sa profesorom v Breslau s trvalým miestom univerzitného profesora v Berlíne. Tam učí až do nacistami núteného odchodu do dôchodku v roku 1939. V roku 1941 nasleduje všeobecný zákaz publikácie.

Od roku 1920 Guardini koordinuje prácu Quicbornu na hrade Rothenfels nad Mohanom, spoluvydáva ich časopis „Die Schildgenossen“ (od r. 1941 zakázaný), od roku 1927 je kaplánom hradu a v personálnej únii aj riaditeľom hradu Rothenfels. Posledné roky vojny trávi v Allgäu v Bavorsku. V rokoch 1943 – 1945 býva v Mooshausene u svojho priateľa Josefa Weigera. Odtiaľ je pre neho v roku 1945 zriadená Katedra filozofie náboženstva a kresťanského svetonáhľadu v Tübingene. V roku 1948 prijíma pozvanie na rovnomennú katedru Filozofickej fakulty Univerzity v Mníchove. Romano Guardini získava viacero vyznamenaní a zomiera 1. októbra 1968. Jeho pohreb bol veľmi jednoduchý. Pôvodne ho pochovali na kňazskom cintoríne oratoriánov St. Laurentius v Mníchove. Medzičasom bol jeho hrob premiestnený do mníchovského kostola sv. Ľudovíta.

Jeho literárne dielo je veľmi rozsiahle. V roku 1978 zostavil Hans Mercker zoznam publikácií, ktorý obsahuje 1849 bibliografických záznamov primárnej a viac než 2000 záznamov sekundárnej literatúry. Tieto počty sa od tej doby značne zvýšili.

2. Romano Guardini – muž slova pri hľadaní platnej formy

Guardini môže byť pokojne označený za jedného z najdôležitejších svedkov nemeckého katolicizmu v 20. storočí. Nielenže prežil prvé dve tretiny 20. storočia, ale ich aj ovplyvnil, a to spôsobom dnes ťažko predstaviteľným.

Počas života Guardini bol a stále je vynikajúcou postavou. Na rôznych univerzitách, na ktorých bol činný, oslovoval vždy poslucháčov všetkých fakúlt. V čase, keď sprevádzal a čiastočne viedol hnutie mládeže, mu záležalo na tom, aby mladých ľudí formáciou viedol od predstavy „Ríše mládeže“ (Jugendreich) ku kultúrnemu hnutiu. V protestantskom Berlíne i v katolícky formovanom Tübingene alebo aj neskôr v Mníchove cítil silnú túžbu komunikovať so známymi osobnosťami kultúry a spoločenského života. Ako religionista, katolícky teológ a filozof sa pohyboval neustále na pomedzí rôznych vedných disciplín, na pomedzí vedy a duchovného života. Až do vysokého veku bol čulej mysle, zaoberal sa množstvom rôznych spisov, zapájal sa do spoločenskej diskusie a nebál sa klásť otázky doby. Mnohé z jeho kníh, článkov a prejavov predstavujú hľadanie odpovedí a otázok čoraz rozmanitejšieho a pre mnohých čoraz menej pochopiteľného sveta.

Guardini sa zvykne označovať aj ako „majster duchovného slova“ (Hanna-Barbara Gerle-Falkovitz). Myslia sa tým rozmanité spisy, ktoré nie sú prvoplánovo vedeckej povahy, ale predstavujú skôr malé štúdie k aktuálnym alebo všeobecným otázkam. Mnohé jeho prednášky a kázne sú zachytené aj v písomnej podobe. Z rozsiahlej znalosti tradície a vďaka spoľahlivému poznaniu skrze Zjavenie, ktoré bolo základom jeho života, viery a diela, formuloval Guardini mnoho myšlienok, ktoré si aj dnes vyžadujú pozornosť a zaslúžia kritickú diskusiu. V roku 1985 uviedla biografka Hanna-Barbara Gerle-Falkovitz, že Guardiniho myšlienky „pomaly upadajú do zabudnutia“. Dnes však môžeme konštatovať, že Guardiniho myšlienky sú témou mnohých publikácií a konferencií a že sa dokonca kriticky spracúvajú v kompletnom vydaní, pričom na svete sú už prvé zväzky (zatiaľ v taliančine).

Samozrejme, nepracuje sa rovnako s celou šírkou jeho záberu. Vyplýva to z rôznorodosti a premenlivého významu jeho práce. Početné literárne reflexie od Danteho k Dostojevskému a od Augustína k Rilke, stoja stále za prečítanie, pretože jeho prístup k dielu a jeho výklad z kresťanského hľadiska je nadčasový. Napríklad Hermann Hesse píše k jeho knihe o Dostojevskom v roku 1933:

„Ak sa pozrieme na dnešné pokusy, ako sa dostať cez neblahú špecializáciu a straníckosť a znovu uvažovať o základných princípoch ľudskosti, viery, ducha a morálky, dochádzame k záveru, že najpozoruhodnejšie a najdôkladnejšie výkony nepochádzajú od napodobiteľov ľudí bez histórie, ani od legitimizovaných a zodpovedných hlásateľov všeobecnej, idealistickej humanity, ale naopak, od predstaviteľov tej najstaršej generácie. Existuje dnes len málo mysliteľov v Európe, ktorých životným dielom je poznanie, že tradičné hodnoty dejinného náboženstva sa nerozpušťať v pekných fejtónoch, ale obnovujú ich v pre ne charakteristických rysoch – nie aby ľudí odradili a hlásali kresťanstvo len pre katolíkov alebo len pre protestantov atď., ale aby čistotou prístupu znovu a zodpovedne odkrývali to najhlbšie a najpodstatnejšie každej viery a pripomenuli to ľudstvu. V tejto súvislosti by som chcel poukázať na knihu popredného katolíckeho autora R. Guardiniho: Človek a viera. Myslím si, že je to

jediná z mnohých kníh o Dostojevskom, ktorá v obrovskej až hrozivej záplave beletrie uchopila základné tajomstvo podstaty jeho myslenia. Je napísaná z plnej zodpovednosti katolíka a napriek tomu z nej cítiť úctu i lásku (...); čo je však najzaujímavejšie na tejto vzrušujúcej a živej knihe, je zápas medzi jasným a presným jazykom katolíckej viery a bázňou pred tajomstvom a jeho veľkým básnikom. Vlniaci sa a prekypujúci svet pozorovateľa nie je násilne vtlačený do rímskeho pojmoslovía, ale je prežiarovaný a vykladávaný zvnútra.“ (Hesse podľa Mahre 63f)

Musíme si uvedomiť, že jeho početné interpretácie básnikov a filozofov prispievajú k dnešným kontroverzným diskusným témam v teológii a v spoločnosti iba v menšej miere (napr. Wolfgang Frühwald), ale nebolo to inak ani v čase ich uverejnenia v rokoch 1930 až 1950.

Veľké množstvo jeho teologických kníh nestráca samozrejme svoju hodnotu, avšak vedecké bádanie sa ďalej vetví a čoraz viac skúma špecifické otázky, zatiaľ čo Guardini sa zaoberá prehľadom resp. želá si celistvé pozorovanie vnímaného predmetu. Toto, dnes už čiastočne opustené východisko, môže byť zároveň Guardiniho silnou stránkou. Nestráca sa totiž v jednotlivostiach, ale zo svojho svetonáhľadu zastáva myšlienku vnímania a reflexie Božieho pohľadu na svet.

Zaiste, to je iba hodnota povrchná, no je až udivujúce, v akých nákladoch vychádzajú jeho takzvané „klasické“ diela: Kniha „O posvätných znameniach“, sa objavila najprv v dvoch malých zväzkoch v roku 1922 a 1923 a keď k nemu Guardini v roku 1965 v Mníchove pridal „Úvodné poznámky“, jej náklad dosiahol 170 000, aby napokon prekonal iba v nemeckom jazykovom priestore hranicu 200 000. Ešte vyšší náklad dosiahla „Križová cesta nášho Pána a Spasiteľa“, z ktorej sa od roku 1919 do najnovšieho vydania predalo 366 000 kusov. Predajnosť viac než 100 000 výtlačkov dosiahli „Listy o sebazvedávaní“, „Pán“, „Smrť Sokrata“ a pravdepodobne aj „O Duchu liturgie“. Ďalšie z jeho viac než stovky kníh vyšli v niekoľkotisícovom náklade. Navyše mnohé z nich sú preložené do viacerých jazykov.

Guardiniho prístup vyplývajúci zo stanoviska „kresťanského svetonáhľadu“ bol originálny, dnes však nie je primeraný dobe, veď už aj za Guardiniho života bol tento prístup považovaný za primeraný iba v obmedzenej miere. Avšak integritou svojej osobnosti a jasnými slovami Guardini vždy zastával jednoznačne katolícke pozície a súčasne sa mu vo svete rastúceho individualizmu podarilo vtláčiť svojmu stanovisku ostré kontúry a vo všeobecnom diskurze tak, aby mohol byť vnímaný ako zástanca jasne kresťanského postoja.

3. Romano Guardini a hrad Rothenfels

Ako som spomínal, Romano Guardini bol za kňaza vysvätený v roku 1910. Najprv pôsobil ako kaplán v Mainzi, kde bol onedlho uvoľnený na ďalšie štúdiá – dizertáciu a následne aj habilitáciu. Popri tom plnil svoj záväzok a pracoval s mládežou. Získal tak skúsenosť novej kvality, ktorá prekračovala rámec bežných rozhovorov, najmä po jeho precízne pripravených prednáškach, spočiatku v skupinách mládeže a akademikov, neskôr v širšom rámci mládežníckeho hnutia.

Na hrade Rothenfels nad Mohanom, v srdci hnutia Quickborn, našiel od začiatku 20. rokov miesto, kde mohol popri svojej akademickej práci v Berlíne vkladat svoju energiu do práce pre cirkev a na cirkvi. Presnú analýzu doby nenapodobiteľným spôsobom sformuloval v malom spise z roku 1922 s názvom „O zmysle cirkvi. Päť prednášok“. V prvých dvoch vetách hovorí: „Pred nami stojí dianie v oblasti náboženstva nedozereného významu: Cirkev sa prebúdzá v dušiach.“ Čo mal na mysli, bola snáď myšlienka bratského spoločenstva viery, ktoré sa mu na hrade Rothenfels v nasledujúcich desiatich rokoch podarilo obsahovo i formálne skonkretizovať.

Aloys Goergen, jeden z Guardiniho spoločníkov, popisuje, čo sa stalo skrze Rothenfels v nemeckom katolicizme, týmito slovami:

„Nebol to len eklezialny (sic) entuziazmus, čo poháňalo Quickborn vo všetkom, čo sa na Rothenfelse dialo - nekonat len v súlade s príslušnými ustanoveniami obradov cirkvi. Guardini a jeho priatelia boli toho názoru, že Duch, ktorý vedie cirkev, určí čas a hodinu, v ktorej Rothenfelsom inšpirované výsledky vedeckého výskumu a znovu objavené staré tradície budú môcť prúdiť telom cirkvi... Nestalo sa to na Rothenfelse, ale bez neho by sa nebolo stalo, že materský jazyk vystriedal jazyk latinský úplne prirodzene, bez akéhokoľvek revolučného gesta. Nebolo to na Rothenfelse, že sláviace spoločenstvo dostalo účasť na eucharistickom kalichu, ale bez Rothenfelsu by sa to nebolo stalo. Pretože nebolo možné, aby z bolesti zrieknutia sa, ktorú požadovala cirkev od tejto generácie objaviteľov, mohla, alebo mala povstať nová mládež, ktorá by pri zachovaní tradície a pravdivosti postupovala ako tí starší. Urobili krok. Tajne v seminároch, otvorene vo svojich stanových táboroch, na svojich cestách doma i v zahraničí... Guardini tento krok nedokonal, ale stál pri svojich mladých priateľoch prostredníctvom podpory a rady a to nielen v čase, keď sa objavili problémy s úradmi alebo s okolím.“

Niekoľko informácií ku Quickbornu

Mnoho zväzov mladých si hľadalo po konci prvej svetovej vojny svoje miesto. Niekoľko z nich si mohlo dovoliť kúpiť hrad, medzi nimi aj Quickborn, ktorý vznikol z abstinenčnej skupiny mladých v Neisse v roku 1905. Duchovný Bernard Strehler a jeho kňazský kolegovia Klemens Neumann a Hermann Hoffmann považovali za dôležité zamerať sa na abstinenciu, t. j. zdržanlivosť od alkoholu (a pravdepodobne aj fajčenia), ale aj na katolícku zbožnosť a výchovu mládeže všeobecne. Prvý dom, nazvaný Záhrada v Neisse, slúžil ako miesto zdieľania, (divadelnej) hry a spoločenských stretnutí. Zväz, ktorý mal koncom vojny už viac než 7000 členov, si hľadal nový domov, geograficky centrálnejšej polohy ako na východnom kraji Nemeckej ríše položená Neisse. Tam sa mali okrem iného konať celonemecké Quickborn Tage, výročné stretnutia so stovkami účastníkov. Hrad Rothenfels nad Mohanom (medzi Würzburgom a Frankfurtom) sa stal domovom Quickborn až do konca 30. rokov a potom opäť po druhej svetovej vojne.

Guardini bol pravdepodobne prvýkrát na hrade na jar 1920. Pre jeho osobný vývoj a najmä pre rozvoj Quickbornu bol dôležitý jeho pobyt v priebehu druhých Quickborn Tage v lete 1920. Pôsobil ako jeden z duchovných, ktorý sprevádza mladých. Z ponuky na rozhovory s malou skupinou mladých, ktorých témou boli zvláštnosti katolíckej časti hnutia mládeže oproti ostatným skupinám, sa napokon stal debatný krúžok asi 200 zainteresovaných. Najväčší dojem na Guardiniho urobila vážnosť, s ktorou sa účastníci zhovárali o problematike mládeže a výchovy a o otázkach viery. Jeho predsudok, že pôjde skôr o romantické než náboženské, skôr neurčité než na aktuálne problémy zamerané otázky, sa nepotvrdil.

Guardini sa na Rothenfels vrátil, zaujímali ho čoraz viac teologické a liturgické otázky a objavil časopis „Die Schildgenossen“, do ktorého redakcie vstúpil a ktorý sa stal dôležitým prostriedkom publikácie jeho myšlienok. V roku 1927 bol zvolený za kaplána hradu a od tohto momentu sa stal ústrednou postavou hradu Rothenfels. Rozvinul vyžarovanie, ktoré si dnes sotva môžeme predstaviť. Toto pôsobenie bolo založené jednak na jeho publikáciách – čiastočne písomných prepracovaniach jeho prednášok, čiastočne na duchovných textoch – a jednak na jeho práci na hrade Rothenfels. Konkretizoval myšlienky otcov Quickbornu, ktorí chceli vytvoriť z krúžku abstinentov „Ríšu mladých“, s úzkym spojením náboženstva a vnútorného života, hravého vzdelávania i rytierskych cností. Pod jeho vedením sa stal Quickborn súčasťou kultúry mladých a zároveň priekopníkom liturgického hnutia.

Podobne ako Oswald Spengler (Zánik Západu, 1919/20), Heinrich Platz (Náboženská kríza doby – Das Religiöse in der Krise der Zeit; koniec dvadsiatych rokov) alebo Karl Jaspers (Duchovný stav doby, 1930), Guardini sa profiluje ako analytik kultúry. Už na začiatku 20. rokov minulého storočia predznamenať: „Sme na prelome dvoch kultúr.“ (Liturgická výchova, 1923)

Súčasťou jeho práce bola aktívna práca s mládežou a spoločenstvom. Rád by som nechal prehovoriť Guardiniho ako pri spätnom pohľade v roku 1931 sám zhodnotil svoju prácu:

„V rokoch 1919–1931 vyrástlo niečo, čo dnes nazývame hrad Rothenfels a čo pre nás znamená oveľa viac než len jeden z mnohých nemeckých hradov. Rothenfels vystúpil zo živých dejín. ... pôsobil tak, že človek vždy prichádzal s vnútorným očakávaním a hoci už bol na hrade mnohokrát, vždy pripisoval veciam význam, ktorý im možno samotným neprislúchal: každá radosť obsahovala výnimočnú hĺbku, všetky bolestné sklamaná a slová kritiky sa zdali ostrejšie, než sa zdalo opodstatnené. No pri odchode mal človek pocit, že opúšťa niečo, čo ho spája zoláštňným putom. ... Nachádzam pre to iba jedno slovo, ktoré sa môže zdať trífalé, ale je pravdivé. Tu sa rodil charakter (Gestalt). Vyrastal do živého celku, nie ako čosi vymyslené, ale ako čosi zrodené, zároveň dostatočne pravé, aby pôsobilo očistne. Patril spoločenstvu, ktoré ho nieslo, ale napriek tomu bol zverený tvorivému jedincovi a jeho zodpovednosti. Vo svojom pôsobení je plodný, prejavuje sa vo všetkom, čo patrí k ľudskej existencii a predsa je jeden a celistvý. Vychádza zo života, ale stavia

sa protistojne; vzpiera sa životu, z ktorého povstal, vytyka mu skôr vykonané – vyzývajú, zvestujú, aby sa napokon stal tým, čo sa v dnešnej dobe vo veľkej miere rozkladá: tradíciou.“ (Guardini: Zum Geleit, 1931)

Pri oslavách 30. výročia získania hradu v roku 1949 sa rozhodol, že neobnoví svoju aktivitu, no pri spätnom pohľade zisťuje:

„Hrad bol skutočnou dielňou, kde sa v priebehu dvadsiatich rokov vyskúšali rôzne veci. Najmä spôsob, ako žiť spolu navzájom v slobode i poriadku, v radoosti i vážnosti, v otvorených stretnutiach i v osvedčenej forme. Za to, že liturgické hnutie našlo svoju cestu hlboko do srdca človeka vďačíme tomu, ako tu rok za rokom, slávnostne i v tichosti bola slávená bohoslužba. Dôležité formy duchovno-ludskej práce na spoločenstve tu boli premyslené a vyskúšané. Tu sa napríklad konal prvý pracovný týždeň (Werkwoche). A až sa raz budú písať dejiny nemeckého mládežníckeho hnutia a práce s mládežou, bude sa musieť povedať, aký hlboký a stály vplyv vychádzal z hradu Rothenfels - dokonca aj do oblastí, ktoré ho odmietali. (...) Hrad sa postupne stával silou, ktorá spoluformovala život kresťanského Nemecka. Jeho vplyv sa neprejavoval nikdy nahlas, o reklame a propagácii nemal vysokú mienku. Jeho účinok vychádzal z toho, že to, čo sa tu konalo, bolo správne a že sa to konalo pre vec samotnú. Tým nechcem popierať chyby – koniec koncov, ktoré dielo konané tak dlho a v toľkých rôznych oblastiach ich nemá? Ale desať rokov odstupe – a že to boli roky! – dáva jasnú odpoveď. Z toho odstupe vidíme: cesta i dielo boli dobré.“ (Guardini: Burg Rothenfels - Rückblick und Vorschau, 1949)

Ako si máme predstaviť život na hrade?

Od roku 1922 tu existovali tzv. pracovné týždne. Tam si starší členovia nacvičovali práve to, čo mali v miestnych skupinách ďalej odovzdávať. Guardini zodpovedal za prípravu pracovného týždňa od roku 1924. Frédéric Debuyst, belgický benediktín a znalec Guardiniho, opisuje toto podujatie takto: „Desaťdňové stretnutie v roku 1924 so 400 účastníkmi Guardini vymedzil veľmi rôznorodo, duchovné reflexie a liturgické slávenie však hrali významnú rolu. Boli doplnené antropologickými, umeleckými a hudobnými motívami.“ Všetko nachádzalo vyjadrenie v širokej škále ponúk a v zastúpení významných osobností: okrem Guardiniho tu pôsobil Erich P. Przywara SJ, architekt Rudolf Schwarz a tiež Vilma Mönckeberg, brilantná majsterka umenia reči a vzťahov medzi slovom a gestom.

Na začiatku aj počas vývoja liturgického hnutia na Rothenfelse musíme poukázať na rozmer tohto veľmi rôznorodého a predsa záväzne vnímaného kultúrneho základu, kde má telo a duša, duch a cit, osoba a spoločenstvo svoj podiel, ktorý je vlastný miestu a k nemu zodpovedajúcej prírody. Okrem spevu, hudby a divadla tu stretávame aj neobvyklé predmety, ako je úvod do architektúry, úvod do gest a „chórovej reči“. Záverečná slávnosť, ktorá sa uskutočnila pri svetle sviečok v Rytierskom sále, vrcholila striedaním tejto chórovej reči pod vedením Vilmy Monckeberg a zborovej hudby Bacha a Schutzta. Texty pochádzali z veľkých responzórií matutinus k 1. adventnej, použitý bol nemecký

preklad z pera Romana Guardiniho (uvádzame aj pôvodné znenie):

„Im Fernen schaue ich aus Siehe, die Macht Gottes naht ... Gehet hinaus Gehet Ihm entgegen und sprecht: Sage uns, bist du es Der herrschen soll über Israel?“	„Hľadím do dialky Hľa, Božia moc sa blíži ... Vyjdite Vyjdite oproti a rieknite: Povedz nám, si to Ty ktorý vládnuť má nad Izraelom?“
--	--

(Guardini, Posvätný čas)

Tieto slová vyjadrujú čakanie na príchod Mesiáša s takou úprimnosťou a ponúkajú druh crescenda takej intenzity, že sa hlboko dotknú nielen publika, ale aj samotného Guardiniho. V osobných poznámkach Vilmy Monckeberg sa možno dočítať: „On (= Guardini), ktorý inak počúva bez pohnutia – vážne alebo s príjemným úsmevom – si rukami zakryl tvár až do konca. Neskôr mi povedal: „Vždy som tušil, že slová dokážu osvetliť, od dnes to viem.“ A po ceste na železničnú stanicu sa opýtal, či je v jeho veku možné priblížiť sa ešte viac k slovu. „Pre Vás áno“, povedala som. „Ale kto ma to naučí?“ Spýtal sa. „Ja to urobím,“ odpovedala som a premýšľala, ako môžem človeka takeho formátu ešte niečo naučiť. – Neskôr ešte prišiel a povedal: „Chcem Vám len povedať: včera ste urobili čosi, čo všetkých premošlo.“ (porov. Gerle) Tým v neposlednom rade reagoval na kritiku a diskusie, ktoré musel znášať v časoch príprav.

Tento „pracovný týždeň“ z augusta 1924 zmenil Rothenfels. Hrad už nebol iba rytierskym miestom, kde sa mladí stretávajú a uvoľnene oslavujú. Postupne sa stal centrom kultúrneho hnutia, prísneho aj poučujúceho, no zároveň slobodného. Hrad musel nájsť svoj vnútorný i vonkajší tvar, koniec koncov, bol v pomerne zlom stave a na prvé sedenie iba provizórne zrekonštruovaný. Vystala tak úloha pretvoriť hrad tak, aby zodpovedal projektu. To sa napokon podarilo v priebehu ďalších rokov pod taktovkou architekta Rudolfa Schwarza a v spolupráci s Guardinim. R. Schwarz bol štrasburský architekt, študoval v Berlíne pod vedením Hansa Poelziga. Potom, čo ho kostolný architekt Dominikus Bohm priviedol ako učiteľa do Offenbachu, na jar 1924 verejne prisľúbil, že bude pracovať ako vedúci stavieb na hrade Rothenfels.

Spolu s Guardinim vytvoril v starom hrade nové priestory, ktoré prekvapujú svojou prehľadnosťou a jednoduchosťou. Navrhol nábytok, zariadil knižnicu a pomáhal aj s výberom kuchynského náčinia a všetkého, čo patrilo k denným potrebám. Guardini prispel napríklad časťou svojich kníh od Karla Maya, ale aj dielami architekta Le Corbusiera (1922). Výhľad k architektúre) a Bruna Tauta (Nový byt), ako aj literárnymi zväzkami pre knižnicu. Tam mali byť návštevníci v nebývalej šírke informovaní, podporovaní a sprevádzaní. Pripravili akúsi prehliadkovú miestnosť, ktorá bola vybavená nábytkom a prestretým stolom, kde sa malo ukázať, ako sa má zariadiť „nový človek“.

Svoje konkrétne uplatnenie našli úvahy a teoretické spisy Guardiniho práve na hrade Rothenfels pri trans-

formácii kaplnky a Rytierskej sály. Malú kaplnku, ktorá bola od roku 1910 obyvateľmi obce Bergrothenfels využívaná ako kostol Rudolf Schwarz najprv úplne vyprázdnil. „Cítili sme, že sme naším konaním najprv niečo zničili, lebo prvým výsledkom bol prázdny priestor... pretože sme chceli vyskúšať niečo úplne nové, preto sme našli odvahu k zničeniu starého. Lebo v skutočnosti nemala vzniknúť prázdnota, ale plnosť.“ (Schwarz: *Die neue Burg*). Túto plnosť priniesli tí, ktorí sa tu zišli k modlitbe a sláveniu Eucharistie.

Ešte zreteľnejšie formuloval Schwarz myšlienku novej stavby kostola v transformácii Rytierskej sály na miestnosť slávenia a osláv:

„Ako jediný nábytok dostal tento priestor stovky stoličiek, malých čiernych kociek z dreva. To bolo všetko. Architektúra bola zmenená na čistý biely priestor. To druhé, živý priestor, muselo vytvoriť spoločenstvo svojím zhromaždením. Tu sa myslelo vážne, že spoločenstvo zo seba samého môže vytvoriť živý priestor. (...) Je krásne, keď je sakrálny priestor založený v spoločenstve a jeho konaní, je vystavaný z liturgie a spolu s ňou klesá späť a vzdáva sa architektonického usporiadania; spočiatku nie je nič než priestor, nakoniec nie je nič iné, než priestor: to Hospodin šiel tadiaľto.“ (Schwarz: *Kirchenbau*)

Schwarz popisuje tieto dve priestorové riešenia pojmami „otvoreného“ a „uzatvoreného kruhu“. Tieto novotvary sa podobajú archetypom. Sú pojmami prvého, pred všetkým postaveného diela, sú rozvinuté zo základných foriem náboženského konania. Architekt Rudolf Schwarz chce nimi zachytiť podstatu, ktorá je vyjadrením ľudského konania a myslenia. Pod „otvoreným kruhom“ si predstavuje štvorcovú miestnosť, v ktorej spoločenstvo vytvára formu podkovy, zodpovedajúcej trom stranám tejto miestnosti a obracia sa do stredu, v ktorom je na vyvýšených schodoch umiestnený oltár. Sú naň zamerané všetky oči, sú spojené dokopy a prekračujú formu, ukazujú von z priestoru. Pod „uzatvoreným kruhom“ si predstavuje ideálny tvar kruhu. V strede, v centre stojí oltár. Všetko smeruje naň. „Na oslavu svätej večere Pána je potrebný nie príliš veľký priestor dobrých rozmerov, v jeho strede stôl a na ňom misa s chlebom a pohár vína. Stôl môžu zdobiť sviace a okolo sedí obec. To je všetko, stôl, priestor a steny tvoria najjednoduchší kostol.“ (Schwarz: *Vom Bau der Kirche*)

Další základný tvar, o ktorom hovorí, je „cesta“. Vidí ju ako vyformovanie „otvoreného kruhu“, ako možný spôsob zhromaždenia väčšej obce. V spoločnom smerovaní jednotlivcov sa dokonáva zameranie na oltár. Môže sa k nemu ísť sprievodom, imaginárna procesia má cieľ. V samom kostole sa ukazujú Schwarzovi tri zóny: priestor tohto sveta, v ktorom sa ľud zhromažďuje, oblasť hranice, kde býva Kristus a za ňou Boží neprístupný priestor, miesto, ku ktorému smerujeme naše modlitby, rozmer, z ktorého počujeme Božiu odpoveď.

S týmito plánmi, ktoré nás ďalej nemusia zaujímať, ustanovuje Rudolf Schwarz rámec, z ktorého do dnešných dní diskusia o stavbe kostola nemôže uniknúť. Ten je platný osebe, obsahuje každý pohľad na dejiny stavby kostola, sú v ňom rozvinuté dve hlavné formy: centrálna aj pozdĺžna stavba.

Na hrade Rothenfels sa stalo niečo, čo po sebe nechalo stopy. Rudolf Schwarz to vyjadril vo svojej životnej reflexii takto:

„Spôsob, akým spoločenstvo na Rothenfelse slávil liturgie, pričom sa spievali intímne krásne a strohé staré nemecké piesne, získal zmysel, ktorý sme neočakávali; nám išlo o to, aby to bolo to pravé pre nás. Bolo tam toľko ľudí, ktorí prichádzali a odnášali si spomienky vnútornej povahy a tiež pranie sláviť takto bohoslužbu aj doma... Je krásne, keď je sakrálny priestor založený na spoločenstve a jeho konaní, keď je „vystavaný“ z liturgie.“ (Rudolf Schwarz, *Kirchenbau, Welt vor der Schwelle*)

Inými slovami, bezprostrednosť vnímania, zážitok rituálnej memorie v malom i veľkom kruhu – obrazne a skutočne – mal podstatný vplyv na ďalší vývoj chápania liturgie. Boli tu mnohí, ktorí sa zúčastnili zhromaždenia a zasadania na hrade a tieto myšlienky niesli ďalej. Dosiahlo sa tu niečo, odkiaľ sa už nedalo ustúpiť. Prítomnosť Pána bola prejasnená, „numen praesens“, si urobil obydlie medzi nami. Stôl sa dostal do stredu sveta.

Romano Guardini, otec Quickbornu, bez ohľadu na konkrétnu udalosť, vystihol náladu na začiatku 20. rokov týmito slovami: „Pred nami stojí dianie v oblasti náboženstva nedozerného významu. Cirkev sa prebúdzá v dušiach.“ (Guardini: *O zmysle cirkvi*) Tento obraz sa tiež hodí veľmi dobre ako popis dejinnej situácie katolicizmu v nasledujúcich rokoch a desaťročiach.

Bez ohľadu na to, aké unikátne boli personálne konštelácie a okolnosti na hrade Rothenfels, priniesli svoje ovocie. Bol to Kairos, ktorý si našiel cestu do tejto komunity, bolo to „vanutie Ducha Svätého skrze jeho cirkev“, ako to povedal pápež Pius XII. vo svojej záverečnej reči prvého medzinárodného kongresu pastoraálnych liturgistov v Assisi v septembri 1956.

4. Osoba a osobnosť u Romana Guardiniho

Vyhľadávať výpovede o osobe vo všetkých spisoch by trvalo pridlho. Aj preto sa zameriam iba na malý spis, ktorý sa prvýkrát objavil v roku 1928 ako článok v časopise „Die Schildgenossen“: Ide o „Základy pedagogiky – Pokusy o určenie autenticky pedagogického“ (Grundlegung der Bildungslehre – Versuche einer Bestimmung des Pädagogisch-Eigentlichen).

Ako malý dodatok poukážem na tzv. „Listy z Talianska“, ktoré zverejňuje od roku 1920, rovnako v časopise „Die Schildgenossen“. Aj tu je zjavný jeho pohľad na dobu, na vývoj spoločnosti a cirkvi. Zároveň mu záleží na tom, aby výslovne zachytil životný pocit katolíckej mládeže.

Z nich vyberám iba jeden citát. Pochádza z posledného, deviateho listu:

„Verím že, povstáva nový obraz. (...) Prináleží novému daniu, o ktorom sme hovorili. Prináleží tej ľudskej hĺbke, v ktorej pozdvihnutie veríme. Prináleží novej rovine, na ktorej sa bude bojovať s novou mocou, ktorá sa sem vlamuje. A tu víťazí. Z tej hĺbky a z toho obrazu povstane nová doba.

Vidíme jej predchodcov. Najsilnejšie v architektonických dielach. ... Vidím umelecké diela, ktoré majú v sebe záujem o novodobý vzťah k prírode. ... Všade vidím ... povstávať

túžbu po živej tvorbe. ... Vidím ... znovu a znovu, ako jeden pristupuje k druhému s úplne novou schopnosťou bratského života.“

Toto sprevádzanie jednotlivca na ceste k osobe si za svoj cieľ položili Romano Guardini a Rudolf Schwarz. Na hrade sa však nemalo iba zaoberať vzrušujúcimi vedecko-teologickými problémami. Bol tiež akýmsi laboratóriom, ukázkovým miestom pre estetickú tvorbu, tvorbu zmyslami vnímateľného. Tu sa človek mal cvičiť v osobnom zdieľaní a komunikácii, ako sa patrí na opravdivého a skutočného človeka, katolícku osobnosť.

Vyjadrené slovami jedného jeho raného životopisca Gerharda Mahre, Guardini sa na hrade Rothenfels snažil o „pedagogický program prispôsobený mládeži, ... ktorého hlavným záujmom boli problémy a starosti, ktoré trápili mladých a nie problémy a starosti, ktoré mládež spôsobovala alebo by spôsobovať mohla buržoáznemu svetu dospelých. Ukazuje sa tu obrovský rozdiel a revolučný prístup k praxi vzdelávania...“ (Mahre 43). Na hrade Rothenfels išlo o nácvik novej životnej praxe. „Základná axióma ... jeho pedagogiky: človek je osoba.“ (Mahre 44)

Nejde o nepochopenie individuality, ale skôr o jedinečnosť stvorenia a dôstojnosť každého jednotlivca. V rámci jeho myslenia v „protikladoch“ tu ide o napätie medzi bytím individuálneho samostatného a smerovaním k druhému, k Ty.

Zo seba samého je človek v rámci stávania sa sebou samým vedený k tvorbe, z druhého, rovnako bytostne ľudského stretnutia, pohybu zo seba, sa musí osvedčiť. To bytostne pedagogické „sa nedá a nemôže vytvoriť prostým odovzdávaním faktov, alebo účelov v zmysle výberu vhodnej profesie; vzdelávacia prax ... musí mať za najvyššiu, prvú a jedinou úlohu pomoc „osobe“ v prechode zo seba vlastného obrazu k vyformovanému charakteru.“ (Mahre 48)

Opäť tu vidíme Guardiniho ústredný pojem charakteru (Gestalt) – ktorému patrí, a to nie iba v obore pedagogiky – najvyššia dôležitosť.

5. Namiesto záveru

Dejiny pôsobenia (podobne ako dejiny recepcie) Guardiniho rozsiahleho diela sa dajú pozorovať z rôznych perspektív.

Prístup k dejinám pôsobenia ponúka už počas života Guardiniho bohatá sekundárna literatúra, ktorá jeho idey prijíma a ďalej rozvíja. Jej veľkosť sa medzičasom (trochu) zmenšila, záujem o autora samého však neútlmí. Samozrejme, väčšina sa zameriava na jednotlivé aspekty alebo dokonca len kľúčové slová z jeho diela. Neprehliadnuteľné je množstvo nových nákladov len v samotnom Nemecku, pričom sa niektoré z nich prekladajú do rôznych jazykov. I to je známkou trvalého významu Guardiniho myslenia.

Na záver, s ohľadom na celoživotné dielo Guardiniho, iba jedna teologická myšlienka.

Ako muž viery preukázal svoje zakotvenie v dejinách zjavenia kresťanského Boha. V dôvere vo vykúpenie kresťanov pridáva v rámci verejnej prednášky pre 75. nemecký deň katolíkov v roku 1952 v Berlíne ešte jednu myšlienku, ktorá jasne ukazuje jeho základné pochopenie človeka a kultúry všeobecne:

„Mohlo by sa povedať, že v texte vyznania viery chýba jeden článok, ktorý by mal znieť: Verím v človeka, ktorý je utváraný podľa obrazu Krista, že je napriek všetkému vo mne, a že vo mne napriek všetkému dozrieva. Kto verí v Boha, verí v človeka, a tým v kultúru, ktorá v ňom prebúda silu jeho vlastnej neod cudziteľnej osobnosti.“ (Knoll)

Bibliografia:

Frédéric Debuyst: Romano Guardini – Einführung in sein liturgisches Denken. Regensburg 2009 (orig., Paris 2008).
Hanna-Barbara Gerl-Falkovitz: Romano Guardini. Konturen des Lebens, Spuren des Denkens. Mainz 2006. „Ich fühle, daß Großes im Kommen ist.“ Romano Guardinis Briefe an Josef Weiger 1908-1962. Hrsg. von Hanna-Barbara Gerl-Falkovitz. Ostfildern/Paderborn 2008. Aloys Goergen: Glaubensästhetik. Aufsätze zu Glaube, Liturgie und Kunst. Hrsg. von Albert Gerhards u. Heinz R. Schlette. Münster u.a. 2005. Franz Henrich: Dienst der Akademie am Erbe Romano Guardinis, in: Romano Guardini – Christliche Weltanschauung und menschliche Existenz. Hrsg. von Franz Henrich. Regensburg 1999. Alfons Knoll: Glaube und Kultur bei Romano Guardini. Paderborn u.a. 1993. Gerhard Mahr: Romano Guardini. Berlin 1976. Max Oberdorfer (Hrsg.): Romano Guardini – Zeugnisse eines großen Lebens. Ostfildern 2010. Rudolf Schwarz: Kirchenbau – Welt vor der Schwelle. Hrsg. von Maria Schwarz u.a., Regensburg 2007. Walter Zahner: Rudolf Schwarz – Baumeister der Neuen Gemeinde. Altenberge 1998. Ders.: Einführung in die tschechische Ausgabe von Romano Guardini „Über das Wesen des Kunstwerks“, Prag 2009. Ders.: Romano Guardini wirkt weiter, in: Anzeiger für die Seelsorge 2/2010.

Walter Zahner je teológ a historik umenia. Študoval teológiu v Bambergu, Paríži, Münsteri a v Mníchove. Ťažiskom jeho záujmu je vzťah umenia, architektúry a liturgie. Na túto tému publikoval množstvo príspevkov, je autorom úvodu k českému vydaniu prednášky Romana Guardiniho *O podstate umeleckého diela* (Praha, 2009), publikácií *L'Art Sacré – liturgický priestor* (Regensburg, 2009), *Sakrálny priestor moderny* (Mníchov/Berlín 2010) a monografie *Friedrich Press* (Regensburg, 2010). Na základe poverenia biskupa vedie *Inštitút pre katolícke vzdelávanie dospelých (KEB)* pri biskupstve Regensburg. Je predsedom *Nemeckej spoločnosti pre kresťanské umenie v Mníchove* a predsedom umeleckej komisie diecézy Würzburg. Prednáša sakrálnu architektúru na *Technickej univerzite v Darmstadte*.

SVÄTÝ TOMÁŠ AKVINSKÝ A PRIRODZENÝ ZÁKON

PREDNÁŠKA NA AKADÉMII 30. JANUÁRA 2011 NA TEOLOGICKOM INŠTITÚTE V SPIŠSKOM PODHRADÍ

Úvodné slovo

Začnem príhodou, iste nie skutočnou, ale veľmi poučnou pre našu dnešnú tému. Svätý Otec Benedikt XVI. v jednej zo svojich úvah rozpráva takýto príbeh z Ježišových čias: „Jedného dňa prišiel istý pohan za hlavou školy, slávnym rabínom Šamajom, a povedal mu, že by sa ochotne stal stúpencom židovského náboženstva, ak mu rabín bude schopný povedať jeho obsah za čas, kým človek dokáže stáť na jednej nohe. Rabín teda začal hútať a premýšľať nad piatimi ťažkými Mojžišovými knihami a nad všetkým, čo k nim medzičasom pridali židovskí vykladači a vyhlásili za rovnako záväzné, potrebné a pre spásu nevyhnutné. Keď toto všetko v duchu zväžil, musel napokon priznať, že nie je možné, aby v niekoľkých vetách zhrnul všetko, čo patrí k náboženstvu Izraela. Nezvyčajný prosebník sa však nedal odradiť. Zasiať – ak by sme to tak mohli nazvať – ku konkurencii, k hlave ďalšej známej školy, rabínovi Hilelovi a predstrel mu tú istú prosbu. Na rozdiel od rabína Šamaja Hilel v tejto požiadavke nevidel nijaký problém a bez okolkov odpovedal: „Čo je tebe samému odporné, nerob ani ty svojmu blížnemu. To je celý zákon. Všetko ostatné je len výklad.“¹ Keď som si toto pred nedávnom čítal, hneď mi napadla myšlienka, že to použijem ako úvodné slovo do dnešnej prednášky. Prídeme k tomu, že je to veľmi výstižné. Benedikt XVI. potom uvažuje, ako by sa zachovali profesori teológie, keby taký človek prišiel za niektorým z nich s podobnou žiadosťou. Iste by odpovedal, že sa to nedá. Určite by potreboval šesť semestrov len na najdôležitejšie teologické disciplíny. Fiktívny príbeh o Šamajovi a Hilelovi sa však reálne odohral v zmenenej podobe. Zákonníci chceli pokúšať P. Ježiša a jeden z nich sa ho opýtal: „Učiteľ, ktoré prikázanie v Zákone je najväčšie?“ On mu odpovedal: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou!“ To je najväčšie a prvé prikázanie. Druhé je mu podobné: „Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého!“ Na týchto dvoch prikázaniach spočíva celý Zákon i Proroci“ (Mt 22,36-40). A celkom podobný výrok, ktorý sme počuli vyššie povedal v reči na hore: „Všetko, čo chcete, aby ľudia robili vám, robte aj vy im. Lebo to je Zákon i Proroci“ (Mt 7,12).

Čo je teda prirodzený mravný zákon?

Dedičným hriechom upadol človek do nástrah hriechu a smrti. Zachoval si však základné črty Božieho

obrazu: zostal osobným duchovno-telesným kompozitom a zachoval si do srdca vrytý Boží zákon ako stopu prvotnej harmónie a zároveň výzvu k jej obnoveniu. Človek hriechom neprestal byť človekom, teda Božím obrazom, so svojimi výsostnými vlastnosťami rozumu a slobodnej vôle. Ináč už by to nebol človek. Zároveň treba povedať, že stvorením bol zaradený do poriadku všetkého stvorenia, universa, ktoré on dostal do správcovstva a sám bol povolaný poznať a milovať svojho Stvoriteľa, a tak dosiahnuť večný život. Harmónia tohto poriadku bola hriechom narušená, ale nie zrušená. Človek je povolaný túto harmóniu čo najviac obnovovať a predovšetkým sám zachovávať. Harmónia je potrebná k tomu, aby sa splnila finalita. Tento poriadok vložený do ľudskej prirodzenosti je základom pre prirodzený mravný zákon. Boh ho mal vo svojej mysli od večnosti. Vtedy je to *večný zákon*. Stvorením sveta a rozumnej bytosti (človeka) sa stal z neho *prirodzený zákon*. Preto ho sv. Tomáš definuje ako „Participatio legis aeternae in creatura rationali – Prítomnosť večného zákona v rozumnej bytosti.“² Úkon stvorenia bol zároveň úkonom zverejnenia prirodzeného zákona. „Človek žijúci v milosti je a ostáva stále človekom, pretože milosť neruší ľudskú prirodzenosť. Na tejto ľudskej prirodzenosti je založený takzvaný prirodzený mravný zákon. Pretože milosť predpokladá prirodzenú podstatu človeka, prirodzený mravný zákon, ktorý jej zodpovedá, teší sa dokonca priority v logickej rovine. Prirodzený mravný zákon patrí teda ako veľmi dôležitá zložka do celkového okruhu mravného zákona.“³

Pre objasnenie treba povedať, že prirodzený mravný zákon sa často stotožňuje s výrazom *prirodzené právo (ius naturae)*. Je to označenie nesprávne. Pod prirodzeným právom rozumieme to, čo človeku patrí na základe jeho prirodzenosti, teda právo na život, na životné potreby ako jedlo, šatstvo, bývanie; právo na vzdelanie, na slobodu a pod. Tieto práva sa majú splniť v rámci spoločenstva, v ktorom človek žije.

Hovoríme, že prirodzený mravný zákon je založený na ľudskej prirodzenosti. *Čo je to však prirodzenosť?* Ako ju definovať? Je to ťažká úloha, ale predsa to treba urobiť. V podstate ide vždy o „vnútornú štruktúru alebo o plán usporiadania nejakej veci, osoby alebo činnosti. Štruktúra je typická pre svoj nosný subjekt; ona robí z neho to, čím skutočne je; bola mu daná od samého začiatku, je mu „vrodenná – innata, (“natura „ totiž pochádza od „nasci – narodiť sa“). Tomu,

1. BENEDIKT XVI.: *Zasiahnutí Neviditeľným*, Dobrá kniha, Trnava 2006, s. 10.

2. TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Summa Theol.* I.II. q.91 a.2.

3. ANSELM GUNTHOR: *Morálna teológia I/a*, Rím 1987, s. 287.

kto je takto stvárnený, štrukturovaný, ona označuje cestu pre jeho rozvoj a pre jeho činnosť.⁴ Treba ešte poznamenať, že absolútna čiže metafyzická štruktúra človeka (prirodzenosť) je vždy rovnaká. Je to jeho typická štruktúra. Ale aj táto štruktúra človeka bola vždy zapojená do dejín spásy a s ňou aj prirodzený mravný zákon. Jeho aplikácia teda podliehala istým prispôbeniam, pri zachovaní cieľa. Nebola to zmena, ale realizácia určitým spôsobom. Napr. menili sa formy spoločenského života.

Ďalšie zdanie zmeny prirodzeného zákona sa týka stupňa jeho poznania. Nie vždy a nie každý človek rovnako pozná požiadavky prirodzeného zákona. Napr. v dávnych dobách sa v trestnom práve vyskytovali veľké krutosti na potrestanie zločincov. V súčasnej dobe z hľadiska dôstojnosti každej ľudskej osoby sa od telesných trestov upúšťa a sú iné spôsoby potrestania zločincov. Alebo sa vyžaduje väčšia istota dôkazov zločinu. Dáva sa právo na obhajobu. To všetko vyplýva z prirodzeného zákona.

Podľa stupňa poznania teológia pozná tri stupne:

1. Základné princípy, najvšeobecnejšie, ktoré sú prístupné každému človeku. Napr. to, že dobro treba konať, zlého sa treba strániť.

2. Bezprostredné logické závery, konklúzie, na ktoré stačí jednoduché uvažovanie. Napr. to, čo sme uviedli na začiatku: Čo je tebe samému odpornejšie, nerob ani ty svojmu bližnému. Alebo uvedené slová Pána Ježiša.

3. Ďalšie závery, ktoré možno dosiahnuť len cestou logického a poctivého uvažovania. Napr. že vo vojne zajatcov neslobodno zabíjať, lebo už nie sú útoční. Tieto závery sú vždy odvodené od základných princíпов. Alebo lepšie povedané, v odvodených vždy nájdeme základný princíp. Preto povedal rabín Hilel: Všetko ostatné je len výklad.

Ale to neznamená, že pod prirodzeným zákonom treba rozumieť len základné princípy, ako by to chceli rozumieť niektorí teológovia. Odvolávajú sa na sv. Tomáša Akvinského. Isté miesta v jeho spisoch sa zdajú priaznivé pre toto tvrdenie. Napr. text v 1.-II.q.91,a.3. požiadavky prirodzeného zákona stotožňuje s niektorými všeobecnými bezprostredne evidentnými princípmi. Ale na iných miestach však rozširuje priestor prirodzeného zákona aj na "bližšie – propinqua" dôsledky týchto všeobecných princíпов.⁵ Treba vysvetliť, že niektoré dôsledky prirodzeného zákona sv. Tomáš označuje ako „ius gentium“. Tento výraz však neoznačuje medzinárodné právo v dnešnom slova zmysle, teda rôzne medzinárodné dohody. Ide o dôsledky, vyvedené zo základných princíпов prirodzeného práva, tak ako ich urobili jednotlivé národy.⁶ Sv. Tomáš ich porovnáva. Nevyžaduje, aby sa tieto vývody úplne zhodovali. Každý národ má svoju kultúru myslenia. Ale v podstate tieto vývody korešpondujú. Pre sv. Tomáša je to veľmi dôležitý argument pre všeobecnosť prirodzeného zákona.

4. GUNTHOR, c.d., s. 302.

5. Summa Th. I.II.q.94 a.6

6. Porov. S. Th.I.II.q.95 a.4; II.II.q.57 a.3.

Učiteľský úrad Cirkvi a prirodzený zákon

O existencii prirodzeného zákona a o povinnosti ho zachovávať hovorí aj Zjavenie. V Liste Rimanom najprv píše o prirodzenom poznaní Boha. „Je im(-pohanom) predsa zjavné, čo možno o Bohu vedieť; Boh im to zjavil. Veď to, čo je v ňom neviditeľné – jeho večnú moc a božstvo -, možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí, takže nemajú výhovorky“ (Rim 1,19-20). V druhom texte hovorí už jasne o mravnom zákone vpísanom do ich srdc: „A keď pohania, ktorí nemajú zákon, od prírody robia, čo zákon požaduje, hoci taký zákon nemajú, sami sebe sú zákonom. Tým ukazujú, že majú požiadavky zákona vpísané vo svojich srdciach, čo im dosvedčuje zároveň aj ich svedomie, aj ich myšlienky, ktoré sa navzájom obviňujú alebo i bránia; v deň, keď Boh bude podľa môjho evanjelia skrze Krista Ježiša súdiť, čo je skryté v ľuďoch“ (Rim 2,14-16). Tento text zároveň potvrdzuje, že prirodzený zákon a evanjelium si nemôžu protirečiť.

Prirodzené mravné normy sú potvrdené evanjeliom. Už tu sa nám rysuje kompetencia učiteľského úradu aj vo vzťahu k prirodzenému zákonu. O tejto kompetencii sa dnes diskutuje. Podstata otázky je, či je kompetentný aj v takých veciach, o ktorých Zjavenie výslovne nehovorí. Ako sa dá odôvodniť táto kompetencia? Sú to naliehavé otázky, o ktorých sa dnes diskutuje.

Cirkev sama to vo svojom učení potvrdzuje. Uvediem len dva príklady, hoci je ich mnoho. V Dignitatis humanae, O ľudskej dôstojnosti, hovorí: „Kresťania však pri formovaní svojho svedomia musia pozorne brať ohľad na posvätné a bezpečné učenie Cirkvi. Lebo podľa vôle Kristovej je Katolícka cirkev učiteľkou pravdy a jej poslaním je kompetentne ohlasovať a vyučovať Pravdu, ktorou je Kristus a súčasne autoritatívne vyhlasovať a potvrdzovať zásady mravného poriadku, vyplývajúce zo samej ľudskej prirodzenosti“ (DH,14). Druhý text uvediem z encykliky Humanae vitae: „Žiaden veriaci nebude chcieť popierať, že k učiteľskému úradu Cirkvi patrí vysvetľovanie prirodzeného mravného zákona. Lebo sa nedá popierať, ako to viackrát vyhlásili naši predchodcovia, že Ježiš Kristus tým, že Petrovi a apoštolom zveril svoju božskú moc a poslal ich vyučovať všetkým národom svoje prikázania, ustanovil ich strážcami a hodnovernými tlmočníkmi celého mravného zákona, totiž nielen zákona evanjeliového, ale i prirodzeného“ (HV,4). Poznávam, že z príležitosti vydania enc. Humanae vitae sa viaceré biskupské konferencie pozitívne vyjadrili o kompetencii Magistéria vo veciach prirodzeného zákona.

Prirodzený zákon a pozitívny Boží zákon

U autorov moralistov sa stretávame s názorom, že Desatoro, Dekalóg, okrem tretieho prikázania o zasvätení sviatočného dňa, treba považovať za rozšírený výklad prirodzeného zákona. Čo do obsahu, by sa toto tvrdenie mohlo aj prijať. Keď P. Ježiš hovorí o prikázanií lásky, sám sa podobne vyjadruje: „Na týchto

dvoch prikázaniach spočíva celý Zákon i Proroci“ (Mt 22,40). Treba však poznamenať, že ľud Starého zákona nepovažoval dekalóg za prejav prirodzeného mravného zákona, ten pojem im bol neznámy, ale za hlavný doklad zmluvy s Bohom. To však nevyklučuje, čo som povedal vyššie, že podľa obsahu je do veľkej miery prirodzeným zákonom.

Nový zákon má tiež vzťah k prirodzenému mravnému zákonu. Predpisy prirodzeného zákona sú ním posilnené, objasnené. Okrem toho Nový zákon, ako už bolo povedané, potvrdzuje existenciu prirodzeného zákona. (List Rimanom). Pritom ho ani nevyklučuje. Teda nemožno povedať, že čo nie je v evanjeliu výslovne napísané, neplatí. Kritici nás neraz vyzývajú otázkou: kde je to v evanjeliu napísané? Ústredným bodom evanjeliového mravného posolstva je Reč na hore.

Zákon milosti (Lex gratiae)

Posledné slová, ktoré som uviedol o tom, čo nie je v evanjeliu napísané, nás vedú k tomu, aby sme dôležité miesto v našom mravnom živote dali zákonu milosti. Ten veľmi súvisí s prirodzeným mravným zákonom. Obidva zákony majú spoločné to, že sú nepísané. Sú vložené do ľudských srdc. Prirodzený mravný zákon nám dal Boh pri stvorení, zákon milosti nám dáva Kristus vykúpením.

Sv. Tomáš Akvinský po večnom zákone preberá hneď prirodzený zákon a až potom zákon milosti. Sleduje vzostupný smer od nedokonalého k dokonalému.⁷ V morálnej teológii sa v posledných storočiach zabúdalo na zákon milosti. Bol akoby utopený v záplave právneho myslenia. Zákony, normy, prikázania, predpisy... Ani dnes ešte nezaberá v myslení mnohých teológov patričné miesto. Preto považujem za veľmi dôležité o ňom hovoriť v súvislosti s prirodzeným zákonom. Treba poznamenať, že existenciu zákona milosti poznáme jedine zo zjavenia.

V Starom zákone Boh uzatvára s hebrejským národom zmluvu a pre eschatologické obdobie prisľubuje novú zmluvu. Prorok Jeremiáš hovorí: „Ale toto bude zmluva, ktorú po týchto dňoch uzavriem s domom Izraela – hovorí Pán. Svoj zákon dám do ich vnútra a napíšem ho do ich srdca. A budem im Bohom a oni budú mojim ľudom. Už sa nebudú vzájomne poučovať a brat bratovi nebude hovoriť: „Poznajte Pána!“, pretože ma všetci poznajú od najmenšieho po najväčších – hovorí Pán“ (Jer 31,33-34). Je to teda Boží dar, vyrytý nie do kameňa, ale do srdca. Tento dar umožňuje každému, aby Boha poznal, miloval a poslúchal už nie na základe povinnosti uloženej zvonku, ale na základe dôvernej potreby srdca. O tom píše prorok Ezechiel: „A dám vám nové srdce a nového ducha vložím do vás; odstránim z vášho tela kamenné srdce a dám vám srdce z mäsa. Svojho ducha vložím do vášho vnútra a spôsobím, že budete kráčať podľa mojich nariadení, zachovávať moje výroky a plniť ich“ (Ez 36,26-27). Človek dostáva nového Ducha, dynamickú silu, ktorá

ho privádza k jednote s Božou podstatou a s Božou vôľou. Splnenie týchto prisľubov dostalo svoje naplnenie v Novom zákone. Je tu o tom množstvo výrokov. Stačí uviesť podobenstvo o viniči (Jn 15,1-8).

Zákon milosti, ako vidíme, je teda sám Trojjediný Boh, ktorý prebýva v ľudskom srdci. Sv. Tomáš to vysvetľuje takto: Boh poučuje človeka zvnútra, posilňuje ho a povzbudzuje k dobru. Zákon milosti naširoko rozoberá vo svojich biblických komentároch. Jeho náuka je akoby zhrnutím predchádzajúcej tradície. Čerpá predovšetkým z diela sv. Augustína „De spiritu et litera“.

Vysvetlenie, čo je to zákon milosti nájdeme v jeho Summa Theologica. „Et ideo principaliter lex nova est ipsa gratia Spiritus Sancti, quae datur Christi fidelibus - Nový zákon je v podstate samotná milosť Ducha Svätého, ktorá je daná veriacim v Krista.“⁸ Pretože milosť je osobitným znakom novej zmluvy a slová evanjelia ju špecifikujú tiež v jej mravných požiadavkách, svätý Tomáš hovorí o „novom zákone“ – lex nova; tento výraz sa častejšie opakuje. Keď však chce zdôrazniť milosť Ducha Svätého ako opravdivé jadro tohto nového zákona, používa výraz „zákon milosti“ – „lex gratiae“.⁹ Sv. Tomáš vysvetľuje zákon milosti tak, že Duch Sv. prebýva v našom najhlbšom vnútri a preberá funkciu vodcu v mravnom živote, osvecuje myseľ a navádza vôľu, aby robila dobre. Pôsobenie Ducha Svätého zasahuje tak hlboko, že sa človek slobodne rozhoduje pre dobro. To je jeden z dôvodov, prečo sa zákon milosti nazýva aj „zákon slobody“, „lex libertatis“.¹⁰ V tomto prípade vonkajší zákon už nemá funkciu donucovaciu, ale vysvetľovaciu, čo je dobro. Sv. Tomáš ho tiež nazýva „vnútorným zákonom, lex interior. Nakoniec mu dáva aj názov „zákon lásky – lex caritatis“. „Vo svetle zákona milosti je veľmi jasné, že „mravný zákon“ nie je iba, a tým menej predovšetkým, písaným právnym slovom uloženým človekovi zvonku, pretože „lex gratiae“ najvznešenejšia realizácia večného zákona, je vo svojom jadre nie zákon-slovo, ale zákon-bytie, kde je v hre osobné bytie, čiže vzťah medzi Bohom a človekom.“¹¹ Vo svojej učebnici Morálna teológia uvádzam na túto tému zásadu „Agere sequitur esse“ Aké bytie, také konanie. „Byť kresťanom“ znamená „konať ako kresťan“. A k vysvetleniu slobody mám tam tieto slová: „Nakoľko Ducha prijmeme a nakoľko to bude slobodne, natoľko bude v nás tvoriť ovocie. ...Takémuto pojmu prinášať ovocie sa neprotiví pojem záväznosti, ale pojem donútenia. Naozaj, kto menej slobodne prijal Ducha Kristovho, tým viacej mu pripadá záväznosť pracovať pre život sveta ako príkaz, ako nútená záväznosť. A pokiaľ sme v tele, nie sme celkom plne a definitívne podriadení Duchu, preto záväznosť pracovať na živote sveta vždy prinesie nejakú ťažkosť a odpor. Teda ak a nakoľko prijmeme

8. S. Th.I.II.q.106 a.1

9. S. Th.I.II.q.106 n.1 ad 3; q.106 a.3.

10. S.Th. q.108 a.1 ad 2.

11. GUNTHOR c.d., 252.

7. S. Th. I.II.q.98 a.1

Ducha Kristovho, jeho silou prekonáme ťažkosti, že ich robíme slobodne; tie sú potom skutočne ovocím Ducha Kristovho.¹²

Zákon milosti nepatrí len pokrsteným. Vieme dobre, že Boh má aj iné cesty ospravedlivenia pre tých, ktorí bez vlastnej viny nepoznajú Krista a jeho evanjelium. Ako je prirodzený mravný zákon daný všetkým ľuďom a všetkých zaväzuje, tak aj zákon milosti pomáha všetkým ľuďom, aby ho poznali a zachovávali ho. Sv. Tomáš Akvinský učí, že v Starom zákone by ľudia mohli vlastniť zákon milosti prostredníctvom implicitnej viery v budúceho Vykupiteľa.¹³ Druhý vat. koncil zdôraznil možnosť spásy aj pre tých, ktorí Krista nepoznali. Oni však budú spasení len na základe Kristovho vykúpenia a Kristovej milosti. On je jediný prostredník spásy.

Zákon milosti a ostatné mravné zákony

Pri prirodzenom mravnom zákone sme povedali, že jeho poznanie má rôzne stupne a keďže je vpísaný do ľudského srdca, treba ho aj navonok formulovať. Prvú a najdôležitejšiu formuláciu mu dáva zjavený alebo pozitívny Boží zákon. Spomenuli sme Dekalóg, že okrem tretieho všetky ostatné sa opierajú o prirodzený zákon. Aj ďalšie mravné požiadavky Starého i Nového zákona sú vysvetľovaním prirodzeného zákona. V príkaze lásky spočíva celý Zákon i Proroci. Alebo ako to povedal rabín Hilel, že všetko ostatné je výklad. Výklad podáva aj ľudský zákon, teda cirkevný alebo občiansky. Mnohé občianske zákony i medzinárodné dohody sa opierajú o prirodzený mravný zákon. A len vtedy sa môžu považovať za dobré a spravodlivé, keď sa zhodujú s prirodzeným zákonom.

Realita milosti a zákon milosti nepodliehajú ani zmyslovej ani rozumovej skúsenosti. Sú predmetom viery. Preto aj svätý človek sa musí opierať o vonkajšie slovo, o vonkajšiu formuláciu mravného zákona. Právo tejto formulácie dostala Cirkev od svojho Zakladateľa. Pokiaľ sme tu v tele, milosť neodstraňuje od nás hrozbu hriechu. Dejiny to dokazujú, ako si krehkosť človeka vyžaduje, aby bol zákon milosti doplnený slovom formulovaného zákona. „V skutočnosti, kedykoľvek sa „charizmatici“ odvolávajú sa na Ducha Svätého, ktorý údajne v nich prebýva, vymkli akémukoľvek vedeniu a akejkolvek autorite, skončili ponajviac v mravnom chaose“¹⁴

Potreba vonkajšieho zákona vyplýva aj zo spoločenskej stránky človeka. Ľudia žijú v spoločenských. Zákon milosti nikdy nevedie k súkromnému vzťahu medzi človekom a Bohom. Boh je Bohom svojho ľudu. Cirkev je spoločenstvo s Kristom natoľko, že on je jeho hlavou.

Zákon milosti je oživujúcim princípom všetkých ostatných zákonov. Zákon milosti je svetlom aj pre naše svedomie, ktoré sa musí rozhodovať v jednot-

livých životných situáciách. Aj každý jednotlivec sa musí mnohokrát riadiť prirodzeným zákonom. Všetko nemôže byť dopodrobna rozpisané. Kazuistika má svoje miesto v morálnej teológii, ale jej úlohu nemožno preceňovať. Každý životný príbeh je iný, jedinečný. Tu sa musí človek rozhodovať sám na základe svojho kultivovaného svedomia a tým preberá za svoj skutok aj zodpovednosť. Ten spomínaný výklad si musí urobiť sám. Nie však na spôsob subjektivismu, kde sa človek stavia nad zákon. Úlohu svedomia si nevieme odmyslieť napr. pri kolízií povinností. Tam niet predpis, iba všeobecné smernice. Aby sa prirodzený mravný zákon mohol dostať do života, musí prejsť cez svedomie.

Zákon milosti nás chráni pred morálnym minimalizmom. Ten, koho pobáda vnútorná sila milosti sa neuspokojí len s minimálnou dávkou dobra., ktoré sa mu ponúka.

Medzi predpismi vonkajšieho zákona a zákonom milosti musí byť istá vyrovnanosť, čo je tiež dar milosti. Vo svojich výstrižkoch z novin mám aj tento text: „Viete, že: desať Božích prikázaní má 279 slov. Vyhlásenie nezávislosti 13 severoamerických štátov z roku 1776 má 300 slov. Nariadenie Európskej únie o dovoze karamelových cukríkov má 25.911 slov.“

To je názorný príklad toho, že čím viac sa opúšťa morálka a spoľahlivosť na svedomie ľudí, tým viac zákonov a predpisov je potrebných. Z toho potom vzniká často opakovaná nezmyselná zásada: „Čo nie je zakázané, je dovolené“. Ľudské zákony nemôžu obsiahnuť všetky situácie života všetkých ľudí. Svedomie a morálka môže.

A tak už vidíme, ako je dôležité vnímať prirodzený zákon, správne ho aplikovať na životné situácie, čo sa nedá dosiahnuť bez zákona milosti.

Nebeskému Otcovi vďačíme za dar života, kňazstva a úžasnej teológie sv. Tomáša Akvinského. Nie bez významu sa o ňom hovorí, že bol najučenejší medzi svätcami a najsvätejší medzi učencami.

Mons. František Tondra (1936) je profesorom katolíckej teológie a spišským diecéznym biskupom. Základnú teológiu ukončil v roku 1962, doktorát z teológie získal v roku 1978, habilitoval sa v roku 1993. Za profesora ho vymenoval prezident republiky v roku 1997. Na kňaza bol vysvätený 1. 7. 1962, pôsobil v Hnilci, Tvrdošine, Zázrivej a Levoči. Biskupskú vysviacku prijal 9. 9. 1989 v Spišskej Kapitule. Bol konzultorom Kongregácie pre katolícku výchovu a dlhoročným predsedom Konferencie biskupov Slovenska.

12. FRANTIŠEK TONDRA: *Morálna teológia I.*, Kňazský seminár, Spišská Kapitula 1994, s. 15.

13. S. Th. I.II. q.107 a.1 ad 2.

14. GUNTHER, c.d., s. 256.

PREPUSTENIE Z KLERICKÉHO STAVU „IN POENAM“

J. Duda: *In poenam Dismissal from Clerical State*

The study addresses the following key question: What is the difference between the penalty of dismissal from clerical state by „suspension“ as a grace for the supplicant on one hand, and punitive dismissal from the clerical state, also referred to as *in poenam*. The study concludes that for a cleric, there is no difference between these two, however, for the church communities, the difference is of a great importance. The penalty of dismissal from clerical state is the restoration of disregarded justice within the Church and rectification of the offense within the community of believers. This is very important for the good of God's people and their salvation.

Náčrt problému

Trestný kánonický systém Cirkvi predpokladá za niektoré závažné delikty spáchané členmi kléru trest prepustenia z klerického stavu.¹ Je toto trestné prepustenie z klerického stavu zároveň oslobodením klerika od záväzkov kňazstva a celibátu alebo nie? Pretože Kódex kánonického práva v kán. 291 pozná aj „milosť“ (teda nie trest) oslobodenia od záväzkov kňazstva a celibátu, ktorý sa udeľuje ako milosť v prospech prosebníka. Ak by odpoveď znela, že síce cesta je odlišná, ale výsledok je ten istý, to by znamenalo, že *de facto* medzi klerikom delikventným recidivistom na jednej strane a na druhej strane klerikom prosebníkom tu nie je rozdiel, lebo obaja dosiahnu to, čo si želajú. V tejto krátkej štúdií sa pokúsím podať odpoveď na túto otázku.

1. List Kongregácie pre klérus z 18. apríla 2009

Kongregácia pre klérus Listom z 18. apríla 2009 oznámila všetkým diecéznym biskupom a rehoľným predstaveným v celej Cirkvi, že dňa 30. januára 2009 pápež Benedikt XVI. jej udelil osobitné právomoci ohľadom prepustenia klerického stavu *in poenam* čiže nie ako milosti, ale ako trestu. Nie je mi známe, žeby tento List Kongregácie bol daný k dispozícii verejnosti, ale autori ho nielen spomínajú, ale opisujú aj jeho obsah.²

Zdá sa, že problém dal do pohybu alebo sám kardinál Jozef Ratzinger ako prefekt Kongregácie pre náuku viery alebo ľudia okolo neho a on si ich názor

osvojil už v roku 1988.³ Ale realitou sa to stalo až v tu spomínanom roku 2009, keď Jozef Ratzinger bol už štyri roky pápežom Benediktom XVI.

Z komentárov vyplýva, že List Kongregácie z 18. apríla 2009 má dva ciele. Chce udržať najmä vysokú úctu a kredit kňazskej služby v Božom ľude s maximálnym dôrazom na bezúhonnosť kňazskej existencie s Kristom a až na druhom mieste s dôrazom na kňazskú činnosť. Druhým cieľom listu je poskytnúť ordinárom a rehoľným predstaveným nové procedurálne možnosti na riešenie situácií, ktoré sa objavili v kňazských radoch v posledných rokoch, na ktorých riešenie sú už neúčinné procesy a procedúry nachádzajúce sa v kódexe 1983. Z teologického aspektu má list viacero závažných tém a nemožno sa tu zaoberať každou. Zaujímavou sa ukazuje téma, že vzťah medzi Kristom, biskupom a kňazom nie je iba pracovným vzťahom, ale vzťahom postaveným na sviatostnom spoločenstve (i keď rozdielnom podľa stupňa vysviacky pokiaľ ide o biskupa a kňaza). Preto biskup musí naliehať na dodržiavanie noriem kánonického práva a minimalizovať ich porušovanie, lebo je to v prospech dobra spoločenstva veriacich. Na druhej strane, ak klerik porušuje cirkevné zákony a škandalizuje veriacich, vždy za svoje činy musí niesť osobnú zodpovednosť (iste, závisí to od jeho psychického zdravia), lebo ide o jeho sviatostnú a teda aj existenčnú zodpovednosť, ktorá nikdy nemôže byť definovaná ako súkromná.

1. Kán. 290: „Posvätná vysviacka raz platne prijatá sa nikdy nestáva neplatnou. Klerik však stráca klerický stav: (...) 2: zákonne uloženým trestom prepustenia...“, In: *Kódex kánonického práva, latinsko-slovenské vydanie*, Bratislava 1996, s. 105.

2. Spomína ho výslovne Mons. Juan Ignatio Arrieta, biskup, sekretár Pápežskej rady pre výklad legislatívnych textov v článku *Vplyv kardinála Ratzingera na revidovanie trestného kánonického systému*, In: *Tribunál* 1 (2011), s. 19 a D. G. ASTIGUETA, *Facoltà concessa alla Congregazione per il Clero*, In: *Periodica de re canonica* 99 (2010), s. 1-33.

3. Ratzinger v liste kardinálovi Larovi, predsedovi Pápežskej komisie pre výklad kódexu, napísal: „Eminencia, naše dikastérium pri prešetrovaní žiadosti o udelenie dišpenzu od kňazských záväzkov sa stretáva s prípadmi kňazov, ktorí sa počas výkonu kňazskej služby stali vinnými ťažkého škandalózneho správania sa, že čo by mali byť potrestaní nevyklučujúc ani trest redukcie do laického stavu...“ Potom píše, že ordinári netrestajú, ale radšej dávajú prednosť udeleniu dišpenzu. Lenže takto dochádza k poškodzovaniu dobra veriacich a ich škandalizácii aj preto, že takýto kňaz dostane od Cirkvi „milosť“ bez kajúcnosti a potrestania – In: J. I. ARRIETA, *Vplyv kardinála Ratzingera...*, s. 17.

2. Prípady s možnosťou prepustenia klerického stavu in poenam

2.1. Pokus klerika o manželstvo (kán. 1394, § 1)

Výklad tohto kánona je jasný: ide o „pokus“ čo znamená, že páchatel vie, že jeho manželstvo bude pred Katolíckou cirkvou neplatné a vlastne z toho dôvodu sa tu hovorí „o pokuse“ uzavrieť manželstvo. Na druhej strane, nie je to „predstieranie“ uzavretia manželstva (ako napr. v divadle), ale o vyjadrenie takej vôle uzavrieť „nejaké manželstvo“ (pred civilnou autoritou, pred iným cirkevným spoločenstvom napr. protestantov a pod.). Ďalším predpokladom je – podľa Kongregácie – že ani po napomenutí sa nespamätajú a pokračujú v tomto iregulárnom a škandalóznom živote a sami ani len nestoja o dišpenz od kňazských záväzkov.

2.2. Ťažký vonkajší hriech klerika proti šiestemu prikázaniu Desatora (kán. 1395)

Delikt je definovaný ako „vonkajšie a morálne pripočítateľné porušenie zákona, ku ktorému je pripojená sankcia“ (kán. 2195, § 1 CIC 1917). List Kongregácie neupresňuje bližšie, o aké hriechy by sa mohlo jednať.⁴ Keďže ide o delikt, musí to byť vonkajší a nie iba vnútorný úkon, ktorý je morálne pripočítateľný. Ďalším predpokladom je, že to musí byť hriech spáchaný škandalóznym spôsobom, napr. spáchaný násilím, pod nátlakom vyhrážok, spáchaný verejne čiže pre ľuďmi, na verejnosti a s osobou mladšou ako 16 rokov (porov. kán. 1395, § 2).⁵ Aj v tomto prípade platí, že vinníci sami ani len nestoja o dišpenz od kňazských záväzkov.

2.3. Úkon veľmi ťažkého porušenia zákona (kán. 1399)

Celý text kán. 1399: „Okrem prípadov stanovených v tomto alebo iných zákonoch, za vonkajšie porušenie Božieho a kánonického zákona možno len vtedy potrestať spravodlivým trestom, keď zvláštna závažnosť vyžaduje potrestanie a nalieha na nevyhnutnosť, aby sa predišlo škandálu alebo aby bol škandál potrestaný.“

Záber tohto predpisu je veľmi široký: „okrem prípadov stanovených v tomto alebo iných zákonoch“, čo znamená, že môžu byť aj „Božie alebo kánonické zákony“ hodné trestnoprávnej ochrany.⁶ Avšak je

tu klauzula „len vtedy“ (možno potrestať) a hneď na to nasledujú tri možnosti: 1. zvláštna závažnosť vyžaduje potrestanie (lat. cum specialis violationis gravitas punitioem postulat). Dôraz je tu postavený na pojme „gravitas“ prestúpenia Božieho alebo kánonického zákona. Podľa výkladu autorov posúdiť túto závažnosť leží na ramenách kompetentnej cirkevnej vrchnosti.⁷ 2. alebo „nevyhnutnosť, aby sa predišlo škandálu“; opäť sa tu niektorí autori rozčuľujú, že je „absurdné“ trestať za niečo, čo sa ešte nestalo, trestať len tak akože preventívne (na výstrahu?); iní autori poukazujú, že „budúci škandál“ musí byť objektívne podložený, napr. recidívou delikventa a že sa tu teda nejedná len o ľubovoľné preventívne trestanie dokonca trestom prepustenia z klerického stavu.⁸ Nie bez problémov sa ukazuje aj to, ako možno „potrestať škandál“: je to znovunastolenie narušenej legálnej spravodlivosti? Alebo je to reakcia spoločnosti proti kriminálnikom? Alebo je to pokus o nápravu škôd? Či upokojenie cirkevného spoločenstva? Či nápravu delikventa? Zdá sa, že najpriateľnejšou tézou je spojenie troch cieľov: 1. znovunastolenie legálnej spravodlivosti v spoločnosti, 2. upokojenie cirkevného spoločenstva, že opäť boli veci dané na pravú mieru (bonum comune alebo salus animarum), 3. náprava delikventa a jeho návrat na cestu spásy.

2.4. Zanechanie klerickej služby trvajúca najmenej 5 rokov

Klerik, ktorý opustí svoju klerickú službu, je obvykle potrestaný trestom suspenzie za neposlušnosť. Lenže trest suspenzie je medicínym trestom s cieľom zmeniť delikventa a v nedostatočnej miere berie do úvahy problém cirkevnej komunity, ako sa má k vinníkovi postaviť. Preto Kongregácia považuje suspenziu klerika za nedostatočné riešenie a umožňuje aplikovať trest prepustenia z klerického stavu pre dobro veriacich. Procesne to môže previesť aj ordinár s tým, že jeho rozhodnutie musí potvrdiť Kongregácia pre klérus. Podmienkou je: stabilita a nezvratnosť rozhodnutia klerika, ktorú predpis určil dobou piatich rokov.⁹

3. Škandály v Cirkvi

Považujem za dôležité dotknúť sa v poslednej dobe veľmi často používaného slova aj v súvislosti s Cirkvou: škandály. O škandále sa dá hovoriť zo sociologického hľadiska v tom zmysle, že každý človek alebo komunita má v rámci spoločenských vzťahov určité miesto, určitý sociálny status a podľa toho sociálneho statusu sa od neho očakáva isté správanie. Žiaľ, napriek tomu sa toto správanie vymyká z očakávaného

4. O zložitosti problému píše L. CHIAPPETTA, *Il Codice di Diritto Canonico*, vol. I., Roma 1988, s. 796, poznámka pod čiarou č. 7.

5. O hriechoch proti šiestemu prikázaniu Desatora z právneho pohľadu píše: V. DE PAOLIS, *Delicti contro il sesso comandamento*, In: *Periodica* 82 (1993), s. 307. V tomto duchu vykladajú predpis autori ako napr. D. G. ASTIGUETA, *Facoltà concesse alla Congregazione per il Clero*, In: *Periodica de re canonica* 99 (2010), s. 9.

6. Či ide o delikty alebo nie, autori dosť polemizujú. Podľa niektorých ide o zákony, ktoré majú trestnoprávnu ochranu a v kán. 1399 sa duplicitne akcentuje možnosť potrestania. Podľa iných nejde v kán. 1399 o penálne, ale iné zákony. Zdá sa, že viac autorov sa prikláňa k druhej interpretácii.

7. Napr. A. CALABRESE, *Diritto penale canonico*, Roma 1996, s. 354.

8. D. G. ASTIGUETA, *Facoltà concesse alla Congregazione per il Clero*, In: *Periodica de re canonica* 99 (2010), s. 18-19.

9. D. G. ASTIGUETA, *Facoltà concesse alla Congregazione per il Clero*, In: *Periodica de re canonica* 99 (2010), s. 22-23.

rámca a dokonca vzbudzuje u iných pobúrenie či až sociálne odsúdenie. Ale o škandále sa dá hovoriť aj z teologického hľadiska. Napr. Katechizmus katolíckej cirkvi hovorí, že „kto škandalizuje, stáva sa pukušiteľom svojho blížneho“ (bod 2284) alebo ak škandál spôsobí človek, ktorý prijal na seba status morálnej autority (napr. ako kňaz) alebo je dokonca nositeľom cirkevnej jurisdikcie, aby viedol spoločenstvo k spásu, jeho škandalózne činy sú o to viac ťažšie a závažnejšie a najmä vysoko zavrhnutiahodné (porov. KKC body 2284 a 2287).

Sv. Tomáš Akvinský rozlišuje *scandalum diabolicum* (úmyselne (ne)konanie, aby iný človek alebo komunita sa stala skazenou, skorumpovanou a teda stabilne hriешnou), *scandalum activum* (úmyselne (ne)konanie za účelom uviesť druhého do hriechu), *scandalum per accidens* (ukon sám osebe je správny, ale iný človek sa dopustí hriechu pre svoje chápanie naklonené hriechu); *scandalum passivum* (úkon je správny a nemá prepojenie s hriechom iného aj keď to niekto – pre vlastnú obhajobu – môže tak vykladať).¹⁰

Z právneho hľadiska má škandál tri prvky: vonkajšie prestúpenie Božieho a kánonického zákona (delikvent „pošliapal“ Boží alebo kánonický zákon, ktorý určuje ako sa za určitých okolností správať, aby sme kráčali cestou spásy); morálne pripočítateľné, čo nie je ničím iným ako hriechom; trest ako reakcia minimalizovať pohoršenie, pričom pod pojmom pohoršenie sa chápe v tom najširšom zmysle (uviedenie do omylu, možnosť dať ospravedlniť vlastné hriechy, či dokonca zmeniť zmýšľanie iných natoľko, že hriechy prestanú považovať za zlo a zídu z cesty spásy).¹¹ Preto, ak Cirkev trestá škandály vo vlastných radoch, tieto tresty majú presne ciele:

1. Trestom sa „potvrďuje“ znovunastolenie legálnej spravodlivosti a netreba zabúdať, že kánonické zákony sú zákonmi, ktoré nás vedú k spásu a „vyučujú“ byť Božími synmi a dcérami už na tejto zemi ako príprava na nebo; toto znovunastolenie „pošliapanej“ spravodlivosti sa v Cirkvi nedoceňuje v miere, aká jej patrí.

2. Trestom sa predchádza alebo „reparuje“ pohoršenie v cirkevnej komunite: je hrozné, že ak sa netrestá, určité cirkevné spoločenstvo upadne do „presvedčenia“, že vlastne „delikvent“ mal pravdu. V prípade „prevencie“ sa jedna o prípady recidívy (mnohým pedofilným zneužitiam sa mohlo predísť, keby bolo oznámené orgánom činným v trestnom konaní; keďže sa to nestalo, dochádzalo k ďalším a ďalším prípadom zneužívania, lebo bolo isté, že recidivista sa svojich činov sám nedokáže zrieknuť.

3. Náprava delikventa aspoň v tom zmysle, aby pochopil svoje previnenia a v konečnom dôsledku si uchoval šancu na Božie milosrdenstvo a večnú spásu.

Záver

Odpoveď na otázku položenú v úvode, ako sa zdá, vieme. Pre delikventa nie je rozdiel či je prepustený z klerického stavu *in poenam* alebo prostredníctvom dišpenzu. V oboch prípadoch je oslobodený od záväzkov kňazskej vysviacky a celibátu, čo by v konečnom dôsledku znamenalo, že jeho stav v rámci Cirkvi je legitimizovaný, resp. sa stal legitímny „laikom“ so všetkým, čo k tomu právne patrí. Ale sú tu aj iné zorné uhly pohľadu, ktoré je nutné brať do úvahy. Trest suspenzie nie je riešením pre dobro komunity veriacich, lebo pre nich aj „suspendovaný kňaz“ je vždy kňazom, nie laikom a majú naozaj pravdu. Jediným skutočným riešením je zaradiť ho, v súlade s jeho vôľou (dišpenzom) alebo aj proti jeho vôli (procedúrou *in poenam*) do laického právneho stavu, aby svojím „životom, ktorý je v rozpore so štýlom života klerika“ nezatieňoval a nezatažoval kňazský stav a jeho dôstojnosť a neuberal mu na jeho mravnej autorite v súvislosti s tým, že biskupi a kňazi konajú „in personam Christi Capitis“ a reprezentujú Krista uprostred jeho ľudu a vedú ho k spásu.

Ale treba sa vrátiť ešte k postaveniu klerika, ktorý sa stal procedúrou prepustenia z klerického stavu *in poenam* stal „legitimizovaným laikom“ v tom zmysle, či má rovnaké práva a povinnosti v Cirkvi ako ostatní riadni laici? Či napr. má rovnaký prístup k prijímaniu sviatostí, na ktoré majú riadni laici právo, ak im v tom neprekáža legitímny zákaz? Zdá sa, že túto problematiku pápežské právomoci udelené Kongregácii pre klérus neriešia. Riešia to však všeobecné princípy trestného právneho systému Cirkvi. Principiálne je len veľmi ťažko akceptovateľné, aby klerik spáchajúci škandalózne kriminálny čin a trestnoprávnou procedúrou „vypudený“ z klerického stavu, bol zaradený právne medzi laikov bez akéhokoľvek trestu alebo pokánia a mal prístup k sviatostiam, akoby ani nič nespáchal.

Preto aj keď treba posudzovať každý prípad osobitne, možno povedať, že takýto laicizovaný klerik musí byť cirkevnou vrchnosťou potrestaný alebo musí mu byť uložené aspoň náležité pokánie a až po určenej dobe pokornej a kajúcej akceptácie trestu alebo pokánia môže byť pripustený k sviatostnému životu ako ostatní laici s právami i povinnosťami, ktoré sú vlastné ich stavu. Inak povedané: v Cirkvi sa musí robiť rozdiel medzi klerikom, ktorý bol oslobodený od záväzkov kňazského stavu a od kňazského celibátu, pretože o to žiadal ako kajúci prosebník a najvyššia autorita Cirkvi mu to udelila ako „milosť“ a na druhej strane medzi klerikom, ktorý bol trestnoprávne „vylúčený“ z radov kléru z dôvodov spáchania cirkevného deliktu.

Taktiež sa musí robiť rozdiel medzi laikom, ktorému prináležia všetky práva a povinnosti vyplývajúce z ich stavu (vrátane práva prijímať sviatosti) a na druhej strane, do laického stavu zaradeným klerikom, ktorý bol vylúčený z klerického stavu z dôvodov páchania trestných činov.

10. Porov. *Summa theologiae* II-II, q. 43. a 1.

11. D. G. ASTIGUETA, *Lo scandalo nel CIC: significato e portata giuridica*, In: *Periodica de re canonica* 92 (2003), s. 589-651.

Bibliografia:**Pramene:**

Katechizmus Katolíckej cirkvi, Trnava 1999. *Codex iuris canonici Pii X pontificis maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, praefatione E.mi Petri Card. Gasparri et indice analytico-alphabetico auctus*, Typis polyglottis vaticanis, 1965. *Kódex kánonického práva, latinsko-slovenské vydanie*, Bratislava 1996.

Literatúra:

ARRIETA, J. I., *Vplyv kardinála Ratzingera na revidovanie trestného kánonického systému*, In: *Tribunál* 1 (2011). ASTIGUETA, D. G., *Facoltà concessa alla Congregazione per il Clero*, In: *Periodica de re canonica* 99 (2010). ASTIGUETA, *Lo scandalo nel CIC: significato e portata giuridica*, In: *Periodica de re canonica* 92 (2003). CALABRESE, A., *Diritto penale canonico*, Roma 1996. DE PAOLIS, V., *Delicti contro il sesto comandamento*, In: *Periodica* 82 (1993). CHIAPPETTA, L., *Il Codice di Diritto Canonico*, II vol., Roma 1988. Spisy sv. Tomáše Akvinského: *Teologická summa* (red. P. Emilián Soukup, Ord. Pred.), Olomouc 1939.

Ján Duda (1960) je profesorom na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku a súdnym vikárom Spišskej diecézy. Venuje sa kánonickému právu. Základnú teológiu vyštudoval v Bratislave, kánonické právo na Lateránskej univerzite v Ríme a teológiu v Bratislave. V roku 2001 sa habilitoval v Bratislave, v roku 2004 ho prezident SR vymenoval za profesora v odbore katolícka teológia. Je predsedom Slovenskej spoločnosti kánonického práva, členom medzinárodnej asociácie cirkevných právnikov *Consociatio iuris canonici promovendo* a spoluzakladateľom Klubu priateľov Ferka Skyčáka. Je zakladateľom časopisu *Tribunál*, ktorý sa venuje kánonickému právu a spoluzakladateľom časopisu *Nové Horizonty*. Od roku 1992 je jedným z hlavných usporiadateľov sympózií kánonického práva a redaktorom zborníka *Ius et iustitia*. V roku 2006 dostal „Osobitné ocenenie“ v rámci udeľovania ceny „vedec roka“, ktorú udeľuje Slovenská akadémia vied v spolupráci so Slovenským syndikátom novinárov a Združením vedecko-technických inštitúcií. E-mail: duda@kapitula.sk

Posolstvo svätého Otca Benedikta XVI. k 48. svetovému dňu modlitieb za duchovné povolania

Aj dnes je nasledovanie Krista náročné. Znamená učiť sa upriamovať svoj pohľad na Krista, aby sme ho dôverne poznali, aby sme ho počuli v jeho slove a stretávali sa s ním vo sviatostiach. Znamená učiť sa zosúladiť vlastnú vôľu s jeho vôľou. Ide o pravú a skutočnú školu formácie pre tých, ktorí sa pripravujú pod vedením kompetentných cirkevných autorít na kňazskú službu alebo na zasvätený život. Pán neprestáva v každom období života povolávať k účasti na jeho poslaní a službe Cirkvi v kňazskom úrade alebo zasvätenom živote. Cirkev „je teda povolaná chrániť tento dar, vážiť si ho a milovať. Je zodpovedná za vznik a dozrievanie kňazských povolaní“ (JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis*, 41). Zvlášť v našej dobe, keď sa zdá, že Boží hlas je udúšaný „inými hlasmi“ a ponúka nasledovať ho a odovzdať mu vlastný život sa považuje za príliš náročnú, malo by každé kresťanské spoločenstvo a každý veriaci vedome prevziať úlohu napomáhať duchovné povolania. Je dôležité povzbudiť a podporiť tých, ktorí prejavujú jasné znaky povolania do kňazského alebo zasväteného života, aby cítili nadšenie celého spoločenstva, keď povedia svoje „áno“ Bohu a Cirkvi. Ja sám ich povzbudzujem, ako som tiež povzbudzoval tých, ktorí sa rozhodli vstúpiť do seminára, a ktorým som napísal: „Urobili ste dobre. Lebo vždy, aj v dobe, keď svetom vládne technika a globalizácia, potrebujú ľudia Boha: Boha, ktorý sa nám zjavil v Ježišovi Kristovi a ktorý nás zhromažďuje vo všeobecnej Cirkvi, aby sme sa s ním a skrze neho učili pravému životu a aby sme mali na myslí a uplatňovali kritériá pravej ľudskosti“ (List seminaristom, 18. októbra 2010).

Zdroj: www.kbs.sk

JOZEF URAM

SOCIÁLNA DIMENZIA ČLOVEKA V MODERNEJ FILOZOFII A SÚČASNEJ FENOMENOLÓGII

J. Uram: *Social Dimension of Human Being in Modern Philosophy and Contemporary Phenomenology*

Whereas the ancient and medieval philosophies searched for truth within the framework of a community, the modern philosophy – from Descartes – understands this search as a matter of an individual. Contemporary thinkers, however, turn their back on such individualism and again emphasize the social dimension of human beings. This article explores the act of empathy and focuses on the differences between the mass, society and the community according to German phenomenologist tradition. For Edith Stein, the spiritual dimension of the community and the role of individual member inside the community seems essential as she argues with different positions of Max Scheler.

Úvod

V roku 2000 prišiel do kín film Stroskotanec – Cast away, v ktorom Tom Hanks zobrazuje mladého Američana, ktorý po zrútení sa lietadla je sám odplavený na malý ostrov. Po nejakom čase tento moderný Robinson Crusoe začne pestovať zvláštny vzťah ku futbalovej lopte. Namaluje jej tvár a dá jej meno (Wilson). Čím dlhšie je sám a čím slabšia je nádej na záchranu, tým dôležitejším sa Wilson stáva pre neho. Rozpráva s ním, rozvíja silný emocionálny vzťah k nemu a takmer si zúfa, keď mu more Wilsona odnesie. Divák nadobúda dojem, že práve tento zvláštny nereálny afektívny vzťah k futbalovej lopte nakoniec zachráni mladého človeka pred tým, aby sa nezbláznil a nesiahol si na život. Akú úlohu hrá druhá osoba v našom živote?

Od spoločného ku individuálnemu hľadaniu pravdy

Už od počiatkov filozofického myslenia bola potreba druhého človeka, čiže sociálna dimenzia ľudského bytia, považovaná za zrejmu skutočnosť. Vidno to aj z Aristotelovej charakteristiky človeka, keď ho podľa jeho prirodzenosti nazýva *zoon politikon* (spoločenská bytosť).¹ V staroveku a v stredoveku bola filozofia chápaná ako spoločné hľadanie pravdy (lýceum a či akadémia v gréckom staroveku, diskusie na stredovekých univerzitách). Poznanie pravdy totiž nie je komunikovateľné tým istým spôsobom ako ostatné poznanie. Filozofiu je možné „študovať“ iba v spoločnosti: len tí prichádzajú k pravde, čo majú skúsenosť spoločného života. V modernej filozofii sa však tento rozmer vytráca. Do popredia sa dostáva subjekt (ako nezvrátiteľná pravda), ktorý je mnohokrát chápaný izolovane. René Descartes nám predstavuje takéto izolované ego v okamihu, keď uvádza svoj princíp: „*Cogito, ergo sum*“.² Jedná sa tu vlastne o nadviazanie na Augustínov argument proti skepticizmu: „Si

enim fallor, sum“ (Lež keď sa klamem, aj vtedy som).³ Dovršuje sa však skutočná koperníkovská revolúcia: pozornosť sa neupriamuje už viac na okolitý svet ale na človeka. V zapätí však otec modernej filozofie kladie v človekovi do protikladu dva rozdielne svety: *res extensa* (hmotný svet) a *res cogitans* (osamotené ja).⁴ Napriek všetkým Descartovým úmyslom takýto postoj dal zrod dvom protikladným filozofickým systémom: *idealizmu* a *materializmu*. Oba systémy ako dve strany tej istej mince však smerujú vlastne k tomu istému: ku popretiu človeka v jeho individualite a následne k jeho zničeniu. U Hegla sa konkrétne a individuálne *ja* vo svojej historicite a existencii, poznačenej radosťou, láskou a či strachom musí rozplynúť v mene absolútneho Ducha. Taktiež v Marxovom, hoci historickom ale predsa len čisto materialistickom kolektívizme, individuálna osoba je chápané iba funkcionálne (v službe „novej“ spoločnosti) a nakoniec je absorbovaná celkom. Na beznádej individua opusteného sa odpovedá beznádejou individua pohlteneho. Ak je však človek vo svojej individualite popretý, nemôže vytvoriť medziosobné vzťahy uprostred skutočného spoločenstva. Teda individualizmus neoznačuje ľudskú individualitu a kolektívizmus ešte neznamená ľudské spoločenstvo.⁵

Dôsledky individualizmu

Ako je možné, že napriek počiatočnému vyzdvihovaniu a ospevovaniu individua, filozofia, tak teoretická ako aj tá žitá, končí v individualizme? Dôvodom toho je nahradenie transcendentného absolútneho egocentrickou imanenciou. Človek na všetko nachádza odpoveď sám v sebe, už nepotrebuje ani Boha ani druhého človeka. A tak začína o druhom

3. AUGUSTÍN, *Boží štát*. Bratislava: Lúč, SSV 2005, XI,26, I. zv., s. 346.

4. POROV, DESCARTES, R.: *Méditationes de prima philosophia. Meditace o první filosofii*. Praha: OIKOYMENH 2010, s. 42-43.

5. POROV, PALUMBIERI, S.: *L'uomo, questa meraviglia. Trattato sulla costituzione antropologica*. Città del Vaticano: Urbaniana University Press 2003, s. 313-314.

1. ARISTOTELES: *Politika*. Bratislava: Kalligram 2006, 1253a 3, s. 29-30.

2. DESCARTES, R.: *Discorso sul metodo*. Bari: Laterza 1987, s. 82.

platiť to, čo kedysi napísal Thomas Hobbes vo svojom *Leviatani*: *homo homini lupus est*⁶ alebo druhého začneme považovať spolu so Sartrom za obmedzenie našej osobnej slobody. Jedná sa teda o nevyhlásenú vojnu všetkých proti všetkým. Je teda úlohou autoritatívneho štátu a vládára zachrániť individuálneho človeka od jeho vlastnej prirodzenosti, ktorá má črty kanibalizmu. Rousseau vidí riešenie v kontraktualizme, keď jednotlivci, v záujme vlastného prežitia, odovzdajú štátu časť svojich práv. Fichte však takúto zmluvu kritizuje: veď pri zmluve sú potrební dvaja rovnocenní partneri. Zatiaľ čo sa jednotlivec pohybuje v rovine čisto privátnej, štát koná v rovine etiky a práva verejného – má teda vlastnú racionalitu. V tejto idealistickej vízii je štát považovaný za najvyššie vtelenie sa Ducha, je akoby kolektívnym človekom. Kam to však vedie, o tom hovoria totality posledného storočia. Synteticky celý problém zhrnul Martin Buber: „Ak individualizmus rozumie iba časť človeka, kolektivismus rozumie človeka iba za časť“.⁷

Intersubjektivita a jej základ

V súčasnej filozofii však dochádza k pozitívnemu obratu: najmä pre filozofiu inšpirovanú fenomenológiou sa intersubjektivita a otázka spoločenstva stávajú pomerne častými témami. Sociálne dimenzia v zmysle otvorenosti pre druhého človeka je opäť považovaná za stály a konštitutívny stav človeka, nie iba za náhodilé a či akcidentálne „nachádzanie sa spolu“. V každom človeku totiž jestvuje akási nutná solidarita s druhými, akési nejasné vedomie podstatnej identity, ktoré nezakusujeme voči rastline a či voči skale. Ba v stretnutí sa s druhým pociťujem ešte čosi viac. Ako tvrdí Emmanuel Levinas – ako prvá ma osloví jeho tvár. Tvár vo svojej epifánii sa vzpiera vlastneniu, mojej moci, uchopeniu. Cez ňu sa zjavuje nekonečno, ktoré je silnejšie ako vražda. Jedná sa o nahotu bezbranných očí, ktorá je absolútne otvorená Transcendentnému.⁸ Epifánia tváre je etická: Prvé, čo mi tvár hovorí, je „Nezabiješ!“.⁹

Kde má však intersubjektivita svoje korene? Prvý dôvod treba hľadať v našej *fyzicko-telesnej konštitúcii*. Kto by na to zabudol – žartovne pripomína francúzsky mysliteľ Jean-Luc Marion – stačí mu pozrieť sa na vlastný pupok, aby si pripomenul, že už od začiatku bol zviazaný s druhou ľudskou bytosťou. Človek najprv dlhý čas závisí od svojich rodičov a keď sa stane dospelým, potrebuje druhých, aby nadobudol prostriedky potrebné na prežitie. A potom človek potrebuje druhých aj vďaka jeho *duchovnej dimenzii*. Človek len v spojitosti s druhými môže rozvíjať svoje duchovné schopnosti. Jazyk vyjadrujúci pojmy je ná-

strojom kultúrnej výmeny a človeka vyzdvihuje vysoko nad zvieratá. Podľa Maxa Schelera aj Robinson by si uvedomil, že je členom patriacim do určitého spoločenstva a to vďaka vedomiu neúplnosti celej skupiny rôznych duchovných úmyslov, ktoré patria k prirodzenosti jeho bytia: láska vo všetkých svojich formách (láska k Bohu, láska k blížnemu, atď.), sympatia, prísľub, pýtanie a poďakovanie, poslušnosť, služba, ovládanie, atď. Človek, ktorý je nositeľom rozumnej duševnej sily, je vlastne *bytosťou utvorenou pre spoločenstvo*. Kde sa nachádza ja, tam sa nachádza aj my, lebo ja patríam ku istému my.¹⁰ Človek sa potrebuje dopĺňať s druhými – nachádza sa to v jeho samotnej esencii (bytnosti). Človek sám nevyčerpá všetky možnosti, ktoré mu esencia človeka poskytuje. Ja sám, ktorý som limitovaný konkrétnou materiálou, nevyčerpám všetky možnosti, ktoré sa mi ako človekovi ponúkajú. To však neslobodno chápať ako ochudobnenie. Hoci všetci ľudia sú si podstatne rovní, smerujú aj k takým cieľom a hodnotám, ktoré sú dosiahnuteľné jedine v spoločenstve – a práve v ich uskutočňovaní spočíva aj dokonalosť individuálneho človeka. Sám by človek nemohol uskutočniť hodnoty ako napr. láska, solidarita atď. Jednotlivec vďaka svojej ohraničenosti tieto ciele sám dosiahnuť nemôže, a preto je potrebná komunikácia a spolupráca s druhými ľuďmi.¹¹

Otvorenosť voči druhému teda patrí k našej ľudskej konštitúcii. A práve preto – podľa Buberu – základné slovo a či slovný pár Ja-Ty možno vyslovovať len celou bytosťou, zatiaľ čo základné slovo Ja-Ono (slovný pár charakterizujúci vzťah k veciam) nemožno nikdy vyslovovať celou bytosťou. Vo vzťahu k druhému nám nič nepomôže sebaistá múdrosť, ktorá pozná vo všetkých veciach uzavretú oblasť – tajomnosť bez tajomstva. Svet vecí totiž dovoľuje, aby sa z neho získavala skúsenosť, ale jeho samého sa to vôbec netýka, lebo k tomu ničím neprispieva a nič z toho nemá. Naopak s Ty sa stretám z milosti – vlastným hľadaním sa nedá nájsť.¹²

Empatia, jej význam a hranice

Zvláštnym aktom, ktorý nám umožňuje otvorenosť voči druhému, je empatia. Skúmaním tohto aktu, umožňujúcim sa vcítiť do prežívania druhého sa zaoberal najmä zakladateľ fenomenológie Edmund Husserl a jeho študentka Edita Steinová. Empatiou (na základe vnímania telesných prejavov) nadväzujem kontakt s druhým v rovine poznania, emócií ako aj v rovine duchovnej. Nakoľko však to, čo empaticky vnímame (chýba tu originálna danosť) a samotná

6. HOBBS, TH.: *Leviatano*. Bari: Laterza 1974, s. 125-126.

7. BUBER, M.: *Il problema dell'uomo*. Torino: Elle Di Ci, Leumann 1983, s. 119.

8. POROV, LÉVINAS, E.: *Totalia a nekonečno*. Praha: OIKOYMENH 1997, s. 174-175.

9. POROV, LÉVINAS, E.: *Etika a nekonečno*. Praha: OIKOYMENH 2009, s. 210.

10. POROV, SCHELER, M.: *Die christliche Liebesidee und die gegenwärtige Welt (1917)*. In: Id: *Vom Ewigen im Menschen (GW V)*. Bern: Francke Verlag 1954, s. 372.

11. POROV, LUCAS, R.: *L'uomo spirito incarnato. Compendio di filosofia dell'uomo*. Cinisello Balsamo: San Paolo 1993, s. 232-234.

12. POROV, BUBER, M.: *Ich und Du*. In: Id: *Das Dialogische Prinzip*. Heidelberg: 1984, s. 7-10, 15-17.

empatizovaná skutočnosť (teda prežívanie druhého) nepatria tomu istému vedomiu, úplné stotožnenie je nemožné a tým sa chráni individualita každého jedného.¹³ Steinová uvádza konkrétny príklad: „Priateľ príde ku mne a rozpráva mi, že stratil svojho brata a ja si uvedomím jeho bolesť. Čo znamená toto uvedomenie si?“¹⁴ V tejto skúsenosti subjekt empatizovaného zážitku nie je zhodný s tým, ktorý uskutočňuje svoje vcítenie sa. Skutok empatie je originálny, avšak nie jeho obsah; prežívanie skúsenosti u rozličných subjektov v žiadnom prípade nemôže byť identické. Mne sa totiž nikdy nepodarí poňať to, čo druhý cíti a prežíva v sebe samom; „taká nemožnosť stotožnenia je zároveň záštitou slobody druhého, pred ktorou sa zastaví aj Boh.“¹⁵ Empatia ako taká obsahuje v sebe uvedomenie si svojej individuality a taktiež svojich vlastných limitov vcítenia sa. A tak tu prichádzame k záveru, že len slobodná osoba vedomá si svojho „ja“ môže vstúpiť do vzťahu s druhým a tak následne vytvárať spoločenstvo. Z druhej strany empatia je dôležitá aj pre mňa samého: poskytuje mi omnoho bohatší pohľad na svet (ak sa v duchu postavím na miesto druhého, svet sa mi zjavuje v perspektívach odlišných od tej mojej súčasnej).¹⁶ Ďalej nám vcítenie sa pomáha lepšie pochopiť nás samotných. Empatia totiž nie je pohybom jednosmerným – čiže odo mňa k druhému, ale je niečím vzájomným. Jedná sa totiž o prelínanie skúsenosti nás samých a skúsenosti toho druhého. Toto sa však odohráva len v takej miere, nakoľko bytostne moje bytie zodpovedá bytiu druhého; inými slovami – spoločná konštitúcia (tá istá štruktúra) ľudskej bytosti je nevyhnutnou podmienkou empatie. Čo sa týka nás, tie časti tela, ktoré sú v najväčšej miere výrazovými prostriedkami, sú ukryté nášmu vlastnému zraku. Zatiaľ však, čo vnímam telo druhého ako podobné môjmu vlastnému, vnímam aj seba samého ako podobného jemu. A tak v rovine psychickej z jeho hľadiska môžem hľadiť na môj vlastný psychický život, získajúc tak obraz, aký má druhý o nás.¹⁷ A tak druhý nás vedie ku konfrontácii s tým, čo nám bolo dané čisto vo vnútornom vnímaní (kde – podľa Schelera – je vždy prítomná možnosť omylu¹⁸). „Je možné, aby ma druhý ‘správnejšie posúdil’ ako ja sám seba a poskytol mi viac svetla o mne samom.“¹⁹ Druhý, nám daný v empatii, je zdrojom

skúseností, ku ktorým by sme sa my sami (či už pre náš charakter alebo z dôvodu výchovných faktorov) nikdy neboli dopracovali.

Život s druhým nám však zároveň približuje časť večného Božieho Ty; zo života s prírodou ako aj zo života s ľuďmi – ako tvrdí Buber – nielen vanie správa o večnom Ty, ale ho zároveň aj oslovujeme. Je to vzťah akoby zahalený do oblaku a predsa sa zjavujúci. Nepočujeme žiadne Ty, a predsa cítime, že sme volaní, a odpovedáme – tvorivo, mysliac, konajúc.²⁰ V tomto vzťahu, nakoľko Boh je dokonalým poznaním, nikdy sa nemýli ohľadom toho, čo prežívajú ľudia, zatiaľ čo ľudia vo vzájomnom poznávaní svojho prežívania sa neraz dopúšťajú omylov.²¹ Podľa Husserla Boh nepotrebuje empatiu, aby prenikol do ľudského vedomia – veď nie je odkázaný iba na určitú perspektívu, tak ako človek vo svojej telesnej konštitúcii je odkázaný a ohrozený iba na určité zorné pole. Boh je teda vedomie zahrňujúce všetky naše ľudské vedomia, globálny pohľad bez časovej následnosti.²²

Masa

Na základe hĺbky medziosobného vzťahu možno rozlíšiť tri rôzne formy ľudského združovania sa. V roku 1887 ich načrtol nemecký sociológ Ferdinand Tönnies v diele *Gemeinschaft und Gesellschaft (Spoločenstvo a spoločnosť)* a tohto zadelenia sa pridržali viacerí myslitelia patriaci ku nemeckej fenomenológii; my sa budeme odvolávať predovšetkým na Maxa Schelera a Editu Steinovú.

Najnedokonalejšou formou je takzvaná *masa*. Zakladá sa na jednoduchom šírení sa psychických impulzov, teda nekontrolovaných a nemotivovaných emotívnych reakcií (napr. nákazlivý smiech, hulákание, atď.). Na tejto úrovni sa jedná o zgrupovanie, kde neosobnosť jednotlivca je maximálna. Spontánnosť typicky panujúcu v mase možno dokonale vysvetliť pomocou asociácie a automatického prenosu zmyslových impulzov. Scheler neváha túto formu sociálnej jednoty prisúdiť aj zvieratám a nazvať ju *stádom*. O zodpovednosti za skupinu tu nemôže byť ani reči (napr. na futbalovom štadióne niet zodpovedných za ušliapanie ľudí; podobne v skupinách ovládaných drogou a či esoterizmom niet toho, kto by prebral zodpovednosť).²³ Na tejto úrovni spolunažívania sa uskutočňujú len zmyslové hodnoty. Ak sa nejaká duchovná hodnota (určité náboženstvo, alebo nejaká forma umenia) začne šíriť medzi masami a tam nadobudne moc, zákonite sa musí prepadnúť na nižšiu úroveň.²⁴

13. Porov. HUSSERL, E.: *Ideje k čistej fenomenológii a fenomenologickej filozofii I*. Praha: OIKOYMENH 2004, §1, s. 22.

14. STEIN, E.: *Zum Problem der Einfühlung (ESGA 5)*. Freiburg im Breisgau: Herder 2008, s. 14.

15. PEZZELLA, A. M.: *L'antropologia filosofica di Edith Stein. Indagine fenomenologica della persona umana*. Roma: Città Nuova 2003, s. 112.

16. Porov. STEIN, E.: *Einführung in die Philosophie (ESGA VIII)*. Freiburg im Breisgau: Herder 2004, s.166.

17. Porov. STEIN, E.: *Einführung in die Philosophie*, s. 163-164.

18. Porov. SCHELER, M.: *Die Idole der Selbsterkenntnis (1912)*. In: Id: *Vom Umsturz der Werte (GW III)*. Bern: Francke Verlag 1955, s. 215, 258.

19. STEIN, E.: *Zum Problem der Einfühlung*, s. 107.

20. Porov. BUBER, M.: *Ich und Du*, s. 7-10, 15-17.

21. Porov. STEIN, E.: *Zum Problem der Einfühlung*, s. 20.

22. Porov. HUSSERL, E.: *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität, I, Texte aus dem Nachlass (1905-20), (Hua XIII)*. The Hague: Martinus Nijhoff 1973, s. 9.

23. Porov. SCHELER, M.: *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik (1913/16), (GW II)*. Bonn: Bouvier Verlag 2000, s. 469. 515-517.

24. Porov. SCHELER, M.: *Probleme einer Soziologie des Wissens (1926)*. In: Id: *Die Wissensformen und die Gesellschaft, (GW VIII)*. Bern: Francke Verlag 1960, s. 21.

Keď sa ľudstvo nechá unášať prírodnými impulzmi, nevyhnutne stráca svoj vzťah k Bohu a následne stráca aj svoju vlastnú jednotu.²⁵ Väčšinou sa masa vytvára len náhodou (určité množstvo indivíduí na tom istom mieste) a nemá dlhé trvanie (len pokiaľ indivíduá sú v kontakte).²⁶ Ku inštitucionalizovaniu masy počtom naozaj silnej pomáha propaganda, ktorá sa neraz šíri aj tzv. masmédiami. V tejto súvislosti za absolutizáciu masy možno považovať teórie kolektivismu.²⁷ Podľa Edity Steinovej masa v sebe nezahrňa život duchovný, ale iba ten čisto psychický. Tam, kde sa objavujú duchovné prejavy, už nemožno hovoriť o mase vo vlastnom zmysle slova. Keď napr. politik reční o vôle masy, hovorí niečo málo premyslené, lebo vôľa ako taká je cudzia bytnosti akejkoľvek masy. Masu nemusia tvoriť len indivíduá čisto psychické, uzavreté do seba (napr. zvieratá), ale aj duchovné subjekty, medzi ktorými nedochádza ku vzájomnej duchovnej výmene.²⁸ Vo veľkej mase chýbajú pevné presvedčenia a princípy; charakteristickými znakmi sú oddávanie sa zmyslovnosti bez dosiahnutia uspokojenia a taktiež neustála ilúzia v hľadanií stále nových a stále rafinovanejších pôžitkov.²⁹ Masa, kde je potlačený duchovný rozmer (vlastný spoločenstvu), potrebuje vodcu, ktorý by ju živil dominantnými ideami. Samotný vodca však ku mase nepatrí, aby nebol brzdený vo svojej duchovnej produkcii. A tak masa, vedená koherentným vodcom, sa môže správať tak, že je dokonca navonok ťažké odlíšiť ju od spoločenstva. Orientácia masy však úplne závisí od vodcu, čo sa stáva zrejme pri zrode akejkoľvek totality.³⁰ A skutočne, masa uvedená do pohybu len čírym impulzom, predstavuje pre štát nebezpečenstvo a je práve úlohou intelektuálov masu opäť priviesť k duchovnému životu.³¹

Spoločnosť

Spoločnosť sa podstatne líši od práve spomínanej masy. Na rozdiel od spoločenstva – ako ešte uvidíme – je to akési umelé zoskupenie jednotlivcov. „Spoločnosť nerastie ako organizmus, pripomína skôr stroj navrhnutý a zostrojený pre stanovený cieľ“.³² Zatiaľ

čo spoločenstvá rastú, spoločnosti bývajú založené; ich pôvod sa odvodzuje od ľubovôleného skutku jednotlivých osôb. Vôle jednotlivcov sú zjednotené skrze prísľub a zmluvu. Spoločnosť sama v sebe nie je stabilná, stále musí byť obnovovaná skrze nové zmluvy.³³ Aby spoločnosť dosiahla stanovený cieľ a či účel, musí vlastniť istú štruktúru a jej členovia uprostred nej vykonávajú rozličné *funkcie*. Tieto úlohy sa zakladajú na štruktúre spoločnosti a nie na štruktúre jednotlivce osobnosti. Forma spoločnosti je takpovediac produktom.³⁴ Spoločnosť je charakterizovaná racionalizáciou vzťahov: jednotlivec vzhľadom na druhého sa stáva ‘objektom’, alebo správnejšie – objektivizovaným subjektom. Hoci členovia spoločnosti formálne zostávajú nenahraditeľnými indivíduami, z materiálneho hľadiska (čo do skutočnosti a hodnoty) sú úplne rovnakými a teda nahraditeľnými. Akokoľvek sa jedná o bytosť zrelú a plne zodpovednú za svoje skutky, táto duchovná dimenzia človeka vôbec nie je tým najzaujímavejším pre spoločnosť. Spoločnosť sa predovšetkým snaží uskutočňovať tie hodnoty, ktoré sa vzťahujú na to, čo je príjemné a užitočné. A navyše, kedykoľvek spoločnosť chce, aby niečo bolo ‘spoločné’ pre všetkých jej členov, musí sa utiekať ku fikcii akejsi ‘spoločnej vôle’ a ku násiliu zo strany väčšiny voči menšine.³⁵ A tak sa vždy znova vynára nebezpečenstvo Leviathana, ktorý v mene pozemských cieľov chce pohltiť osobu stvorenú Bohom, rodinu s jej právami (napr. právo na výchovu vlastných detí).³⁶ Na druhej strane však spoločnosť nemôže jestvovať bez toho, žeby sa nezakladala na spoločenstve. Princíp zmluvy, vlastný spoločnosti, má totiž korene v solidárnosti členov spoločenstva a v ich mravnej vernosti (jedná sa hlavne o spoločenstvo rodiny).³⁷ Druhý človek musí byť aspoň raz považovaný v spoločenstve za subjekt, aby sa jeho subjektivita mohla v spoločnosti transformovať na objekt. Veď spolupráca, ktorá predstavuje zmysel života spoločnosti, by sa dostala do mŕtveho bodu, keby bola iba životom spoločnosti. Ak by sa za základ spoločnosti považovala nedôvera všetkých voči všetkým, potom by sa spoločnosť javila ako dekadencia spoločenstva. Ak však spoločnosť pre svoj vznik bytostne predpokladá isté formy spoločenstva, potom dôvera a nedôvera sú jednoduchými a spontánnymi pozíciami, možnými aj vo vnútri spoločenstva.³⁸

25. Porov. SCHELER, M.: *Die christliche Liebesidee und die gegenwärtige Welt*, s. 370-371.

26. Porov. SCHELER, M.: *Zusätze (Der allgemeine Begriff von «Nation» und die konkreten Nationalideen)*. In: Id: *Schriften zur Soziologie und Weltanschauungslehre (GW VI)*. Bern: Francke Verlag 1963, s. 335.

27. Porov. SCHELER, M.: *Vorbilder und Führer*. In: Id: *Nachlass, Bd. 1, (GW X)*. Bern: Francke Verlag 1957, s. 264.

28. Porov. STEIN, E.: *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften (ESGA VI)*. Freiburg im Breisgau: Herder 2010, s. 157, 202-203.

29. Porov. STEIN, E.: *Frau. Fragestellungen und Reflexionen (ESGA XIII)*. Freiburg im Breisgau: Herder 2005, s. 7.

30. Porov. STEIN, E.: *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften*, s. 211.

31. Porov. STEIN, E.: *Der Intellekt und die Intellektuellen*, s. 154.

32. STEIN, E.: *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften*, s. 213.

33. Porov. SCHELER, M.: *Zusätze*, s. 336.

34. Porov. STEIN, E.: *Eine Untersuchung über den Staat (1925), (ESGA VII)*. Freiburg im Breisgau: Herder 2006, s. 7.

35. Porov. SCHELER, M.: *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, s. 518-519.

36. Porov. SCHELER, M.: *Die christliche Liebesidee und die gegenwärtige Welt*, s. 377.

37. Porov. SCHELER, M.: *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, s. 520.

38. Porov. STEIN, E.: *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften*, s. 215-218.

Spoločenstvo

Najdokonalejšou formou intersubjektivnosti je *spoločenstvo*, zakladajúce sa na hodnotách duchovných a na hodnotách posvätna. Zatiaľ čo v pohľade na masu a na spoločnosť pohľady Maxa Schelera a Edity Steinovej boli dost podobné a navzájom sa dopĺňali, ohľadom spoločenstva sú ich názory v mnohom odlišné. Scheler nazýva túto najvyššiu formu medziosobného vzťahu *kolektívnou osobou*. Už samotný termín je predzvestou kontroverzie. Filozof z Mníchova má na mysli „jednotu samostatných, duchovných, individuálnych, jednotlivých osôb v jednej samostatnej, duchovnej, individuálnej kolektívnej osobe.“³⁹ Pripisuje jej teda presne tie isté vlastnosti ako má jednotlivá osoba a z toho budú prameniť viaceré problematické uzávery. Prvým z nich je otázka zodpovednosti: „Jednotlivec a kolektívna osoba sú autonómne zodpovedné (teda zodpovední za seba); zároveň ale každý jednotlivec je *spoluzodpovedný za kolektívnu osobu (a za každého jednotlivca 'v' kolektívnej osobe), ako aj kolektívna osoba je spoluzodpovedná za každého z jej členov. Spoluzodpovednosť jednotlivce a tej kolektívnej sú preto vzájomné, a zároveň nezylučujú autonómu zodpovednosť oboch*“.⁴⁰ To znamená, že vedľa a nezávisle či už od previnenia a či od zásluhy jednotlivcov by jestvovala aj kolektívna vina a či zásluha, ktoré by neboli súčtom previnení a či zásluh zúčastnených osôb. Každá kolektívna osoba svojou prirodzenosťou je ďalej členom kolektívnej osoby omnoho širšej (teda ľudského spoločenstva).⁴¹ Mali by sme sa teda cítiť zodpovednými za každé previnenie a to aj tam, kde nebadáme jasne mieru a veľkosť našej spolupráce.⁴² Napríklad, autor uvažujúc o vojne tvrdí, že kolektívna vina podobne ako aj dedičný hriech, nemôžu byť úplne podelené na jednotlivé previnenia.⁴³ Koniec koncov je to práve kolektívna osoba, ktorá udeľuje zodpovednosť všetkým individuám.⁴⁴ Porovnávajú však túto ideálnu kolektívnu osobu s realitou jestvujúcich spoločenstiev, Scheler pomerne umelo rozširuje svoju teóriu a dopĺňa ju o takzvané *spoločenstvo života* vystavané na vitálnych hodnotách. Chýba v ňom rozlišovanie zážitkov vlastných a cudzích a tak následne mizne akákoľvek skutočná zodpovednosť.⁴⁵ Týmto spôsobom sloboda a individualita jednotlivce (nevyhnutné pre vytvorenie spoločenstva) sú znova vážne spochybnené.

Edita Steinová sa vyhýba termínu „kolektívna osoba“, nakoľko najvlastnejšou charakteristikou osoby je naše duchovné ja. Mysliteľka teda striktno odlišuje nadosobné entity a jednotlivú osobu. Spoločenstvo so všetkými svojimi charakteristikami je udržiavané a závislé od jednotlivých osôb.⁴⁶ Spoločenstvo ponímané ako osoba by sa mohlo chápať ako ideál, keď všetci členovia sú zodpovední v plnom zmysle slova. Hovorí o tom aj skúsenosť, veď spoločenstvá nevznikajú len ako dôsledok slobodného rozhodnutia, ale neraz aj „nechtiac“ alebo na základe spoločného štýlu života (školská trieda) a či vďaka zväzkom týkajúcich sa nášho pôvodu (rodina, národ).⁴⁷ Alebo použijúc teologický argument, žiadne spoločenstvo konečných osôb nemôže dosiahnuť dokonalú jednotu troch božských osôb, u ktorých pri rozličnosti osôb zostáva celá bytnosť spoločná.⁴⁸ Spoločenstvo je teda možné aj vtedy, keď nie všetky osoby sú slobodné, zodpovedné a plne si vedomé toho, že patria ku istému spoločenstvu. Potvrdí nám to aj samotné prežívanie spoločenstva. To, čo prežíva spoločenstvo, môže povstať jedine v jednotlivých individuálnych ja, patriacich ku spoločenstvu. Príkladom môže byť zármutok vojska nad smrťou veliteľa. Hoci nie všetci cítia tento zármutok tak ako my, strata sa dotýka všetkých... aj tých, čo sa smutnú zvest' ešte len dopočujú. Som zarmútený v mene celého vojska a celé vojsko žiali vo mne; komunitárny subjekt vlastne žije vo mne. Prežívaný zármutok je objektívny, je prítomný vo všetkých, ktorí na ňom majú účasť... tým však nie je povedané, žeby ho všetci museli prežívať alebo aspoň prežívať rovnako. Individuálne ja teda nie je pohltené v živote spoločenstva, vždy mu ostáva široký priestor osobného života.⁴⁹ Navyše jednotlivec patriaci k rozličným spoločenstvám je schopný vytvoriť akési duchovné spojivo medzi nimi. Medzi členmi spoločenstva síce dochádza aj ku výmene vitálnej sily, nie je to však jednoduché šírenie sa psychických impulzov vlastnej mase, podmienkou tu je vzájomná, špecificky duchovná otvorenosť.⁵⁰ Individuum ostáva slobodné a to aj vo chvíľach, keď ho spoločenstvo ovplyvňuje – je to jednotlivec, ktorý sa svojím *fiat* tomuto vplyvu podvolí alebo nie. V opačnom prípade by sa spoločenstvo zdegenerovalo a stalo by sa masou.⁵¹ „Ak spoločenstvo zlyhá, ak sa jeho sila pomínie, tak môže byť zachránené aj len jediným individuom (alebo prirodzene aj určitým množstvom jednotlivcov), v ktorom sa zrodí nový prameň sily v prospech spoločenstva.“

39. SCHELER, M.: *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, s. 522.

40. SCHELER, M.: *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, s. 522.

41. POROV. SCHELER, M.: *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, s. 511.

42. POROV. SCHELER, M.: *Die christliche Liebesidee und die gegenwärtige Welt*, s. 375-376.

43. POROV. SCHELER, M.: *Die christliche Liebesidee und die gegenwärtige Welt*, s. 359.

44. POROV. SCHELER, M.: *Zusätze*, s. 337.

45. POROV. SCHELER, M.: *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, s. 515-516, 642-643.

46. POROV. STEIN, E.: *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften*, s. 230.

47. POROV. STEIN, E.: *Der Aufbau der menschlichen Person*, s. 137.

48. POROV. STEIN, E.: *Endliches und ewiges Sein*, s. 299.

49. POROV. STEIN, E.: *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften*, s. 113-114, 231-233.

50. POROV. STEIN, E.: *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften*, s. 169-174.

51. POROV. STEIN, E.: *Eine Untersuchung über den Staat*, s. 51.

Spoločenstvo ako také nie je slobodným subjektom a taktiež nie je 'zodpovedným' v tom zmysle, v akom sú individua. Individua majú poslednú zodpovednosť za skutky, ktoré konajú v mene spoločenstva. Aj keď v službe spoločenstvu konajú niečo, čo by z osobných motívov nerobili, celá ťarcha zodpovednosti spočíva na nich a nemajú možnosť zvaliť zodpovednosť na spoločenstvo⁵². Dôkazom pravdivosti citovaných slov je aj história nemeckého národa, ktorý autorka považovala za spoločenstvo, zakladajúce sa nie na pokrvných zväzkoch, ale na kultúrnej jednote, na spoluzdieľaných hodnotách⁵³ a ktorého súčasťou sa cítila aj Edita Steinová, hoci ona sama bola židovského pôvodu. Nemecký národ prežil obdobie nacizmu a to vďaka niekoľkým osobnostiam, ktoré sa nestali súčasťou masy. Navyše sú to jednotlivé individua, ktoré môžu spoločenstvu dať možnosť prísť do kontaktu so svetom hodnôt. „Hodnoty sa poznávajú v aktoch cítenia. Štát ako taký je neschopný poznať a obzvlášť cítiť“⁵⁴. Jednotlivci sú akoby orgánmi spoločenstva, fungujú ako „oči“ hľadajúce na svet. Aby však toto bolo možné, je potrebné, aby všetky elementy žili ako členovia spoločenstva. Keď oproti citlivosti jednotlivca sa postaví necitlivosť masy, spoločenstvo sa už nemôže obohatiť hodnotami. Nie aby bola kultúra mŕtva, ale sú to duše, ktorým treba darovať život.⁵⁵

V tomto kontexte Edita Steinová kritizuje pozíciu Martina Heideggera. Pre neho bol život v spoločenstve útekom do anonymity (napr. hovorí „sa“, robí „sa“) a z toho vyplýva negatívny pohľad na spoločenstvo ako na neautentický spôsob života. Podľa Steinovej „človek je zodpovedajúc svojmu pôvodu tak bytostou individuálnou ako aj spoločenskou, avšak časovo sa jeho vedomý a individuálny život začína neskôr ako ten spoločenský. Koná s druhými a podľa toho, čo vidí robiť druhých a týmto je vedený i podporovaný. Všetko je v úplnom poriadku až potiaľ, kým sa od neho nežiada niečo iné. Potrebné je volanie ku vlastnému a autentickému bytiu. Keď toto volanie je zachytené a pochopené ale nie uposlúchnuté, len vtedy sa začína útek pred vlastným bytím a vlastnou zodpovednosťou“⁵⁶. Negatívnym teda nie je spoločenstvo, ale zanedbané rozhodnutia, ktoré robia naše správanie neautentickým. Veď aj spoločenstvo rodiny a či školy je miestom odovzdávania duchovných hodnôt a preto nemôže byť chápané negatívne. A potom láska, ktorá smeruje k vytvoreniu spoločenstva, je prínosom pre tých, ktorí ju žijú: „láska pôsobí na toho, kto miluje ako stimulujúca schopnosť, ktorá mu dodáva omnoho viac sily v porovnaní s energiou

potrebnou na prežívanie lásky“⁵⁷. Žiaľ, často sa stáva, že individuum po opakovaných nezdaroch, ku ktorým ho privádzajú nerozumné aspirácie už nechce nič počuť o žiadnom spoločenstve, uzaviera sa do seba a izoluje sa od všetkých ostatných.⁵⁸ Na druhej strane by však bolo veľkou chybou, keby spoločenstvo (ako nejaká „nadosobnosť“) chcelo zmazať identitu svojich členov a nevedelo by ich k rozvinutiu schopností a k realizácii ich osoby.

Treba sa tiež zmieniť o tom, že v každom spoločenstve podobne ako v organizme má každý nezastupiteľné miesto (podobne ako údy tela). Vo všetkých ľuďoch základné sily tela a duše sú rovnaké, dané a rozvinuté sú však v rozličnej miere a vzťahu – a tomuto zodpovedá pozícia, akú majú individua a skupiny v spoločenstve a akú úlohu tam plnia.⁵⁹ Sú nevyhnutní jednotlivci, ktorí svojím správaním určujú smer spoločného života a označujú tak tých, čo patria k spoločenstvu. Prítomnosť vodcu nie je príležitostná, ale podstatná pre komunitný život. Vodca teda takpovediac preberá na seba úlohu vnútorného života, ktorý stváruje živé telo.⁶⁰

Namiesto záveru

Z našej analýzy je zrejmé, že spoločenstvo bez duchovnej dimenzie, kde jednotlivec má nezastupiteľnú úlohu, je vlastne nemysliteľné. Obraňujúc toto presvedčenie, Edita Steinová podala presvedčivejšie argumenty ako Max Scheler a taktiež kritika namierená na Martina Heideggera sa zdá opodstatnená. A na záver treba poznamenať, že život v spoločenstve, ktoré je spojené a udržiavané láskou, sa nezaobíde bez utrpenia a obety. Plný zmysel tejto obety však človek nachádza nie v spoločenstve prirodzenom, ale v tom nadprirodzenom: v Cirkvi – v jednote veriacich ako údov pod hlavou, ktorou je Kristus. Edita Steinová vo svojom *Vianočnom tajomstve* vyznáva: „Trpieť a umrieť je údelom každého človeka. Ak je však živým údom mystického tela Kristovho, aj jeho utrpenie a smrť skrze božstvo Hlavy nadobúdajú vykupiteľskú silu... A preto: *Fiat voluntas tua! aj a práve v temnej noci*“⁶¹.

57. STEIN, E.: *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften*, s. 176.

58. STEIN, E.: *Bildung und Entfaltung der Individualität. Beiträge zum christlichen Erziehungsauftrag*. Freiburg im Breisgau: Herder 2004, s. 25.

59. POROV. STEIN, E.: *Der Intellekt und die Intellektuellen*, s. 144.

60. POROV. STEIN, E.: *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften*, s. 225, 230-233.

61. STEIN, E.: *Das Weihnachtsgeheimnis. In: Id: Geistliche Texte I, (ESGA XIX)*. Freiburg im Breisgau: Herder 2009, s. 10-11.

Bibliografia:

ARISTOTELES, *Politika*, Kalligram, Bratislava 2006. AUGUSTIN, *Boží štát*, Lúč, SSV, Bratislava 2005. M. BUBER, *Il problema dell'uomo*, Elle Di Ci, Leumann (Torino) 1983. M. BUBER, *Ich und Du*, in *Das Dialogische Prinzip*, Heidelberg 1984. R. DESCARTES, *Discorso sul metodo*, Laterza, Bari 1987. R. DESCARTES, *Méditationes de prima philosophia. Meditace o první filosofii*, OIKOYMENH, Praha 2010. TH. HOBBS, *Leviatano*, I, Laterza, Bari 1974. E. HUSSERL, *Ideje k čisté fenomenologii a fenomenologické filosofii I*, §1, OIKOYMENH, Praha 2004. E. HUSSERL, *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität*, I, Texte aus dem Nachlass (1905-20), (Hua XIII), hgg. von Iso Kern, Martinus Nijhoff, The Hague 1973. E. LÉVINAS, *Etika a nekonečno*, OIKOYMENH, Praha 2009. E. LÉVINAS, *Totalia a nekonečno*, OIKOYMENH, Praha 1997. R. LUCAS LUCAS, *L'uomo spirito incarnato. Compendio di filosofia dell'uomo*, San Paolo, Cinisello Balsamo 1993. S. PALUMBIERI, *L'uomo, questa meraviglia. Trattato sulla costituzione antropologica*, Urbaniana University Press, Città del Vaticano 2003. A.M. PEZZELLA, *L'antropologia filosofica di Edith Stein. Indagine fenomenologia della persona umana*, Città Nuova, Roma 2003. M. SCHELER, *Die christliche Liebesidee und die gegenwärtige Welt* (1917), in *Vom Ewigen im Menschen*, (GW V), hgg. von Maria Scheler, Francke Verlag, Bern 1954. M. SCHELER, *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik* (1913/16), (GW II), hgg. von Manfred S. Frings, Bouvier Verlag, Bonn, 2000. M. SCHELER, *Die Idole der Selbsterkenntnis* (1912), in *Vom Umsturz der Werte*, (GW III), hgg. von Maria Scheler, Francke Verlag, Bern 1955. M. SCHELER, *Philosophische Anthropologie*, in: *Schriften aus dem Nachlass*, Bd. 3, hgg. von Manfred S. Frings, Bouvier Verlag, Bonn 1987. M. SCHELER, *Die Stellung des Menschen im Kosmos* (1928), in: ID., *Späte Schriften*, hgg. von Manfred S. Frings, Francke Verlag, Bern 1976. M. SCHELER, *Probleme einer Soziologie des Wissens* (1926), in *Die Wissensformen und die Gesellschaft*, (GW VIII), hgg. von Maria Scheler, Francke Verlag, Bern 1960. M. SCHELER, *Vorbilder und Führer*, in *Nachlass*, Bd. 1, (GW X), hgg. von Maria Scheler, Francke Verlag, Bern 1957. M. SCHELER, *Zusätze (Der allgemeine Begriff von «Nation» und die konkreten Nationalideen)*; in *Schriften zur Soziologie und Weltanschauungslehre*, (GW VI), hgg. von Maria Scheler, Bern 1963. M. SCHELER, *Wesen und Formen der Sympathie* (1912, 1922), hgg. von Manfred S. Frings, Bouvier Verlag, Bonn 2005. E. STEIN, *Der Aufbau der menschlichen Person. Vorlesungen zur philosophischen Anthropologie*, Herder, Freiburg im Breisgau 2004. E. STEIN, *Aus dem Leben einer jüdischen Familie und weitere autobiographische Beiträge*, Herder, Freiburg im Breisgau 2002. E. STEIN, *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften*, (ESGA VI), Herder, Freiburg im Breisgau 2010. E. STEIN, *Bildung und Entfaltung der Individualität. Beiträge zum christlichen Erziehungsauftrag*, Herder, Freiburg im Breisgau 2004. E. STEIN, *Frau. Fragestellungen und Reflexionen*, (ESGA XIII), Herder, Freiburg im Breisgau 2005. E. STEIN, *Der Intellekt und die Intellektuellen*, in: *Bildung und Entfaltung der Individualität. Beiträge zum christlichen Erziehungsauftrag*, Herder, Freiburg im Breisgau 2004². E. STEIN, *Martin Heideggers Existenzphilosophie*, in *Endliches und ewiges Sein. Versuch eines Aufstiegs zum Sinn des Seins* (1936), Herder, Freiburg im Breisgau 2006. E. STEIN, *Eine Untersuchung über den Staat* (1925), Herder, Freiburg im Breisgau 2006. E. STEIN, *Das Weihnachtsgeheimnis*, in *Geistliche Texte I*, (ESGA XIX), Herder, Freiburg im Breisgau 2009. E. STEIN, *Zum Problem der Einfühlung*, (ESGA 5), Herder, Freiburg im Breisgau 2008.

Jozef Uram (1973) je odborným asistentom na katedre filozofie Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Venuje sa najmä filozofickej antropológii, filozofickej etike, filozofii náboženstva, metafyzike a filozofickej teológii. Základnú teológiu vyštudoval v Badíne, licenciát a doktorát z filozofie získal na Pápežskej univerzite sv. Gregora v Ríme. Člen Združenia učiteľov na teologických fakultách v ČR a SR.

E-mail: JozefUram@libero.it

TEOLOGICKÉ ASPEKTY SLOBODY

M. Haratim: Theological Aspects of Freedom

The problem of human freedom is a broad subject. Therefore, it is necessary to choose a perspective, from which we approach the subject. Anthropological theology and Scripture provides us with possible perspectives. The author explores the problem in the light of theology, biblical language, and St. Paul's teaching. If we reject the idea of turning away from the society, and if we are ready to give up our lives to serve our neighbors and our communities despite being self-centered, then we may reach the ultimate potential of our freedom. The Catholic Church promotes genuine freedom and offers it to the world regardless of the popularity of such a view in today's society.

Priznám sa, že Deň boja za slobodu a demokraciu ma každý rok provokuje k zamysleniu nad problémom, ktorým sa chcem zaoberať. Pre mnohých je dňom spomienky na zamatovú revolúciu, pre mnohých je spomienkou na začiatok zhoršenia ich sociálnej situácie a niektorým – aj vysokopostaveným tento dátum nehovorí nič. Otázka však nesmeruje na historický dátum ale k téme slobody ako daru, možnosti, príležitosti. Nehovoriac o tom, že existujú rôzne koncepty slobody ani nie tak definovanej a opísanej, ako skôr žitej a realizovanej. Nutne sa týmto uvažovaním dostávame ku konaniu človeka, ktoré je vlastne stretnutím sa s jeho morálnym konaním. Skúsime teda hľadať filozofické, antropologické, ale najmä teologické východiská témy slobody. Pozrieme sa na túto problematiku predovšetkým z uhla pohľadu morálnej teológie, čo však, dúfam, neznamená ohraňovanie problematiky, ale skôr naznačenie východísk.

Problém slobody je jedným z centrálnych problémov filozofického myslenia v Európe. Sloboda je považovaná za jeden zo základných konštitučných prvkov definície ľudského bytia – potvrdzuje jedinečnosť človeka, naznačuje, čo špecifikuje alebo ohraničuje konanie človeka a tak jeho konanie môže byť morálnym konaním.¹ Treba však podotknúť dôležitý fakt, že termín slobody má rôzne vysvetlenia, záleží tu od disciplíny, ktorá ju vysvetľuje a od perspektívy, ako sa na termín pozeráme. Tu sa samozrejme venujeme termínu sloboda z pohľadu morálnej slobody a ešte presnejšie z pohľadu morálnej slobody kresťana.²

Morálna sloboda je konkrétnou slobodou, súvisí so skutočnou kapacitou, ktorú má človek na to, aby orientoval vlastnú existenciu. Tak sa táto sloboda stáva akýmsi prostredníkom medzi abstraktnou víziou slobody v ontologickom zmysle a konkrétnou možnosťou jej uskutočnenia v každodenných rozhodnutiach. Tie sú pravda stále späté s konkrétnou situáciou a okolnosťami, ktoré ich ohraničujú. Preto je stále nevyhnutné popísať a definovať túto slobodu na jednej strane z globálneho hľadiska ľudskej skúsenosti, na

druhej strane nestrácať z pohľadu konkrétne okolnosti, ktoré ovplyvňujú dynamiku ľudskej skúsenosti.³

Antropologicko - teologické východiská

Pojem slobody vychádza predovšetkým z chápania ľudskej osoby ako vlastnej identity, seba – vlastnenia, bytia so sebou samým. Toto chápanie je možné iba v slobode. Spolu s poznaním vlastnej identity úzko súvisí neopakovateľnosť každej osoby a osobná odpoveď na Božie pozvanie. Vieme, že Boh slobodne stvoril tento svet, a moment najväčšej slobody v tomto stvorení je práve ten, keď Boh dáva stvoreniu slobodu odpovedať na jeho volanie. Od tohto momentu patrí k ľudskému bytiu podstatne (esenciálne) slobodné bytie. Sloboda človeka tak vyviera z jeho samotnej prirodzenosti, z jeho túžob a z jeho nenaplnených očakávaní, ktoré ho nútia konfrontovať sa s realitou. Takto však človek spoznáva seba samého, modeluje vlastnú prirodzenú štruktúru. A práve pre tieto konfrontácie s realitou, spoznávanie vlastných túžob a žiadostí je sloboda človeka orientovaná a podmienená. To však neznamená, že nie je autentická! Práve naopak, bez týchto túžob a žiadostí by nebola možná sloboda, ale treba hneď podotknúť, že sloboda sa nemôže redukovat iba na ne.⁴

Naša sloboda sa primárne neredukuje ani nepozostáva zo schopnosti vybrať si to alebo iné dobro, tú alebo inú vec mimo nás samých. Jej úloha je vybrať, voliť si z nás samých, orientovať naše túžby a tak prispôbovať, modelovať našu vlastnú existenciu. Naša sloboda je takto nasmerovaná ku konečnosti. Platí tiež, že naša slobodná voľba je v mnohých prípadoch a okolnostiach neuskutočnená, napriek tomu zostáva v nás. To však tiež znamená, že naša schopnosť slobodného rozhodnutia, ktorá smeruje ku konečnosti v nás postupne môže zničiť samotnú slobodu.⁵

Prirodzene, toto naše nasmerovanie sa uskutočňuje pred Božou tvárou a pred jeho pôvodnou slobodou. Naše slobodné rozhodnutia odpovedajú na Božie volanie, náš život, naše bytia formujeme pred Bohom, našou konečnou pravdou. Sloboda, teologicky poveda-

1. Porov. G. PIANA, *Libertá e responsabilità*, in *Nuovo Dizionario di Teologia Morale*, Cinisello Balsamo 1999, s. 658.

2. Porov. tamže.

3. Porov. tamže.

4. Porov. L. F. LADARIA, *Antropologia teologica*, Casale Monferrato 2002, s. 161.

5. Porov. tamže.

né, znamená vychádzať od Boha a k nemu smerovať. Naše rozhodnutie o nás samých je rozhodnutím pre Boha, od ktorého a pre ktorého sme. Odtiaľ vychádza príčina, prečo sa naša sloboda vykonáva a realizuje predovšetkým pre dobro. Iba pre tento výkon a realizáciu má zmysel slobodná voľba a tak aj schopnosť konať aj zlo.⁶

Naša sloboda pred Božou tvárou sa uskutočňuje predovšetkým našou spoluúčasťou na slobode Ježiša Krista, ktorý sa obetoval z lásky k Otcovi a k človeku. Spoliehajú sa na Božiu milosť máme možnosť vrátiť sa k slobode Božích detí. V Ježišovi Kristovi, ktorý sa stal človekom máme model, v ktorom nachádzame konečný zmysel nášho osobného neopakovateľného bytia a jedine v ňom nachádzame pravzor našej slobody. Náš život pred Bohom prispôsobujeme podľa tohto modelu. Konkrétny život Ježiša Krista, jeho nasmerovanie k Otcovi, ktoré vyvrcholilo v jeho smrti a zmŕtvychvstaní je výzvou pre nás, ktorí sme obrazom Božím v Kristovi, aby náš život vyústil v dokonalú podobnosť s ním.⁷ Alebo ako to podčiarkuje ruský náboženský filozof N. Berďajev: „Kresťanstvo nie je zjavením Boha ako absolútneho monarchu, pred týmto nás chráni zjavenie Božieho Syna, obetovaného, trpiaceho, ukrižovaného. Boh nie je absolutistický monarcha, Boh je Boh trpiaci so svetom a človekom, je ukrižovaná Láska, Osloboditeľ; zjavil sa nie v moci ale ako ukrižovaný. Vykupiteľ je osloboditeľ a nie Boží účtovník evidujúci naše previnenia. Boh sa odhaľuje ako ľudskosť. Ľudskosť je taktiež hlavnou Božou vlastnosťou, nie všemohúcnosť, vševedúcnosť atd., ale ľudskosť sloboda, láska, schopnosť obety...Ľudskosť je tiež Božím obrazom v človeku.“⁸

Biblické východiská

Vo Svätom Písme nachádzame potvrdenie existencie reálnej slobody voľby v človeku. Táto sloboda je základom každej morálnej zodpovednosti a predpokladom odmeny alebo trestu. „Hľa, dnes som predložil pred teba život i šťastie a smrť i nešťastie... (Dt 30,15). Takýmto spôsobom ponúka Kniha Mojžišova pre človeka túto možnosť voľby medzi dobrom a zlom. Proroci Starého zákona neustále napomínajú ľud pred zneužívaním slobody (Iz 1, 19, Jer 11, 8). Ten, kto môže a napriek tomu nekoná zlo, ten má zaistenú slávu a šťastie (Sir 31,10).⁹

Predovšetkým však to, čo je nové v Zjavení a týka sa to slobody, spočíva v oslobodzujúcej moci, ktorú Boh udeľuje človeku. Ide tu o „slobodu od-“ ktorá súvisí s naším oslobodením z podmienok hriechnej prirodzenosti a „slobodu pre-“, čiže nový vnútorný dynamizmus, ktorý človeka disponuje pre konkrétne skutky lásky k Bohu a bližnému.¹⁰

V Starom zákone je sloboda naznačená v niektorých rozhodujúcich udalostiach dejín spásy a zároveň je očakávaná ako ovocie mesiánskych časov. História Starého zákona je históriou oslobodenia: od prvého oslobodenia z egyptského otroctva, kde vidíme začiatok histórie vyvoleného ľudu (Ex 1,15) až po vyslobodenie Hebrejov deportovaných do Babylonie (Iz 40-55). Pán, Svätý Izraela sa tu predstavuje ako osloboditeľ.¹¹ Posledné storočia pred Kristom sú charakterizované očakávaním definitívneho oslobodenia. Verejné modlitby vyjadrujú túžbu po príchode tohto času. Predsa však, koncept oslobodenia je chápaný rozlične – mnohí očakávajú predovšetkým politické oslobodenie. Je však zreteľná aj iná cesta – je možné pozorovať aj náboženské chápanie slobody, ktoré spočíva v oslobodení sa od hriechov a v dare Ducha Pánovho (napr. Zach 12,10n, 13,1n).¹²

Nový zákon prináša bezpochyby nové chápanie slobody. Je zrejmé, že autori jednotlivých evanjelií prípadne apoštolských listov vychádzajú z konceptu slobody, ktorý je aktuálne „v kurze“. Tak v gréckej kultúre, ktorá určite nemalo ovplyvniť dobu, v ktorej vznikali evanjeliá a listy apoštolov existoval pre slobodu termín „eleuthería“, ktorý mal dlhý čas význam iba pre mužov - slobodných Grékov v protiklade s ne-slobodou žien, otrokov a barbarov. V morálke stoikov sa však ideál slobody stáva privátnym právom – sloboda je vnútorná záležitosť jednotlivca, jeho pokoja a nezáujmu.¹³

Sloboda, ktorú prináša Ježiš Kristus, je v myšlienkovom svete Svätého Písma niečím úplne iným. Je ponúknutá všetkým a vyzýva všetkých, aby ju prijali. Kristus nás chce oslobodiť od egoizmu, ktorý nás spája s „hriechom sveta“. Tento hriech sveta kumuluje v sebe všetky chyby, nespravodlivosti a násilia, ktoré sa nakopili v histórii ľudstva. Kristus je Nová zmluva a dáva jasne najavo, že neexistuje iná cesta ako ho nasledovať. On je totiž sám zmluvou s ľuďmi, je „vteľným solidaritou spásy“. V opačnom prípade zostaneme otrokmi egoizmu, arogancie, hriechov a kolektívneho zla. Kristus bol solidárny s nami všetkými a nesie hriech sveta. Na konci svojho pozemského putovania prijal kalich novej a večnej zmluvy, aby všetkých priťahol k jednote vo svojej láske a v novej spravodlivosti. Ak teda odmietame žiť v tomto novom poriadku, zostávame v otroctve individuálneho či kolektívneho egoizmu. Niet skutočného oslobodenia, ak sa človek neobrúti ku Kristovi a nenamáha sa pre Božie kráľovstvo spravodlivosti a pokoja v odpovedi na Božie dary. Ježišovo vykupiteľské dielo je manifestáciou záujmu nebeského Otca o všetkých ľuďoch. Ježiš nás všetkých vykúpil pre slobodu. Tento jeho dar môžeme prijať jedine naším osobným úsilím o to, aby všetci prijali túto Kristovu slobodu v jednote s ním. „Lebo nás ženie Kristova láska, keď si uvedomíme, že ak jeden

6. Porov. tamže, 162.

7. Porov. tamže.

8. N. BERĎAJEV, *O otroctví a svobodě člověka*, Praha 1997, s. 70.

9. Porov. G. PIANA, *Libertá e responsabilità*, s. 662.

10. Porov. tamže.

11. Tamže.

12. Tamže.

13. Porov. B. HÄRING, *Liberi e fedeli in Cristo*, Cinisello Balsamo, 1990, s. 159.

zomrel za všetkých, teda všetci zomreli. A zomrel za všetkých, aby aj tí, čo žijú, už nežili pre seba, ale pre toho, ktorý za nich zomrel a vstal z mŕtvych.“ (2Kor 5, 14-15). To neznamená nič iné ako žiť s Kristom pre druhých. Toto je sloboda, ktorú nám priniesol Ježiš Kristus.¹⁴

Sloboda podľa Sv. Pavla

Predchádzajúcim citátom sa dostávame výlučne do myšlienkového sveta Apoštola národov. V jeho listoch nachádzame znaky, ktoré nás presvedčajú o tom, že téma slobody tvorí základnú štruktúru pavlovej etiko – náboženskej antropológie. Sv. Pavol definuje život kresťana ako život v slobode. Nie je preto prekvapujúce, že jeden z konštitučných prvkov Pavlovej normatívy pre človeka je sloboda: „Lebo vy ste povolani pre slobodu, bratia...“ (Gal 5, 13).¹⁵ Ak by sme sa mali vrátiť k pôvodnému rozdeleniu slobody podľa biblického vnímania Pavlova „sloboda –od“ je naznačená predovšetkým v slobode od hriechu (Rm 6,11; 8,2), od smrti (Rm 6, 16-23) a od zákona (Rm 7,24;Gal 4,21-31) a „sloboda-pre“ neznamená v pavlovskom chápaní nič iné ako život veriaceho človeka v službe blížnym.

Obsah listu Galatánom je veľkým manifestom slobody. Galatania riešia problém slobody cez otázku obriezky a náledne tým prebrania záväzku života podľa pravidiel židovského zákona so všetkými jeho predpismi. Pavol im hovorí jasne: ak berú na seba tento záväzok, strácajú dobrovoľne milosť a spravodlivosť, ktorú im vydobil Kristus a tak jeho smrť na kríži, ktorá je jedinečnou cestou spásy sa stáva pre nich neúčinnou.¹⁶ S cestou ospravedlnenia je spojená cesta nadobudnutia slobody: Slobodu nám predsa vydobil Kristus.¹⁷ Práve tu sa stáva zreteľným Pavlov koncept slobody: cestu slobody chápe nie ako cestu politického či sociálneho oslobodenia, ale ako oslobodenie spod nadvlády hriechu a smrti, pretože toto sú mocnosti, ktoré ho ohrozujú v hĺbke jeho existencie ako človeka. Nejedná sa tu teda o vonkajšiu slobodu čiže o oslobodenie od sociálnych potrieb, od prenasledovaní od ľudí, od mocných tohoto sveta, alebo od štátu. Tu skôr ide o vnútornú slobodu, ktorá prináša pravú ľudskosť a spravodlivosť pred Bohom.¹⁸

Keď dnes máme vlastnú historickú skúsenosť a súčasne sa aj teraz stretávame s biedou a nespravodlivosťou vo svete, musíme konštatovať, že osobná sloboda a sociálna emancipácia spolu úzko súvisia. Ťažko budeme rozvíjať koncept slobody v duchu Sv. Pavla, ak sa mnohí nachádzajú v takej vonkajšej situácii, ktorá zväzuje a paralizuje aj ich vnútorné sily. Vonkajšie oslobodenie je tak predpokladom a vytvorením podmienok pre plné rozvinutie ľudského by-

tia. Nemôžeme vyčítať Sv. Pavlovi tento jeho rozmer slobody, keďže sa nemohol zaoberať sociálnymi dopadmi jeho teológie. Pavol vysvetľuje predovšetkým etický rozmer slobody, ktorú nám priniesol Kristus.¹⁹

Aké úlohy však vyplývajú z faktu oslobodenia, ktoré nám priniesol Ježiš Kristus? Kristus nás „určil pre slobodu“ a to je predsa cieľ nášho vykúpenia. Naša úloha je „stáť pevne a nedat' sa znova zapriať do jarma otroctva“.²⁰ Zároveň je nám adresovaná výstraha, aby sme svoju slobodu „nedávali za príležitosť telu, ale aby sme si slúžili v láske“.²¹ Sv. Pavol nás teda vedie k poznaniu, že etický aspekt slobody nesie so sebou morálny imperatív. Božie pozvanie tak zahŕňa v sebe aj povinnosť žiť dôstojne podľa tohoto povolania, ktoré sme od Boha dostali.²² Tým predstavujeme získanú slobodu pre lásku k blížnym a zároveň oslobodenie od zákona hriechu a smrti. Sv. Pavol pozvaním k dôstojnému životu podľa Božieho volania vopred predchádza rôznym nedorozumeniam pre jeho, naoko provokatívnu výzvu slobody od zákona. Tak zároveň všetkých napomína, aby si nezamieňali slobodu so svojvôľou. Sloboda nevedie k svojvôli. Najlepší spôsob užívania tejto slobody spočíva podľa sv. Pavla v láske, ktorá chce slúžiť blížnym a tak prispieť k dobru spoločnosti.²³

Pavol sa takto radikálne rozchádza s vtedy modernou etikou reprezentovanou stoicizmom. Pre tento filozofický prúd je typická sloboda ako schopnosť slobodne disponovať sebou samým, ako možnosť konať autonómne a vytvoriť tak harmóniu so svetom. Z tejto filozofie povstala súdobá etika, akási sloboda dobra, ktorá však znamená hlavne vládu nad sebou, odmietnutie utrpenia (apatia) a nedotknuteľnosť pri ranách osudu (atarassia). Tento postoj vedie až k plnej vláde nad sebou samým do takej miery, že to v konečnom dôsledku vedie k slobode vybrať si smrť.²⁴

Aj pre sv. Pavla bolo príjemné a často aj určite užitočné, oslobodiť sa od od vnútorných túžob a trápení a odolávať vonkajším protivenstvám. On sám vo svojej apoštolskej službe, v spojení s Pánom znáša všetko²⁵ a je si vedomý svojej slabosti. Ale v spojení s Bohom a v jeho sile všetko dáva v prospech spoločnosti.²⁶ Neuznáva však uzavretosť stoicizmu a uzobranosť v sebe samom. Chápe totiž nesúlad, ktorý nachádza človek, ktorý sa spolieha sám na seba a na svoje vlastné sily.²⁷

Pre Sv. Pavla je láska skutočnou demonštráciou kresťanskej slobody. Odmietá tak etiku osobnosti, ktorá v sebe samej vidí naplnenie a cieľ všetkého snaženia. Podľa neho nás Boží Duch v krste včlenil do Kristov-

19. Porov. tamže, s. 61.

20. Gal 5,1.

21. Gal 5, 13

22. Porov. napr. 1 Sol 2,12.

23. Porov. R. SCHNACKENBURG, *Il messaggio morale del Nuovo Testamento II*, s. 62

24. Porov. tamže.

25. Porov. 1 Kor 4,9-13, 2 Kor 4, 8-11

26. Porov. 2Kor 4, 12-15.

27. Porov. R. SCHNACKENBURG, *Il messaggio morale del Nuovo Testamento II*, s. 62.

14. Porov. tamže, s. 160-161.

15. Porov. M. G. VIDAL, *Nuova morale fondamentale*, Bologna, 2004, s. 204.

16. Porov. Gal 5,11n., tiež 1 Cor 1, 22-25

17. Porov. Gal 5,1.

18. Porov. R. SCHNACKENBURG, *Il messaggio morale del Nuovo Testamento II*, Brescia 1990, s. 60.

ho tela a preto je spoločenstvo miestom realizácie našej etiky, ktorá vychádza z jednoty s Kristom.²⁸ Láska k bratom, pre ktorých zomrel Kristus,²⁹ vyžaduje od nás v konkrétnych prípadoch zrieknutie sa vlastnej slobody. Sloboda v láske, ktorú Ježiš predstavil vo svojom živote a v smrti sa stáva pre sv. Pavla kritériom pravej slobody. Kresťan, ktorý je nezávislý, slobodný od ľudí, vecí a síl tohoto sveta, ktoré ho hatia, dosahuje v Kristovi pravú slobodu. Pre túto slobodu bude mať jedného dňa³⁰ účasť na slobode a sláve Božích detí.³¹

Záver

Téma slobody je diskutovanou témou nielen v odborných časopisoch, ale aj témou dennodenne rozoberanou v rôznych typoch médií. V predošlých riadkoch sme sa jej venovali predovšetkým z teologického hľadiska. Iná vec je hovoriť o tom, ako dnešná spoločnosť vníma takýto uhol pohľadu, inými slovami – ako je hlas kresťanov počúvaný v dnešnej spoločnosti. Pozícia kresťanov a pozícia Cirkvi v dnešnej pluralistickej spoločnosti je pozíciou dialógu. Cirkev chce byť otvorená každému názoru, odkiaľkoľvek pochádza. Pápež Pavol VI. je autorom obrazu Cirkvi, ktorá je vo svojej identite v centre sveta a okolo nej, akoby v kruhoch, ktoré sú stále rozsiahlejšie, sa nachádzajú ľudia z rôznych myšlienkových prúdov a názorov. Najďalej od stredu sú tí, ktorí nechcú mať s Bohom ako s ideou, ani ako životným štýlom nič spoločné. Toto je problém ateizmu a ľudí, ktorí sa k nemu hlásia. Pre Cirkev je táto početná skupina zvláštnou výzvou. Predovšetkým preto, lebo ju často tvoria ľudia, z ktorých je nemálo takých, čo kedysi boli synmi a dcérami Cirkvi a dnes ich môžeme považovať za akýchsi „post-kresťanov“. Zvláštnou skúsenosťou prešli naše krajiny a vôbec krajiny, ktoré zažili úradnú formu ateizmu. Po páde berlínskeho múra odišli tieto režimy do zabudnutia, ako o tom svedčí mladá generácia. Lenže ich bojová forma ateizmu zanechala hlboké stopy v myslení a svedomí mnohých. Toto je dnes aj u nás zdrojom mnohých aj morálno-etických problémov a nedorozumení.³²

Mnohí ľudia z takéhoto prostredia žijú, „akoby Boha nebolo,“ ak vezmeme do úvahy požiadavky evanjelia na jednej strane a fakt každodennej pragmatickej reality na strane druhej...Diametrálny rozdiel medzi vierou a životom, medzi krédom a konaním nie je nič iné ako praktický ateizmus. Ten sa stáva ešte praktickejším predovšetkým v liberálnej spoločnosti, kde sa často vylučuje hlas Cirkvi v každodenných otázkach. Jej postoj je často považovaný za represívny, ako ten, čo neoprávnené limituje rôzne typy slobody. Tak sa Cirkev často považuje za najväčšiu nepriateľku slobody³³

V dnešnom svete Cirkev volá po širšom a hlbšom chápaní slobody, nie ako absolútnej hodnoty, ale ako hodnoty, ktorá v najhlbšom význame vyjadruje predovšetkým vládu nad sebou samým. To znamená, ak je to potrebné, milovať totálne, až na smrť, až po mučeníctvo pre to, čo je absolútne pravdivé a spravodlivé. Sloboda tak znamená možnosť ako sa realizovať, áno, ale sebadarováním a nie vytvorením vlastného uzavretého sveta, kde si vystačíme sami.³⁴

Autonómna etika ľudí žijúcich vo vyspelých krajinách, paradoxne s bohatou kresťanskou kultúrou je dnes v príkrom rozpore s kresťanskou etikou. Tá vidí človeka aj v spoločnosti ako osobu, ktorá má večné nasmerovanie. Jeden z najhlbších efektov takejto autonómnej etiky dnešného sveta je to, že sa stráca idea spásy aj v celkom ľudskom rozmere. To produkuje nihilizmus v etike a v kultúre. Rovnako to platí aj v dnešnej dobe technológii a techniky, v ktorej spoločnosť stráca vlastnú dušu a predstavuje sa čím ďalej tým viac sklamaná a prázdna. Vnútornú prázdnotu následne vyplňuje záujmom o nové formy náboženstiev, od gnosticizmu po sektárstvo, od New Age po paranormálne javy až po koketovanie so satanizmom. Dnešný náš – nazvime to trochu neskromne, vyspelý západný svet, tak oprávnené žiada od nás kresťanov a od Cirkvi dať ľudskej existencii aj v tejto situácii zmysel a obsah.³⁵

Bibliografia:

Pramene:

Sväté písmo Starého i Nového zákona, Trnava, 2007. *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, Cinisello Balsamo, 1976. *Nuovo Dizionario di Teologia Morale*, Cinisello Balsamo 1999.

Literatúra:

BERĐAJEV N., *O otroctví a slobode člověka*, Praha 1991, GOFFI T. - PIANA G., *Corso di Morale. Vita Nuova in Cristo*, Brescia 1989. HÄRING B., *Liberi e fedeli in Cristo*, Cinisello Balsamo 1990. KENEDY T., *Praticare la Parola I.*, Bologna 2007. LADARIA L. F., *Antropologia Teologica*, Casale Monferrato 2002. SCHNACKENBURG R., *Il messaggio morale del Nuovo Testamento II.*, Brescia 1990. VIDAL M. G., *Nuova morale fondamentale. La dimora teologica dell'etica*, Bologna 2004.

Marek Haratim (1972) je vicerektorom Pápežského slovenského kolégia Sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Základnú teológiu vystudoval na RKCMBF UK – TI v Spišskej Kapitule. Po piatich rokoch pastorácie v Košickej arcidiecéze študoval na Accademia Alfonsiana Lateránskej univerzity v Ríme, kde získal licenciát z morálnej teológie. Pokračuje doktorátom na tom istom inštitúte. Venuje sa predovšetkým fundamentálnej morálnej teológii a sociálnej náuke Cirkvi. Spolupracuje s časopisom *Nové Horizonty*. E-mail: marhar@tiscali.it

28. Porov. 1Kor 12, 13, Gal 3,28.

29. Porov. 1 Kor 8, 7-13, Rim 14, 13-15.

30. Porov. 1 Kor 8,21.

31. Porov. R. SCHNACKENBURG, *Il messaggio morale del Nuovo Testamento II.*, s. 63

32. Porov. T. KENNEDY, *Praticare la Parola I.*, Bologna 2007, s. 46.

33. Porov. tamže, s. 47.

34. Porov. tamže.

35. Porov. tamže.

FAKTOR ČASU A JEHO ÚLOHA V PROFÁNNEJ ESCHATOLÓGII PODĽA BENEDIKTA XVI.

M. Sekerák: Factor of Time and Its Role in Profane Eschatology According to Benedict XVI

The question of eschatology is an independent and comprehensive part of the theological work of Pope Benedict XVI. In this article, the author attempts to clarify the specific relationship between eschatology in the religious, Christian sense, and eschatology of the profane sphere represented by various political ideologies. Emphasis is placed on the factor of time, which is crucial to the distinction between the two different basic views of the concept of history, namely the linear conception, and the cyclical one. The Christian concept of time and man is marked by the linear approach, as advocated by Aurelius Augustinus. The author tries to demonstrate that the cyclical understanding of history, as presented by Thomas Aquinas, does not contradict Christianity, which can be evidenced by the work of Joseph Ratzinger. His evidence is based mainly on the analysis of concepts such as „exitus“ and „reditus“, i.e. exit and return. The element of hope plays a fundamental role in any concept, including the cyclical concept. Here, the author argues that hope is a fundamental part of both religious and political concepts. The key function of hope in both cases is the anticipation of a perfect human order, which, within the Christian concept, rests with the Kingdom of God inaugurated by God's decision upon the Last Judgement; and in the case of utopian political ideologies, with an egalitarian and fair society, achievable only through human effort, using policy instruments such as revolution or open struggle.

Predmetom vedeckého výskumu pápeža Benedikta XVI. je už niekoľko desaťročí mimoriadne široké spektrum teologických problémov. Pri ich skúmaní sa neraz dotýka aj tém, ktoré takpovediac prekračujú rámec teológie. Medzi ne možno zaradiť aj problematiku politických ideológií, teórií i analýzy venované výskumu fundamentálnych siločiar určujúcich hlavné dráhy, po ktorých „kráča“ súčasná spoločnosť. Takouto témou je aj profánna eschatológia,¹ ktorej základné znaky sú priblížené v tejto štúdií. Osobitný dôraz je kladený na faktor času a jeho úlohu v takto poňatej eschatológii.

Novozákonné a patristické východiská

Elementárnou súčasťou väčšiny náboženstiev, kresťanské nevynímajúc, je prvok nádeje. Sv. Pavol z Tarzu vo svojom liste Rimanom (8, 24a) píše: „...v nádeji sme spasení“. Centrom nádeje v kresťanskom chápaní je už od čias apoštolov parúzia, teda druhý príchod Krista na konci čias.² Eschatologickým zakončením kozmického času stvoreného Bohom³ je tak konečné Božie víťazstvo

a zavŕšenie stvoriteľského diela doplnené o sudcovský rozmer odhaľujúci vlastný zmysel dejín a pozície stvorenia v nich a zároveň dovršujúci mieru spravodlivosti v zdanlivo nezmyselnom a nespravodlivom svete.⁴

Táto nádej (resp. viera, keďže v biblickom ponímaní sa neraz „zdá, že „vieru“ a „nádej“ možno navzájom zamieňať⁵) v konečné nastolenie spravodlivosti a ustanovenie večnej vlády Boha nie je napokon ničím iným, ako vyjadrením starého presvedčenia o prvenstve idey/ducha pred hmotou. „Viera v Ježiša Krista a dovŕšenie sveta v ňom by sa teda dala objasniť ako presvedčenie, že naše dejiny sa blížia k bodu Omega, v ktorom bude definitívne zreteľné a jasné, že nie seba samu si nevedomujúca holá hmota je stabilná; ale že skutočnou pevnou platformou je zmysel: on drží bytie pospolu, on mu dáva skutočnosť, áno, on je skutočnosťou – bytie nedostáva svoje jestvovanie zdola, ale zhora.“⁶ Tomuto presvedčeniu zodpovedá lineárne poňatie bytia a času tak, ako ho rozpracoval sv. Augustín z Hippo. Vo svojej periodizácii ľudských dejín striktno sleduje biblickú líniu od stvorenia Adama až po spomínaný posledný

1. Slovné spojenia „profánna eschatológia“, „politická eschatológia“ a „svetská eschatológia“ sú v tomto článku používané výlučne ako *terminus technicus* majúci za úlohu umožniť lepšie objasnenie a pochopenie podstaty rozoberanej problematiky. Je nevyhnutné upozorniť, že tak profánna, ako politická i svetská eschatológia samé o sebe neexistujú ani ako subdisciplíny teológie, ani ako samostatné smery v niektorej z politických ideológií.

2. Parúzia (gr. παρουσία) – termín odvodený zo slova πάρεμι (pareimi, „som blízko“) zloženého zo slov παρά (para, „blízko“) a εἰμι (eimi, „som“).

3. Cf. Gn 1, 1. Aj keď v tomto texte Prvej knihy Mojžišovej nemôžeme nájsť explicitné vyjadrenie o Božom „vytvorení“ času, predsa však kresťanská i židovská tradícia v tomto verši vidia jednoznačné stvorenie času – chronos (gr. χρόνος) – v ľudskom ponímaní. Času, ktorý je možné vyjadriť výlučne kvantitatívne, pretože je ľudskou kategóriou; „odmeriavaním“ pozemskej existencie všetkého by-

tia, a ktorý sa odlišuje od času vyjadreného kvalitatívne, od kairos (gr. καιρός), času vykúpenia. Aj ďalšia starozákonná kniha, Kniha žalmov, výslovne „dokazuje“ Božiu nezávislosť na chronos: „Prv než sa vrchy zrodili a povstali zem i svet, ty, Bože, si od vekov až naveky“ (Ž 90, 2); „Ved tisíc rokov je u teba ako deň včerajší, čo sa pomínul, a ako jedna nočná stráž“ (Ž 90, 4).

4. Pozri napr. Mt 16, 27; Zjv 20, 11-15. 22, 12-15. Súd Boží ako miesto zavŕšenia spravodlivosti obhaja aj Benedikt XVI. v encyklike *Spe salvi* (b. 43): „Som presvedčený, že otázka spravodlivosti predstavuje [...] najsilnejší argument v prospech viery vo večný život.“ (Benedikt XVI.: *Spe salvi*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – Vojtech 2008, s. 55).

5. BENEDIKT XVI.: *Spe salvi*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – Vojtech 2008, s. 3 (b. 2).

6. J. RATZINGER: *Úvod do kresťanstva*. Trnava: Dobrá kniha 2007, s. 257.

súd. Jeho apológia lineárneho vývoja vyjadrená najmä v slávnej práci *De Civitate Dei* je opretá o jednoznačné odmietnutie cyklického dejinného kolobehu,⁷ takého príznačného pre antickú filozofiu a nebiblické náboženstvá.⁸ Augustín tu podáva rozličné dôkazy svedčiacie priamo o nemožnosti a výslovnej nespravodlivosti takéhoto historického konceptu, ktorý je v rozpore s Božím zámerom o existencii človeka: „Či môže niekto verne milovať priateľa, o ktorom vie, že mu raz bude nepriateľom? Boh uchovaj, aby bolo pravdou, že sa nám nikdy neskončí bieda, ale že sa bude opakovať donekonečna, aj vtedy keď bude podelená časovými úsekmi falošnej blaženosti.“⁹

Politické vs. Božie kráľovstvo

Sú to práve spomenuté „úseky falošnej blaženosti“, ktoré predstavujú takmer synonymum rozličných politických mesianizmov, ponúkajúcich atraktívne, zdanlivo ľahko dosiahnuteľné, avšak vo svojej podstate efemérne zisky posúvajúce príchod „nového Jeruzalema“ už do našich čias. Kristom sľubované „Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť“¹⁰ sa tak v novodobých politických ideológiách – na čo neraz poukázal Benedikt XVI. – často redukuje na „hodnoty kráľovstva“, pričom sú tieto hodnoty stotožňované s veľkými slovami politického moralizmu.¹¹ Ako ďalej pápež upozorňuje: „Kráľovstvo Božie nie je žiadny politický pojem, a teda taktiež žiadne politické meradlo, z ktorého možno bezprostredne rozvíjať politickú prax a kritiku politických činov. Ustanovenie kráľovstva Božieho nie je žiadny politický proces a keď ho niekto napriek tomu takto chápe, dopúšťa sa dvojitej deformácie: politiky i teológie. Tak vznikajú falošné mesianizmy, ktoré sa zo svojej podstaty a z vnútornej potreby mesianizmu [...] stávajú totalitarizmami.“¹² Profánna, resp. politická eschatológia je tak tiež zjavne založená na nádeji, podobne ako je to v prípade kresťanského náboženstva. Táto kresťanská nádej reprezentovaná konečným ustanovením Božieho kráľovstva, či lepšie povedaného „panstva“, je však výrazne redukovaná, ba dokonca zneužitá na opis ideálnej ľudskej spoločnosti.¹³ „Ústredné slovo viery sa stáva politickým pojmom, výrazom pre cieľ všetkej dobrej politiky. Viera sama sa stáva politickou ideológiou. Politika pohltila vieru.“¹⁴ Medzi takéto najvýznamnejšie politické koncepcie môžeme zaradiť napr. marxizmus či teológiu oslobodenia. Obe

reprezentujú syntézu predstavy utópie ideálnej ľudskej spoločnosti zbavenej sociálnych triednych rozdielov s presvedčením o nevyhnutnosti (násilného) boja za dosiahnutie takejto spoločnosti. Nie je tiež náhoda, že to bola práve teológia oslobodenia, pre ktorú marxizmus predstavoval hlavný ideový zdroj v politickom zápase zahalenom do rúška hlásania „evanjelia chudobných“.

Čas v scholastickej tradícii

Záver tohto krátkeho exkurzu do oblasti politických ideológií a ich inherentných základov – ktoré bude nevyhnutné ešte neskôr rozvinúť – poslúžia na poukázanie ich spätosti s úplne odlišnou dejinnou vývojovou koncepciou, totiž s cyklickým chápaním času a bytia. Ako bolo uvedené vyššie, pre kresťanstvo je príznačné lineárne poňatie tak, ako ho prezentoval Augustín. Iba toto totiž plne zodpovedá biblickému obrazu človeka a jeho miesta v dejinách. Iný významný cirkevný učiteľ, sv. Tomáš Akvinský, paradoxne zdanlivo prijíma práve opozičné (cyklické) dejinné nazeranie, keď vo svojom diele *Summa contra gentiles* konštatuje, že „účinkom je ... najdokonalejší vtedy, keď sa vracia k svojmu základu; preto aj kruh je najdokonalejší medzi všetkými útvarmi a kruhový pohyb je najdokonalejší zo všetkých pohybov, pretože sa v nich vracia k začiatku“,¹⁵ resp. že „... nekonečne sa protiví povahe konca“.¹⁶ Z uvedeného zdanlivo vyplýva, že Anjelský doktor opravuje Augustína, či dokonca samého seba.¹⁷ Na túto „kontradikciu“ poukazuje aj Joseph Ratzinger v jednom zo svojich článkov, v ktorom zároveň upozorňuje, že rigorózne schematické oddeľovanie lineárneho od cyklického vývoja v stredovekej teológii ani u cirkevných otcov nie je možné nájsť.¹⁸ Kľúčovými pojmami umožňujúcimi plne pochopiť dejinnú schému v stredovekej teológii sú *exitus a reditus*, teda „vyjdenie“ (zostup) a návrat.¹⁹ To, čo sa nám na prvý pohľad javí ako Akvinského sympatia k cyklickému ponímaniu bytia, je v skutočnosti iba terminologická podobnosť dvoch vo svojej podstate odlišných chápaní kruhového pohybu.

Ide primárne o rozdiel medzi nekresťanským poňatím kruhu, prípadne zostupov a návratov a ich kresťanskou „alternatívou“. Prírodné náboženstvá vnímajú

15. T. AKVINSKÝ: *Summa proti pohanům*. Kniha druhá. Olomouc: Matice cyrilometodějská 1992, s. 78 (kap. XLVI.).

16. T. AKVINSKÝ: *Summa proti pohanům*. Kniha čtvrtá. Olomouc: Matice cyrilometodějská 1993, s. 230 (kap. XCVII.).

17. Pozri napr. druhú knihu jeho *Summy* proti pohanom, kap. XVII, kde zastáva presne opačné stanoviská, ako v spomínanej XLVI. kapitole!

18. Cf. ref. 8. Dokonca aj niektoré starozákonné texty sa zdajú byť naklonené skôr cyklickému nazeraniu na dejiny, ako to dokazujú aj tieto verše Knihy Kazateľ: „Čo bolo, je to, čo aj zasa bude. A čo sa už stalo, to sa opäť stane. Nič nie je nové pod slnkom. Ak je niečo, o čom by človek povedal: „Pozri toto je niečo nové!“, už to bolo v časoch, ktoré boli pred nami.“ (Kaz 1 9-10); alebo: „Čo je, už dávno bolo, a čo má byť, bolo už (tiež).“ (Kaz 3, 15a).

19. *Exitus* – minulý čas lat. exeō: vyjsť von; *reditus* – z lat. redeō: návrat.

7. Osobitne v 11., 13. a 20. hlave dvanástej knihy.

8. Cf. J. RATZINGER: *O konci času*. In: *Mezinárodní katolická revue Communio* 3/2009, roč. XIV., s. 309.

9. A. AUGUSTÍN: *Boží štát, I. sväzok*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha v Trnave 1948, s. 361 (kn. 12, hl. 20).

10. Mt 6, 33.

11. Cf. J. RATZINGER: *Benediktova Európa v kríze kultúr*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – Vojtech 2008, s.21.

12. J. RATZINGER: *Eschatologie. Smrt a věčný život*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal 2008, s. 43.

13. Cf. J. RATZINGER: *Naděje pro Evropu? Církev a svět, stav, diagnózy, prognózy*. Praha: SCRIPTUM 1993, s. 46.

14. J. RATZINGER, op. cit., s. 46-47.

kruh ako „neustále opakovaný pohyb“.²⁰ Pokiaľ ide o problém *exitus* a *reditus*, nekresťanskí filozofovia, ako napríklad Plotinos alebo aj gnostické filozofie, chápu *exitus* ako nevyhnutne sa opakujúci pohyb smerom od pádu „z výšin božského sveta“²¹ do neustále prehlbujúcej sa priepasti, kde sa človek prudko vzdaluje „božskému“ (dokonalému). Takto „nebožské bytie je samo o sebe a ako také bytím padlým“.²² Zdanlivá existenčná finalita predstavujúca nebezpečenstvo definitívneho vzdialenia sa božskému musí byť zastavená, zvrátená a nasmerovaná opäť k svojmu počiatku, k výšinám dokonalosti. Práve tak sa dosahuje *reditus* – návrat k božskému. Ako to výstižne vysvetľuje J. Ratzinger: „Pohyb *reditus* znamená vykúpenie a vykúpenie znamená oslobodenie od konečnosti, ktorá je ako taká pravým hriechom nášho bytia.“²³ V tejto súvislosti je ešte nevyhnutné pripomenúť, že cyklická koncepcia vývoja spoločnosti neprestala „prežívať“ len v nekresťanských náboženstvách a už vôbec neupadla do zabudnutia. Naopak, zažila svoju skutočnú renesanciu. V 20. storočí ju vo svojich vlastných verziách prezentovali napr. Oswald A. G. Spengler (*Der Untergang des Abendlandes: Umrisse einer Morphologie der Weltgeschichte*; 1918-1922), Arnold Joseph Toynbee (*A Study of History*; 1936-1961) či Pitirim Sorokin (*Social and Cultural Dynamics: A Study of Change in Major Systems of Art, Truth, Ethics, Law and Social Relationships*; 1957). Kresťanskí myslitelia, vrátane Tomáša Akvinského, chápu, naopak, kruhový pohyb ako „veľký kozmický pohyb“²⁴, v strede ktorého je situovaný „teologický antropocentrizmus...., keď človek, s ktorým sa Boh spája je stredom pohybu a ten skrze neho dospeje k svojmu cieľu“.²⁵ „Vyjdenie“ človeka, teda *reditus* sa tak už nechápe negatívne ako vzdialenie sa od božskej dokonalosti, ale ako slobodný kreatívny a láskyplný Boží akt, v ktorom je explicitne vyjadrená Božia túžba po človeku, ktorý je slobodný a odpovedá mu (Bohu) vo svojej slobode opäť láskou, čím sa uskutočňuje skutočný *reditus*, návrat „do Otcovho domu“.²⁶ Ide tu teda o zakotvenie princípu slobody v stvorení, a to už od jeho prvopočiatku.²⁷ Pozemský čas sa tak stáva pre človeka jedinečnou možnosťou odpovedať Bohu na jeho tvorivý „*exitus*“ svojím vlastným a slobodným rozhodnutím sa pre dobro, lásku – vydaním sa na cestu, na výstup späť, *reditus*. Práve v tomto bode možno vidieť aj určitú analógiu s „pohanským“ poňatím *reditus* tak, ako bolo priblížené vyššie. Taktiež existuje veľmi veľká podobnosť medzi exitom Izraelitov z egyptského otroctva a príchodom do zaslúbenej

zeme v porovnaní s kresťanským zaslúbením nádeje večného života v Božom kráľovstve. Týmto dostáva *reditus* človeka nadpozemský, eschatologický rozmer. Už totiž neznamená „iba“ časnú ľudskú odpoveď lásky na tomto svete na dar svojho vlastného stvorenia a na dar slobody, ale je väčším pohybom, pohybom celého ľudstva smerom k prichádzajúcemu Bohu – Sudcovi a Kráľovi v rovine dejín ako celku. Podľa kresťanského svetonázoru sú totiž všetky individuálne ľudské „malé okruhy“ života vpísané do „veľkého kruhu dejín“ a sú „unášané rytmom celku, vytvárajúce z neho ako keby nový celok a odovzdávajúce mu silu svojho pohybu“.²⁸ Pohyb od *exitus* k *reditus* tak v konečnom dôsledku nemusí byť stotožnený výhradne s kruhovým pohybom, ale môže označovať – paradoxne – práve lineárnu koncepciu: ľudstvo a celé dejiny napredujú od svojho prvopočiatku umiestneného kdesi v neurčitosti smerujúc ku koncu, kedy sa pomyselný „oblúk“ času uzatvára a dospieva k svojmu záveru. J. Ratzinger práve – berúc do úvahy už spomínanú zdanlivú neustálu zmenu kultúr a civilizácií – upriamuje pozornosť opätovne práve na túto líniu: „...sú iba jedny jediné obsiahle dejiny sveta, ktoré popri všetkých vzostupoch a pádoch, pri všetkom pokroku a regrese, ktoré v nich pozorujeme, majú predsa len jeden celkový smer a „napredujú“. Iste, pre toho, kto sa pozerá iba na ich krátky úsek, sa tento kúsok, aj keď môže byť pomerne veľký, javí len ako neustále krúženie dokola. Nerozoznať smer. Spozoruje ho iba ten, kto si začne všímať celok.“²⁹

Pokrok a pohyb

Čas ľudstva v kresťanstve korešponduje s časom čakaniam na Kráľa, pohybom v ústrety Bohu sľubujúceho spravodlivým príbytok vo svojom kráľovstve.³⁰ Svetská eschatológia tento čas skraca využitím podobného modelu „kráľovstva“, dokonalého usporiadania, ktorý je však totožný s utopizmom v najrozličnejších podobách. Zamieriava sa na prítomnosť sľubujúcu okamžitú vykúpenie a definitívnu spravodlivosť už tu na Zemi. „Prítomnosť, ktorá pozerá na to, čo príde po smrti ako na niečo neisté, a preto to vo svojich otázkach väčšinou neberie na zreteľ, musí hľadať pravého človeka v čase [...]“.³¹ Inšpiráciou zdanlivo zaručujúcou dosiahnutie konečného spravodlivého usporiadania spoločnosti v politickom zmysle sa v priebehu histórie stala podľa Benedikta XVI. idea rozvoja. Technický pokrok, ktorého výdobytky sú empiricky dokázateľné poukazuje na úspech tejto koncepcie. Každý deň preto znamená posunutie sa vpred smerom k ideálnej a (doslova!) bezchybnej pospolitosti. *Exitus* ťažiaci ľudstvo ako bremeno opustenia „dokonalého“ a „božského“ sa tak čoraz viac vzdaluje a vďaka ľudskej kreativite a aktivite postavenej na prísne vedeckej racionalite sa

20. J. RATZINGER: *Duch liturgie*. Trnava: Dobrá kniha 2005, s. 22.

21. Ref. 8, s. 310.

22. Ibid.

23. Ibid.

24. Ref. 20.

25. Ref. 8.

26. Cf. Lk 15, 11-32. Pozri aj Ratzingerovu analýzu textu Podobenstva o stratenej ovci (Lk 5, 1-7); in: J. RATZINGER: *O konci času*. In: *Mezinárodní katolická revue Communio* 3/2009, roč. XIV., s. 311-312.

27. Cf. ref. 8, s. 311.

28. Ref. 20, s. 22-23.

29. Ref. 6.

30. Cf. Mt 25, 31-40.

31. J. RATZINGER: *Víra, pravda, kultura. Zamyšlení nad encyklikou Fides et Ratio*. In: *Mezinárodní katolická revue Communio* 3/2009, roč. XIV., s. 459.

približuje očakávaný *reditus*, návrat späť k prvopočiatkom, k utópii zdanlivo božského. Plne sa tento návrat odzrkadľuje a „zjednocuje v evolucionistickom obraze sveta tak, že stúpajúci pohyb prírody a postupný rozvoj ľudského ducha sa javia ako záruka ako pre rozvoj, tak pre základný zákon skutočnosti a to i napriek všetkým protikladom a nebezpečenstvám“.³² Idea rozvoja bola a je inšpiráciou pre takmer všetky politické ideológie nedávnej minulosti i súčasnosti – pre liberalizmus rovnako ako pre marxizmus.³³ Je pravdou, že „celé dejiny ľudstva sú v skutočnosti pohybom, neutíchajúcou premenou seba a postupom vpred“.³⁴ Preto je viera v pokrok takou presvedčivou a dôveryhodnou. Sila človeka a jej tvorivé prejavy sa v konfrontácii s dejinami javia ako dynamický posun dopredu, ako neustále prekonávanie vlastných obmedzení stanovených prírodnými zákonitostami. Pokrok je preto prostriedkom vykúpenia, je zárukou nádeje. Ako ale J. Ratzinger upozorňuje: „Iba pohyb sám o sebe ešte nie je pokrok. Pohyb, to môže byť taktiež strmhlavý pád do priepasti. Ak má teda pohyb byť pokrokom, musíme sa pýtať, aká je jeho miera a aký je jeho cieľ...“³⁵

Záver

Trvalá hrozba pre človeka a pre jeho činnosť, nevynímajúc ani politickú oblasť, tkvie najmä v zlučovaní eschatologických cieľov s časnými (a vo svojej povahe veľmi správnymi) zámermi budovania dobrej a spravodlivej spoločnosti. Skĺzava sa tým napokon k budovaniu akejsi politickej teokracie, karikatúry kresťanského poňatia kráľovstva „stiahnutého“ do časnosti neraz veľmi úzko ohraničeného pozemského bytia. „Božie kráľovstvo... nejstvue a nemôže jestvovať v tomto svete ako politická skutočnosť [...] nie je svetským kráľovstvom, ale je výzvou slobode človeka a podporou rozumu, aby mohol plniť svoju úlohu.“³⁶ Akýkoľvek pokus o jeho uskutočnenie v pozemských podmienkach zákonite zlyháva, ako to dosvedčujú skúsenosti s totalitnými ideológiami 20. storočia. Vlast-

nou oblasťou politického pôsobenia človeka totiž nie je budúcnosť, ale prítomnosť. „Politik nie je aranžérom nejakého lepšieho sveta, ktorý azda niekedy nastane, ale nesie zodpovednosť za to, aby svet bol dobrý dnes, a tým aby mohol byť dobrý i zajtra. Údajný lepší svet zajtrajška je fatamorgána, ktorá odníma silu a dôstojnosť dnešku, avšak zajtrajšku tým nepomáha.“³⁷ Pravá povaha nádeje, či už náboženskej alebo profánnej, teda nespočíva v budovaní „lepších a svetlejších zajtrajškov“, ale v permanentnom úsilí o vzrast hmotných, ale hlavne morálnych dohier, skutočne naplňujúcich a dovšujúcich mieru časnosti bytia. Je to vyjadrenie hlbokého presvedčenia o nevyhnutnosti akéhosi opätovného spojenia človeka a kozmu – „Kozmos a človek predsa vždy patrili spolu – aj keď tak často stáli proti sebe – a stanú sa napokon jedným skrze komplexitu vo väčšej, *bios* pokračujúcej³⁸ a obopínajúcej láske“.³⁹ Táto ľudská nádej je však nádejou pocitovanou výlučne vnútorne, nádejou implicitnou. Iná jej podoba by napokon už ani nebola nádejou, pretože „nádej, ktorú možno vidieť, nie je nádej“.⁴⁰

Bibliografia:

AKVINSKÝ, T.: *Summa proti pohanům*. Olomouc: Matice cyrilometodějská 1992-1993. AUGUSTÍN, A.: *Boží štát, I. sväzok*. Trnava: SSV 1948. BENEDIKT XVI.: *Spe salvi*. Trnava: SSV 2008. RATZINGER, J.: *Benediktova Európa v kríze kultúr*. Trnava: SSV 2008. RATZINGER, J.: *Duch liturgie*. Trnava: Dobrá kniha 2005. RATZINGER, J.: *Eschatologie. Smrt a věčný život*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal 2008. RATZINGER, J.: *Európa. Jej základy v súčasnosti a v budúcnosti*. Trnava: SSV 2005. RATZINGER, J.: *Naděje pro Evropu? Církev a svět, stav, diagnózy, prognózy*. Praha: SCRIPTUM 1993. RATZINGER, J.: *O konci času. Smrt, Dějiny, Věčnost, Úvaha o Největším Tajemství*. RATZINGER, J.: *Stát před Pánem – chodit s Pánem – klečat před Pánem*. In: *Vrchol a pramen. Texty o eucharistii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2009. RATZINGER, J.: *Úvod do křesťanstva*. Trnava: Dobrá kniha 2007. RATZINGER, J.: *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov 1991. RATZINGER, J.: *Víra, pravda, kultura. Zamyšlení nad encyklikou Fides et Ratio*. In: *Mezinárodní katolická revue Communio* 3/2009, roč. XIV. Svitavy: Trinitas 2009.

32. Ref. 8., s. 306.

33. Cf. ibid. O tom, že rozvoj je paradigmou nielen pre spomínaný liberalizmus a jeho jednotlivé ideologické nuansy (o čom dnes nemožno nijako pochybovať), ale významným spôsobom aj pre marxizmus a samotného Marxa svedčia aj tieto slová Benedikta XVI.: „Po buržoáznej revolúcii v roku 1789 dozrela hodina novej revolúcie, proletárskej. Pokrok sa nemohol jednoducho z kroka na krok lineárne rozvíjať. Žiadal sa revolučný skok. Karl Marx uchopil túto výzvu daného okamihu a (s – doplnil M. S.) naliehavosťou vyjadrovania a myslenia sa snažil rozbehnúť tento nový veľký krok, ktorý považoval za definitívny v putovaní smerom k spásu – smerom k tomu, čo Kant kvalifikoval ako „Božie kráľovstvo““ (ref. 5, s. 28; b. 20).

34. J. RATZINGER: *Stát před Pánem – chodit s Pánem – klečat před Pánem. K slavnosti Těla a Krve Páně*, in: *Vrchol a pramen. Texty o eucharistii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2009, s. 102.

35. Ibid.

36. J. RATZINGER: *Európa. Jej základy v súčasnosti a v budúcnosti*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – Vojtech 2005, s. 111.

Marián Sekerák (1989) je študentom 3. ročníka bakalárskeho štúdia v študijnom programe politológia na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Popri štúdiu sa venuje problematike politickej filozofie, politických teórií a vybraným otázkam teológie. Sleduje dianie vo Vatikáne a osobitne sa zaujíma o osobu a dielo Benedikta XVI. E-mail: marian.sekerak@azet.sk

37. Ref. 13, s. 90.

38. Správne by malo znieť: „prekračujúcej“. Pozri český preklad: J. RATZINGER: *Úvod do křesťanství*. Brno: Petrov 1991, s. 220.

39. Ref. 6, s. 256.

40. Rim 8, 24b.

ZHRNUTIE A ANALÝZA AKTIVÍT PÁPEŽA BENEDIKTA XVI. A SVÄTEJ STOLICE V ROKU 2010

Jedným zo základných interpretačných kľúčov pre hodnotenie diania v rámci Svätej stolice ako aj v celej Katolíckej cirkvi v uplynulom roku je príhovor pápeža Benedikta XVI. počas tradičnej predvianočnej audiencie členov rímskej kúrie, ktorá minulý rok pripadla na 20. december. Najrozsiahlejší priestor venoval Benedikt XVI. trom témam: sexuálnym škandálom, absencii morálneho konsenzu a rastúcej kristianofóbií.¹

Reakcia Benedikta XVI. a Svätej stolice na sexuálne škandály

Pápež otvorene poukázal na paradox, že sexuálne škandály „v pre nás nepredstaviteľnom rozsahu“ vyšli na povrch práve v Roku kňazov, ktorý tak „dopadol výrazne odlišne ako sme očakávali“. Svoje pocity vyjadril citovaním vízie slávnej stredovekej mystičky Hildegardy z Bingenu, ktorej venoval aj jednu zo svojich tohtoročných stredajších katechéz: „Vo vízii sv. Hildegardy je tvár cirkvi pokrytá prachom. Jej šaty sú roztrhané – vinou kňazov. Tak ako to ona videla a vyjadrila, tak sme to vnímali v tomto roku. Musíme prijať toto pokorenie ako výzvu k pravde a volanie k obnove. Len pravda zachraňuje. Musíme sa pýtať, čo môžeme urobiť, aby sme čo najviac napravili nespravodlivosť, ku ktorej došlo. Musíme sa pýtať, čo bolo chybné v našom hlásaní, v našom spôsobe kresťanského bytia, že sa čosi takéto mohlo stať. Musíme nájsť novú rozhodnosť pre vieru a dobro. Musíme byť schopní pokánia. Musíme sa pokúsiť urobiť všetko možné v príprave kňazstva, pretože táto vec sa už viac nemôže stať.“

Tieto priame slová plné dramatického napätia sú jasným signálom do vnútra cirkvi, že rozsah a intenzitu sexuálnych zlyhaní príslušníkov katolíckeho kléru nemožno zľahčovať poukazovaním na mediálnu bublinu. Rovnako jednoznačne sa pápež vyjadril aj v Pastierskom liste írskym katolíkom či počas homílie v rámci ukončenia Roka kňazov. „S ohľadom na závažnosť týchto previnení a často neadekvátnu odpoveď zo strany cirkevných autorít vo vašej krajine som sa rozhodol napísať tento pastiersky list, aby som vám vyjadril svoju blízkosť a navrhol cestu ozdravenia, obnovy a nápravy. (...) Cirkev v Írsku musí najprv pred Pánom a pred ostatnými priznať svoje vážne hriechy, ktoré spáchala voči bezbranným deťom,“ uviedol v úvode svojho pastierskeho listu Benedikt XVI., pričom kňazom, ktorí zradili svoje povolanie adresoval tvrdé slová: „Zradili ste dôveru, ktorú do vás vkladali nevinní mladí ľudia a ich rodičia. Musíte sa z toho zodpovedať pred všemohúcim Bohom, ako aj pred riadne ustanovenými tribunálmi. Stratili ste úctu írskemu ľudu a uvrhli hanbu a potupu na svojich spolubratov. (...) Naliehavo vás žiadam, aby ste si spytovali

1. Porov. *Address of His Holiness Benedict XVI on the Occasion of Christmas Greetings to the Roman Curia*. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2010/december/documents/hf_ben-xvi_spe_20101220_curia-auguri_en.html

svedomie, prevzali zodpovednosť za viny, ktoré ste spáchali a aby ste pokorne vyjadrili svoju ľútosť.“²

Počas ukončenia Roka kňazov na slávnosť Božieho tela, 11. júna 2010, sa zasa 15 000 kňazom zhromaždeným na Námestí sv. Petra prihovoril týmito slovami: „Dalo sa očakávať, že ‘nepriateľovi’ sa tento nový lesk kňazstva nebude nepáčiť; on by radšej videl ako mizne, aby bol Boh nakoniec vytlačený zo sveta. A tak sa stalo, že práve v tomto roku radosti zo sviatostného kňazstva vyšli na svetlo hriechy kňazov – predovšetkým zneužívanie tých najmenších, v ktorom sa kňazstvo ako poslanie Božej starostlivosti k úžitku človeka obracia vo svoj opak. Aj my nepretržite prosíme o odpustenie Boha a tých, ktorým sa ublížilo a zároveň sľubujeme, že chceme urobiť všetko, čo je len možné, aby k takémuto zneužívaniu nikdy viac nemohlo dôjsť; sľubujeme, že pri prijímaní kňazskej služby a pri formácii v priebehu prípravy na ňu urobíme všetko, čo je možné, aby sme posúdili autenticitu povolania a že chceme kňazov ešte viac sprevádzať na ich ceste, aby ich Pán chránil a strážil v neľahkých životných situáciách a nebezpečenstvách. Keby mal byť Rok kňazov oslavou našej osobnej ľudskej výkonnosti, bol by týmito udalosťami zničený. Nám však išlo o pravý opak: stať sa hodnými Božieho daru, ktorý sa ukrýva v ‘hlinených nádobách’ a ktorý vždy nanovo, prostredníctvom ľudskej slabosti, konkretizuje jeho lásku v tomto svete. To, čo sa stalo, chápeme ako pokyn k očisteniu, úlohu, ktorá nás sprevádza do budúcnosti a ktorá nám tým skôr dáva poznať a milovať tento veľký Boží dar.“³

Napriek tomu, že Benedikt XVI. sa k otázke sexuálnych škandálov kléru vyjadril aj pri ďalších príležitostiach, tri vyššie citované príhovory, resp. dokumenty najdôkladnejšie odкрývajú vnútorný pohľad súčasného pápeža na tento problém.

Jeho osobný prísľub predísť podobným zlyhaniam v budúcnosti sa odrazil v konkrétnych opatreniach, ktoré Svätá stolica v minulom roku zaviedla. V prvom rade je potrebné spomenúť vydanie aktualizovaných *Noriem o najzávažnejších deliktach*.⁴ Dokument schválil ešte v roku 2001 pápež Ján Pavol II. ako prílohu motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*. Zosnulý pápež tým urobil z Kongregácie pre náuku viery centrálny orgán, ktorý posudzuje a rieši najzávažnejšie delikty nielen vieroučného, ale aj disciplinárneho charakteru. Aktualizované vydanie *Noriem o najzávažnejších*

2. *Pastiersky list Svätého Otca Benedikta XVI. írskym katolíkom*. Dostupné na internete: <http://www.kbs.sk/?cid=1269511213>

3. *Conclusiones dell'Anno sacerdotale. Omelia del Santo Padre Benedetto XVI*. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/homilies/2010/documents/hf_ben-xvi_hom_20100611_concl-anno-sac_it.html Považovali sme za dôležité uviesť – napriek dĺžke – úplnú časť homílie týkajúcu sa sexuálnych škandálov, nakoľko ide o kľúčový „manifest“ Benedikta XVI. k tejto otázke a citovaná homília nebola preložená do slovenčiny

4. Porov. *Úpravy noriem De delictis gravioribus*. Dostupné na internete: <http://www.kbs.sk/?cid=1289221760>

deliktach podpísal Benedikt XVI. ešte 21. mája 2010, ale zverejnené bolo až 15. júla. Novelizáciou tohto dokumentu sa urýchlili procesy s klerikmi, ktorí sa dopustili obzvlášť závažných zločinov, predĺžila sa doba ich premlčania a detská pornografia, ako aj zneužívanie mentálne postihnutých boli zaradené medzi kánonické zločiny.

V polovici novembra Svätá stolica oznámila začatie apoštolskej vizitácie írskych diecéz, seminárov a rehoľných spoločenstiev, ktorú Benedikt XVI avizoval už v marcovom liste írskym katolíkom. Ešte pred vydaním tohto listu sa vo Vatikáne stretol so všetkými írskymi biskupmi a špičkami rímskej kúrie a spoločne hľadali cestu k obnove dôveryhodnosti írskej cirkvi. „*Vizitácia má preskúmať, či vzťahy medzi jednotlivými súčasťami miestnej cirkvi, seminármi a rehoľnými komunitami pomáhajú na ceste hlbokaj duchovnej obnovy, na ktorú nastúpila cirkev v Írsku. Cieľom je tiež overiť účinnosť súčasných postupov reagujúcich na prípady zneužívania a účinnosť foriem pomoci poskytovanej obetiam,*“ uviedlo vo svojom vyhlásení Tlačové stredisko Svätej stolice, ktoré zároveň zdôraznilo, že cieľom nie je vyšetrovanie jednotlivých prípadov z minulosti.⁵ „*Vizitácia sa nebude žiadnym spôsobom krížiť s postupmi súdnej moci, ani s aktivitami vyšetrovacích komisií zriadených írskym parlamentom, ani s prácou akýchkoľvek legislatívnych inštitúcií, ktoré sú zodpovedné za oblasť prevencie zneužívania mladistvých.*“ Pápežom menovaní vizitátori nemajú suplovať ani miestne cirkevné authority, ale len „*identifikovať špecifické problémy, ktoré si môžu vyžadovať nejakú formu pomoci zo strany Svätej stolice*“. Vyhlásenie tiež pripomenulo povinnosť miestnych biskupov a rehoľných predstavených informovať o všetkých prípadoch zneužívania nielen zodpovedné cirkevné, ale aj svetské inštitúcie.

Preverením arcidiecézy Armagh bol poverený kardinál Cormac Murphy O'Connor, emeritný arcibiskup Westminsteru; arcidiecézu Dublin preveruje kardinál Sean Patrick O'Malley, bostonský arcibiskup; arcidiecézu Cashel and Emly torontský arcibiskup Thomas Christopher Collins a arcidiecézu Tuam arcibiskup Ottawa Terrence Thomas Prendergast. Vizitátori sa postupne stretnú so všetkými obeťami, ktoré prejavia záujem. Vypočujú tiež cirkevných predstaviteľov jednotlivých diecéz, od generálnych vikárov až po rádových kňazov, ale aj bežných veriacich, ktorí o to požiadajú. Vizitátori budú reagovať aj na podpísané listy, ktoré im budú doručené na adresu apoštolskej nunciatúry. Preveria aj uplatňovanie smerníc dokumentu *Safeguarding Children, Standards and Guidance Document for the Catholic Church in Ireland*, ktorý vypracoval Národný výbor pre ochranu detí v Katolíckej cirkvi.

Kontrolou írskych seminárov bol poverený newyor-
ský arcibiskup Timothy M. Dolan, ktorý so svojím
tímom schváleným Kongregáciou pre katolícku vý-

chodu postupne navštívi St. Patrick's College v Maynooth, St. Malachy College v Belfaste, All Hallows College v Dubline a Pontificio Collegio Irlandese v Ríme. Arcibiskup Dolan navyše v Dubline navštívi Milltown Institute of Theology and Philosophy, kde sa však bude venovať len kontrole študijných programov. Rovnako ako diecézni vizitátori bude arcibiskup Dolan k dispozícii všetkým seminárnym predstaveným, študentom a čerstvým kňazom, ktorí prejavia záujem o stretnutie alebo mu adresujú podpísaný list. Nebude sa však stretávať so samotnými obeťami zneužívania, ktorým sa budú venovať len diecézni vizitátori.

Preverením rehoľných spoločenstiev Svätá stolica poverila pátrov Josepha Tobina CSsR a Gera McLaughlina SJ a rehoľné sestry Sharon Hollandovú IHM a Mairin McDonaghovú RJM. V prvej fáze vyhodnotia dotazníky zaslané všetkým predstaveným rehoľných inštitúcií pôsobiacich v Írsku, ktoré mali dať odpovede na otázky týkajúce sa podielu na zneužívaní mladistvých, prijatých opatreniach a pomoci obeťami. Na základe výsledkov pripravia odporúčania pre Kongregáciu pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života. V druhej fáze sa zoznámia s aktuálnou situáciou a dodržiavaním prijatých opatrení.

Všetci vizitátori sú počas vyšetrovania viazaní mlčanlivosťou a nemôžu poskytovať žiadne rozhovory. Po ukončení vyšetrovania a predložení výsledkov bude v máji 2011 prebiehať ich vyhodnocovanie. Následne Svätá stolica oznámi prijaté návrhy a opatrenia.

V uplynulom roku pokračovalo aj preverovanie kňazského hnutia Kristovi legionári a pridruženého laického združenia Regnum Christi, ktorých zakladateľ, mexický kňaz Marciel Maciel Degollado, sa stal vďaka množstvu sexuálnych a finančných problémov symbolom zrady kňazského povolania. Po ukončení vizitácie, ktorou boli v júli 2009 poverení biskupi Ricardo Blásquez, Charles J. Chaput, Ricardo Ezzati Andreollo, Giuseppe Versaldi a Ricardo Watty Urquidi, a predstavení výsledkov Benediktovi XVI., bol v júli 2010 menovaný pápežský legát zodpovedný za vnútornú reformu hnutia. Stal sa ním predseda Prefektúry pre ekonomické záležitosti Svätej stolice, biskup Velasio De Paolis, ktorého počas novembrového konzistória pápež kreoval na kardinála, čím posilnil jeho autoritu. Podľa Catholic News Agency je kardinál De Paolis nielen výborným cirkevným právnikom, ale aj jedným z najväčších odborníkov na rehoľný život. Dôkazom je jeho takmer 800-stranová publikácia *La vita consacrata nella Chiesa* (Zasvätený život v Cirkvi). Navyše je zbehlý v ekonomických otázkach, keďže už vyše dva roky zastáva pozíciu predsedu Prefektúry pre ekonomické záležitosti Svätej stolice.⁶ K týmto dôvodom De Paolisovho menovania vaticanista talianskeho denníka *Il Foglio* Paolo Rodari dodal, že

5. *Communique at Beginning of Apostolic Visitation in Ireland*. Dostupné na internete: <http://visnews-en.blogspot.com/2010/11/communique-at-beginning-of-apostolic.html>

6. Porov. *Vatican expert announces possible name of delegate to the Legion*. Dostupné na internete: <http://www.catholic-newsagency.com/news/vatican-expert-announces-possible-name-of-vatican-delegate-to-the-legion/>

požíva vysokú dôveru Benedikta XVI., ako aj vatikánskeho štátneho sekretára, kardinála Bertoneho a doteraz nemal žiadne kontakty s hnutím, takže pri vykonávaní svojej misie môže vystupovať nezaujatý.⁷

„Počas pontifikátu pápeža Benedikta XVI. sa novými pravidlami tvrdosť Cirkvi voči kňazom obvineným z pedofílie veľmi zvýšila, ako to dokazuje fakt, že v sporných prípadoch Rím radšej robí preventívne opatrenia aj tam, kde neboli dôkazy o predpokladaných zneužívaniach, ktoré sa udiali – podľa tvrdení – pred mnohými rokmi. Dôkazom je aj vymenovanie amerického kardinála Williama Josepha Levadu, ktorý je známy svojou prísnosťou voči pedofilným kňazom, za prefekta Kongregácie pre náuku viery,“ konštatuje vo svojej knihe *Pedofilní kňazi* taliansky sociológ Massimo Introvigne.⁸⁹ Práve táto kniha, ktorá sa po vyjdení v talianskom vydavateľstve San Paolo dočkala rýchleho prekladu do slovenčiny, spolu s publikáciou viackrát citovaných vatikanistov Paola Rodariho a Andreu Tornielliho *Attacco a Ratzinger. Accuse e scandali, profezie e complotti contro Benedetto XVI* (Milano : Piemme, 2010) uvádza medializované škandály do širšieho spoločenského kontextu. Autori pritom neospravedľujú početné pochybenia kňazov a cirkevných predstaviteľov, ale dôslednou prezentáciou faktov vyvracajú obvinenia z nečinnosti systematicky vznášané na adresu Benedikta XVI. Osobitne kniha Rodariho a Tornielliho usvedčuje médiá z manipulácie faktami a z interpretačných pochybení. Sociológ Introvigne zasa prezentáciou viacerých výskumov potvrdzuje slová Benedikta XVI. o celospoločenskej, nielen cirkevnej zodpovednosti za rozmach pedofílie, efebofílie a ďalších sexuálnych deviácií. „Iba pri pozornom preskúmaní viacerých prokov, ktoré prispeli k vzniku terajšej krízy, je možné stanoviť diagnózu jej príčin a nájsť účinné lieky,“ pripomína Benedikt XVI.¹⁰

Apoštolské cesty Benedikta XVI.

Z piatich zahraničných apoštolských ciest (Malta, 17. – 18. apríl; Portugalsko, 11. – 14. máj; Cyprus, 4. – 6. jún; Veľká Británia, 16. – 19. september; Španielsko, 6. – 7. november), ktoré Benedikt XVI. absolvoval v uplynulom roku, ocenil vo svojom koncoročnom príhovore k rímskej kúrii najmä tú na britské ostrovy. V rámci nej prvýkrát počas svojho pontifikátu predsedal beatifikačnému aktu, keď za blahoslaveného vyhlásil známeho intelektuála a konvertitu z angli-

kanizmu, kardinála Johna Henryho Newmana. Práve spomienka na túto udalosť podnietila následnú pápežovu úvahu o svedomí. Podľa jeho slov sú dnes nielen neveriaci, ale aj veriaci, ktorí pri rozhodovaní vnímajú svedomie ako poslednú, no zároveň subjektívnu inštanciu, ohrozenú mentalitou účelovosti. Akoby neexistovali žiadne objektívne kritériá. „Newmanova koncepcia svedomia je diametrálne odlišná. Pre neho je svedomie ľudskou schopnosťou pravdy, schopnosťou rozpoznať v rozhodujúcich oblastiach svojej existencie, ako je náboženstvo a morálka, pravdu, pravdu s veľkým P,“ konštatoval Benedikt XVI. s tým, že táto Pravda nás zároveň zaväzuje k jej nasledovaniu.¹¹

Aj keď cesta na britské ostrovy bola označovaná za doteraz najťažšiu, dopadla nad očakávanie dobre. Editorialista liberálneho denníka *The Independent* Dominic Lawson sa dokonca pápežovi ospravedlnil za to, čo o ňom médiá popísali.¹² Potleskom postojačky ho zas vypravadila Westminster Hall zaplnená takmer dvoma tisíckami popredných predstaviteľov politického, ekonomického a kultúrneho života, na čele so všetkými dosiaľ žijúcimi britskými premiérmi. Benedikt XVI. vo svojom príhovore zdôraznil, že každé politické a ekonomické rozhodnutie má ďalekosiahle etické dôsledky, ktoré žiadna vláda nemôže ignorovať. Aby tieto rozhodnutia mali etický základ, nie je podľa pápeža nevyhnutné byť veriacim, ale stačí používať rozum, ktorý, ak je otvorený pravde, dokáže odlišovať správne od zlého. „V tomto duchu nie je úlohou náboženstva v politickej debate poskytovať normy ktoré by boli neveriacim neznáme – a ešte menej navrhovať konkrétne politické riešenia, čo by bolo priamo mimo kompetencie náboženstva – ale skôr pomáhať očisťovať a osvetľovať rozum v úsilí o objavovanie princípov.“¹³

Citlivej otázke apoštolskej konštitúcie *Anglicanorum coetibus*, ktorú Benedikt XVI. podpísal v novembri 2009 a ktorá liberalizuje podmienky prestupu veriacich z Anglikánskej do Katolíckej cirkvi sa pápež počas tejto návštevy vyhol. Podľa tlačového komuniké vydaného po privátnom stretnutí canterburského arcibiskupa Rowana Williamsa a Benedikta XVI., sa o prechode anglikánov ku katolíkom nehovorilo ani počas neho.¹⁴ Tejto témy sa dotkol až počas stretnutia s biskupmi Anglicka, Škótska a Walesu. Napĺňanie

11. Porov. LAWSON, D.: *Pope Benedict... an apology*. Dostupné na internete: <http://www.independent.co.uk/opinion/commentators/dominic-lawson/dominic-lawson-pope-benedict-an-apology-2084788.html>

12. *Meeting with the Representatives of British Society, Including the Diplomatic Corps, Politicians, Academics and Business Leaders*. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2010/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20100917_societa-civile_en.html

13. Porov. *Comunicato congiunto incontro Santo padre arcivescovo Canterbury*. Dostupné na internete: <http://visnews-ita.blogspot.com/2010/09/comunicato-congiunto-incontro-santo.html>

14. *Incontro con i vescovi di Inghilterra, Galles e Scozia. Discorso del Santo padre Benedetto XVI*. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/spee-

7. Porov. *Perché De Paolis per i Legionari*. Dostupné na internete: <http://www.paolorodari.com/2010/07/09/perchede-paolis-per-i-legionari/>

8. INTROVIGNE, M.: *Pedofilní kňazi. Hanba, potupa a pravda o útokoch na Cirkev a Benedikta XVI*. Bratislava : Don Bosco, 2010, s. 21.

9. *Pastiersky list Svätého Otca Benedikta XVI. írskym katolíkom*. Dostupné na internete: <http://www.kbs.sk/?cid=1269511213>

10. *Address of His Holiness Benedict XVI on the Occasion of Christmas Greetings to the Roman Curia*. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2010/december/documents/hf_ben-xvi_spe_20101220_curia-auguri_en.html

zámerov tejto apoštolskej konštitúcie by malo byť podľa neho vnímané ako „prorocké gesto, ktoré môže pozitívne prispieť k rozvoju vzťahov medzi anglikánmi a katolíkmi. Pomôže nám to zamerať sa na konečný cieľ všetkých ekumenických snáh: obnovenie plného cirkevného spoločenstva, v ktorom vzájomná výmena darov duchovného dedičstva oboch komunít slúži k obohateniu nás všetkých“¹⁵. Podľa vatikanistu denníka Il Foglio Paola Rodariho tieto slová naznačili, ako súčasný pápež vníma ekumenizmus: „Nie ako samoučelný dialóg, ale ako dialóg smerujúci k návratu anglikanizmu do spoločenstva s Rímom.“¹⁶

Pápež ostal verný tradícii, ktorú zaviedol počas minulých apoštolských ciest a v Londýne sa súkromne stretol s piatimi obeťami sexuálneho zneužívania. Krátko po tomto stretnutí prijal aj zástupcov organizácie *National Catholic Safeguarding Commission*, ktorá sa venuje ochrane detí. Oproti predchádzajúcim cestám ide o nový prvok, ktorý možno interpretovať ako snahu Svätej stolice zvýrazniť skutočnosť, že cirkev kladie nový dôraz na prísne podmienky ochrany mladistvých. Benedikt XVI. sa na adresu sexuálnych škandálov počas štyroch dní vyjadril celkovo štyrikrát.

Povšimnutiahodným momentom pápežských apoštolských ciest v uplynulom roku bola konsekrácia slávneho barcelonského chrámu Sagrada Familia, ktorý je vo výstavbe už od roku 1882. Svetoznámy španielsky architekt Antón Placido y Guillermo Gaudí i Cornet (1852 – 1926) mu zasvätil vyše štyridsať rokov svojho života, pričom v posledných rokoch stavenisko vôbec neopúšťal. Dnes prebieha proces jeho blahorečenia. „Je nemožné nečítať v tomto pápežovom geste isté poslanstvo,“ napísal vatikanista týždenníka *L'Espresso* Sandro Magister.¹⁷ Gaudího architektonickú víziu chcel podľa jeho slov Benedikt XVI. postaviť pred oči súčasných architektov sakrálnych stavieb, ktoré sú často nahé a prázdne a v ktorých sa kresťanské mystérium stráca namiesto toho, aby bolo sprítomňované. Benedikt XVI. počas tlačovej besedy na palube lietadla smerujúceho z Ríma do Španielska naznačil, že architektúra Sagrada Familia ho uchvačuje aj preto, lebo súzvučí s jeho teologickou víziou. „Je to syntéza medzi kontinuitou a novosťou, tradíciou a kreativitou. Gaudí našiel odvahu zaradiť sa v 19. storočí do veľkej tradície katedrál so svojou úplne novou víziou miesta slávnostného stretnutia Boha a človeka. Mal od-

vahu vstúpiť do tradície s novou kreativitou a dokázal tak zviditeľniť jednotu a pokrok dejín. A to je krásna.“¹⁸ Podľa vatikanistu Magistera je Sagrada Familia divadlom medzi nebom a zemou, úžasnou otvorenou knihou tak bohatou na symboly, že ich odhalenie si vyžaduje čas, schopnosti a väšeň.

Okrem piatich zahraničných apoštolských ciest pápež Benedikt XVI. absolvoval aj štyri cesty v rámci Talianska. V Turíne (2. máj) si uctil verejne vystavené Turínske plátno, v Sulmone (4. júl) si pripomenul 800. výročie narodenia pápeža Celestína V. a stretol sa s biskupmi regiónu Abruzzo, ktorý v roku 2009 postihlo ničivé zemetrasenie, v Carpineto Romano (5. september) si pripomenul 200. výročie narodenia pápeža Leva XIII. a v sicílskom Palerme (3. október) sa zúčastnil regionálneho stretnutia rodín a mládeže.

Zmeny v rímskej kúrii

Najvýznamnejšou novinkou v rámci zmien v rímskej kúrii je zriadenie Pápežskej rady pre podporu novej evanjelizácie, na čelo ktorej Benedikt XVI. menoval doterajšieho rektora Pápežskej lateránskej univerzity v Ríme a predsedu Pápežskej akadémie pre život, talianskeho arcibiskupa Rina Fisichellu. Nové dikastérium vzniklo 21. septembra, kedy pápež podpísal apoštolský list vo forme motu proprio *Ubicumque et semper*. Podľa jeho nariadenia novovytvorená pápežská rada „plní svoj cieľ tým, že podnecuje k úvahám na tému novej evanjelizácie a volí si a podporuje také formy a nástroje, ktoré sú vhodné na jeho uskutočnenie“ (čl. 1) a „má slúžiť partikulárnym cirkvám a spomedzi nich najmä tým na územiach dávnej kresťanskej tradície, kde je jav sekularizácie zvlášť zreteľný“ (čl. 2).¹⁸

Termín „nová evanjelizácia“ prvýkrát použil Ján Pavol II. v júni 1979 počas návštevy poľského mesta Nowa Huta, ktoré malo byť prototypom robotníckeho mesta bez Boha – žiadne kríže, žiadne kostoly. O zriadení úradu zameraného na novú evanjelizáciu uvažoval už samotný Ján Pavol II., ktorému to ešte začiatkom 80. rokov navrhol zakladateľ hnutia *Comunione e Liberazione* Luigi Giussani. Podľa vatikanistu talianskeho denníka *Il Giornale* Andreu Tornielliho nápad pred rokom oprášil benátsky patriarcha, kardinál Angelo Scola a Benedikt XVI. si ideu hneď osvojil.¹⁹

Okrem vzniku nového dikastéria došlo k výmenám na viacerých dôležitých postoch rímskej kúrie, pričom všetky boli vykonané z dôvodu dosiahnutia kánonického veku 75 rokov odchádzajúcich prefektov a predsedov. V uplynulom a začiatkom tohto roku tak pôsobenie vo Vatikáne ukončil silný kuriálny ročník 1934. Zo štvorice kardinálov Bertone, Hummes, Re

ches/2010/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20100919_vescovi-inghilterra_it.html

15. RODARI, P.: *L'ecumenismo è un ritorno (a Roma)*. Dostupné na internete: <http://www.paolorodari.com/2010/09/19/lecumensimo-e-un-ritorno-sotto-roma/>

16. MAGISTER, S.: *Prima messa nella Sagrada Família: il papa beatifica Gaudí*. Dostupné na internete: <http://chiesa.espresso.repubblica.it/articolo/1345444>

17. *Intervista concessa dal Santo padre Benedetto XVI ai giornalisti durante il volo verso la Spagna*. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2010/november/documents/hf_ben-xvi_spe_20101106_intervista-spagna_it.html

18. BENEDIKT XVI.: *Ubicumque et semper*. Dostupné na internete: <http://www.kbs.sk/?cid=1291793605>

19. TORNIELLI, A.: *Benedetto XVI crea un nuovo ministero per Fisichella*. Dostupné na internete: http://www.ilgiornale.it/interni/benedetto_xvi_crea_un_nuovo_ministero_per_fisichella/25-04-2010/articolo-id=440420-page=0-comments=1

a Rodé ostal na svojom mieste len vatikánsky štátny sekretár. Kardinál Tarcisio Bertone pritom s najväčšou pravdepodobnosťou ostane na svojom poste až do konca pontifikátu Benedikta XVI. Osobne to naznačil v liste, ktorý mu zaslal pri príležitosti 75. narodenín, ktoré kardinál Bertone oslávil 2. decembra 2009. „Vždy som oceňoval vaš 'sensus fidei', vašu doktrínálnu a kánonickú odbornosť a vašu 'humanitas', ktorá veľmi napomohla vytvoriť na Kongregáciu pre náuku viery skutočne rodinné ovzdušie, plné rozhodnosti a disciplíny v práci. Všetky tieto kvality boli motívom, ktorý ma priviedol k rozhodnutiu v lete 2006 vás menovať za môjho štátneho sekretára a sú dôvodom, kvôli ktorému sa dnes ani v budúcnosti nechcem vzdať tejto vzácnnej spolupráce,“ napísal Benedikt VI. v liste, ktorý 22. januára 2010 zverejnil aj vatikánsky denník L'Osservatore Romano.²⁰

Novým prefektom Kongregácie pre biskupov sa stal kanadský kardinál Marc Ouellet, ktorý nahradil talianskeho kardinála Giovanniho Battistu Re. Nepotvrdila sa tak pôvodná informácia vatikanistu Torielliho, že na čelo tohto dikastéria by mal zasadiť arcibiskup Sydney, kardinál George Pell.²¹ Šesťdesiatšesťročný Ouellet, ktorý je biskupom od roku 2001, už má skúsenosti s prácou v rímskej kúrii. V rokoch 2001 – 2002 pôsobil ako sekretár Pápežskej rady pre napomáhanie jednoty kresťanov. V novembri 2002 ho pápež Ján Pavol II. menoval za arcibiskupa Québecu, čím sa zároveň stal kanadským prímasom. „Kardinál hovorí šiestimi jazykmi a je členom redakcie *Communium*, časopisu založeného Josephom Ratzingerom a Hansom Ursom von Balthasarom. Pozná kúriu, je Ratzingerovým prívržencom a je dôležitým orientačným bodom kanadskej cirkvi,“ predstavil nového prefekta vatikanista Torielli.²²

Brazílskeho kardinála Cláudia Hummesa na čele Kongregácie pre klérus vystriedal taliansky arcibiskup Mauro Piacenza. „Ide o kľúčovú nomináciu pontifikátu Benedikta XVI., ktorý chcel takto oceniť jedného z najvernejších spolupracovníkov, animátora nedávno skončeného Roka kňazov. V posledných mesiacoch sa kňazi v dôsledku pedofilných škandálov dostali do stredobodu pozornosti a nový prefekt je postavený do prvej línie pápežom vytýčenej reformy kléru,“ konštatoval vatikanista Torielli.²³

20. Letter of the Holy Father Benedict XVI. to Cardinal Tarcisio Bertone on his 75th Birthday. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/letters/2010/documents/hf_ben-xvi_let_20100115_conferma-bertone_en.html

21. Porov. TORIELLI, A.: *Il cardinale Pell nuovo prefetto dei vescovi*. Dostupné na internete: <http://blog.ilgiornale.it/tornielli/2010/05/05/il-cardinale-pell-nuovo-prefetto-dei-vescovi/>

22. TORIELLI, A.: *Il cardinale Marc Ouellet alla „fabbrica dei vescovi“*. Dostupné na internete: <http://blog.ilgiornale.it/tornielli/2010/06/17/il-cardinale-marc-ouellet-alla-fabbrica-dei-vescovi/>

23. TORIELLI, A.: *Monsignor Piacenza „ministro“ per tutti i sacerdoti del mondo*. Dostupné na internete: http://www.ilgiornale.it/genova/monsignor_piacenza_ministro_tutti_sacerdoti_mondo/08-10-2010/articolo-id=478823-page=0-comments=1

Brazílsky kardinál Cláudio Hummes, ktorý už minulý rok z dôvodu dosiahnutia kánonického veku ponúkol svoju rezignáciu, viedol tento úrad rímskej kúrie od októbra 2006. Vrcholom jeho pôsobenia bol Rok kňazov, kvôli ktorému pápež Benedikt XVI. predĺžil jeho funkčné obdobie.

Nový prefekt bol za kňaza vysvätený v roku 1969. V roku 2003 ho pápež Ján Pavol II. vymenoval za prezidenta Pápežskej komisie pre kultúrne dedičstvo cirkvi. Za biskupa ho v tom istom roku vysvätil vtedajší jánovský arcibiskup, kardinál Tarcisio Bertone. V roku 2004 začal biskup Piacenza zastávať aj pozíciu prezidenta Pápežskej komisie pre posvätnú archeológiu. O tri roky neskôr ho Ján Pavol II. menoval za sekretára Kongregácie pre klérus a povýšil do hodnosti arcibiskupa. Od roku 2001, kedy pápež Ján Pavol II. schválil *Normy o najzávažnejších deliktach*, síce sexuálne škandály patria do kompetencie Kongregácie pre náuku viery, ale za formáciu kňazov ostáva naďalej zodpovedná kňazská kongregácia. Práve dôraz na formáciu, ktorá z kňazov nevytvára „Božích funkcionárov“, ale „alter Christi“, druhých Kristov, je jednou z priorit nového prefekta. „Kňazská identita nemôže byť iná ako kristocentrická a teda eucharistická,“ uviedol arcibiskup Piacenza pre agentúru Zenit.²⁴

Začiatkom roka 2011 prijal Benedikt XVI. aj demisiu slovinského kardinála Franca Rodého na pozíciu prefekta Kongregácie pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života. Na jeho miesto menoval brazílskeho arcibiskupa Joãa Braz de Aviza. Rodák z Ljubljany bol za kňaza vysvätený v roku 1960. Do služieb rímskej kúrie vstúpil v roku 1987 ako sekretár už zaniknutého Sekretariátu pre neveriacich. V roku 1993 sa stal sekretárom Pápežskej rady pre kultúru. Pápež Ján Pavol II. ho o štyri roky neskôr menoval za arcibiskupa Ljubljany. Späť do Ríma ho povolal v roku 2004, kedy bol poverený vedením Kongregácie pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života. V roku 2006 ho Benedikt XVI. menoval za kardinála.

Nový prefekt, ktorý v apríli dovŕši 64 rokov, je rodákom z brazílskeho mesta Matra. V rímskej kúrii je nováčikom, keďže doteraz pôsobil len v Brazílii, naposledy ako arcibiskup hlavného mesta Brasília. Momentálne je jediným zástupcom tejto najväčšej katolíckej krajiny v rímskej kúrii.

Nemeckého kardinála Waltera Kaspera, ktorý viedol Pápežskú radu pre napomáhanie jednoty kresťanov, nahradil 60-ročný švajčiarsky biskup Kurt Koch, ktorý od roku 1995 stál na čele Bazilejskej diecézy. K zmene došlo aj vo vedení Pápežskej rady Cor Unum. Nemeckého kardinála Paula Cordesa vystriedal guinejský arcibiskup Robert Sarah. Nový predseda Pápežskej rady Cor Unum, ktorá koordinuje charitatívnu činnosť Katolíckej cirkvi, je 65-ročný emeritný arcibiskup Conakry. Za kňaza bol vysvätený v roku 1979, o desať

24. Mons. Piacenza: *Il sacerdote, non „funzionario di Dio“, ma „altro Cristo“*. Dostupné na internete: <http://www.zenit.org/article-24001?l=italian>

rokov neskôr sa stal biskupom tohto hlavného mesta africkéj Guiney. V roku 2001 ho pápež Ján Pavol II. povolal do rímskej kúrie, kde zastával pozíciu sekretára Kongregácie pre evanjelizáciu národov. Odchádzajúci predseda, kardinál Cordes stál na jej čele už od roku 1995. Predtým pôsobil pätnásť rokov ako viceprezident Pápežskej rady pre laikov.

Arcibiskupi Piacenza, Koch aj Sarah boli počas novembrového konzistória menovaní za kardinálov.

K viacerým zmenám došlo aj na pozíciách sekretárov a podsekretárov jednotlivých úradov rímskej kúrie. Medzi najzaujímavejšie nominácie patrí menovanie laičky Flaminie Giovanelli do funkcie podsekretárky Pápežskej rady pre spravodlivosť a pokoj. Nová podsekretárka pôsobí v tomto dikastériu už od roku 1974 ako konzultorka. V novej funkcii bude úzko spolupracovať s ghanským kardinálom Petrom Kodwom Appiahom Turksonom, ktorý na čele pápežskej rady stojí len od októbra minulého roka. Nová podsekretárka sa narodila v roku 1948. Vyštudovala politické vedy na rímskej univerzite La Sapienza, knihovníctvo na Knihovníckej škole Vatikánskej apoštolskej knižnice a náboženské vedy na Pápežskej gregoriánskej univerzite v Ríme. Ako konzultorka Pápežskej rady pre spravodlivosť a pokoj zodpovedala za oblasť rozvoja, chudoby a práce v duchu sociálnej náuky cirkvi. Spolupracuje s Medzinárodnou organizáciou práce, Radou Európy a EÚ.

Flaminia Giovanelli nie je prvou ženou v rímskej kúrii v histórii. Tento primát drží Austrálčanka Rosemary Goldie, ktorá bola v rokoch 1966 – 1976 podsekretárkou Pápežskej rady pre laikov. Vo vysokej funkcii v rímskej kúrii je momentálne aj iná žena. Pozíciu podsekretárky Kongregácia pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života zastáva saleziánka Enrica Rosanna.²⁵ V decembri 2010 menoval pápež Benedikt XVI. do vysokej funkcie v rímskej kúrii aj prvého čínskeho kňaza v histórii. Salezián Savio Hon Tai-Fai sa stal sekretárom Kongregácie pre evanjelizáciu národov. Biskupskú vysviacku mu začiatkom roka 2011 udelil osobne Benedikt XVI. K tejto nominácii došlo len mesiac po tom, čo sa štátna čínska cirkev po štyroch rokoch a desiatke vysviacok, ktoré Svätá stolica akceptovala, vrátila k praktikám svätenia biskupov bez súhlasu Ríma. Kňaz Joseph Guo Jincan bol za biskupa diecézy Chengde vysvätený 20. novembra. Krátko na to bol zvolený aj za generálneho sekretára provládnej Biskupskej konferencie Katolíckej cirkvi v Číne. „Svätá stolica považuje takéto skutky za vážne narušenie slobody náboženstva a svedomia,“ uviedol dva dni pred uskutočnením nelegálnej vysviacky riaditeľ Tlačového strediska Svätej stolice Federico Lombardi.²⁶

25. Porov. *Il Papa nomina una laica nuovo sottosegretario del Pontificio Consiglio Giustizia e Pace*. Dostupné na internete: http://storico.radiovaticana.org/it1/storico/2010-01/350858_il_papa_nomina_una_laica_nuovo_sottosegretario_del_pontificio_consiglio_giustizia_e_pace.html

26. *Fr. Lombardi replies to question about chinese ordination*. Dostupné na internete: <http://visnews-en.blogspot.com/2010/11/fr-lombardi-replies-to-question-about.html>

Kardinálske konzistórium

V roku 2010 prešiel výraznejšou obmenou aj kardinálsky zbor. Koncom novembra sa vo Vatikáne konalo kardinálske konzistórium, v rámci ktorého Benedikt XVI. kreoval 24 nových kardinálov, z ktorých 20 môže voliť pápeža. Noví kardináli pochádzajú zo štyroch kontinentov: 15 z Európy (z toho 10 z Talianska), štyria z Afriky, štyria z Ameriky a jeden z Ázie. Medzi nimi, okrem vyššie spomínaných nových prefektov, je napríklad aj arcibiskup Raymond Leo Burke, prefekt Najvyššieho tribunálu Apoštolskej signatúry, arcibiskup Fortunato Baldelli, najvyšší penitenciár, arcibiskup Gianfranco Ravasi, predseda Pápežskej rady pre kultúru, arcibiskup Antonios Naguib, koptský patriarcha Alexandrie, arcibiskup Donald William Wuerl, arcibiskup Washingtonu, arcibiskup Reinhard Marx, arcibiskup Mníchova a Freisingu či arcibiskup Kazimierz Nycz, arcibiskup Varšavy.

Počet všetkých kardinálov tak stúpol na 203, z čoho bolo 121 voliteľov. Benedikt XVI. tak porušil pravidlo zavedené v motu proprio Pavla VI. *Ingravescentem aetatem* z roku 1970, podľa ktorého má byť počet kardinálov – voliteľov maximálne 120. Pri svojom poslednom konzistóriu v roku 2003 ho porušil aj Ján Pavol II., ktorý menoval 26 kardinálov pod 80 rokov, čím počet voliteľov stúpol až na 135. Počet voliteľov však klesol na úroveň 120 už vo februári tohto roku, kedy 80 rokov dovŕšil francúzsky kardinál Bernard Louis Auguste Paul Panafieu.

Do večnosti sa minulý rok odobralo spolu šesť kardinálov: Armand Gaétan Razafindratandra (Madagaskar, 84 rokov), Tomáš Špidlík (Česká republika, 90), Paul Augustin Mayer (Nemecko, 98), Luigi Poggi (Taliansko, 92), Urbano Navarrete (Španielsko, 90) a Michele Giordano (Taliansko, 80). Všetci už z dôvodu veku patrili medzi kardinálov – nevoliteľov.

Menovaniu nových kardinálov predchádzali dva dni modlitieb a reflexií, počas ktorých 150 prítomných kardinálov uvažovalo nielen nad dôležitosťou liturgie, stavom náboženskej slobody, desiatym výročím publikovania deklarácie Dominus Iesus a prijímaním anglikánov do Katolíckej cirkvi, ale aj nad otázkou sexuálnych škandálov. Príhovory, okrem Benedikta XVI., predniesli štyria kľúčoví kardináli rímskej kúrie: štátny sekretár Tarcisio Bertone, prefekt Kongregácie pre náuku viery William Joseph Levada, prefekt Kongregácie pre boží kult a disciplínu sviatostí Antonio Canizares Llovera a prefekt Kongregácie pre kauzy svätých Angelo Amato. Do diskusie sa zapojilo 30 ďalších kardinálov.²⁷

27. Porov. *Consistoro si apre con giornata di preghiera e riflessione*. Dostupné na internete: <http://visnews-ita.blogspot.com/2010/11/concistoro-si-apre-con-giornata-di.html>; *Riflessioni cardinali „Dominus Iesus“, „Anglicanorum coetibus“ e norme canoniche su abusi minori*. Dostupné na internete: <http://visnews-ita.blogspot.com/2010/11/riflessioni-cardinali-dominus-iesus.html>

Plánované aktivity v roku 2011

Z aktivít Benedikta XVI. naplánovaných na tento rok sú zatiaľ známe len jeho apoštolské cesty, blahorečenie pápeža Jána Pavla II. 1. mája a medzináboženská októbrová púť do Assisi.

Na Benedikta XVI. čaká spolu päť zahraničných ciest, teda presne toľko, koľko ich absolvoval v roku 2010.²⁸ Jedinou cestou, ktorá sa uskutoční mimo európskeho kontinentu, bude trojdňová návšteva Beninu 18. – 20. novembra. Dôvodom je 150. výročie evanjelizácie krajiny. Po Kamerune a Angole, do ktorých pápež zavítal v marci 2009, sa stane tretou africkou krajinou, ktorú súčasný pápež navštíví. Počas tejto návštevy bude odovzdaná aj posynodálna apoštolská exhortácia, ktorá bude sumárom druhej mimoriadnej synody o Afrike, ktorá sa konala v Ríme 4. – 25. októbra 2009 na tému *Cirkev v Afrike v službe zmierenia, spravodlivosti a pokoja*.

Pápežova cesta do Spolkovej republiky Nemecko, ktorá sa uskutoční 22. – 25. septembra, môže byť označená za tretiu a prvú zároveň. Po rokoch 2005 a 2006 Joseph Ratzinger opäť príde do svojej rodnej vlasti ako rímsky biskup. Tentokrát však zároveň pôjde o historicky prvú štátnickú návštevu, keďže sa uskutoční nielen na pozvanie miestnej biskupskej konferencie, ale aj hlavy štátu. Počas nej pápež zavíta do Berlína, kde s veľkou pravdepodobnosťou absolvuje aj stretnutie s najvyššími politickými predstaviteľmi. Svojich krajanov osloví aj v bývalej východonemeckej diecéze Erfurt a v arcidiecéze Freiburg im Breisgau, na čele ktorej stojí arcibiskup Robert Zollitsch, súčasný predseda Konferencie biskupov Nemecka.

Ústrednou udalosťou budú v itinerári pápežových ciest aj 26. svetové dni mládeže (WYD), na ktorých bude Benedikt XVI. participovať 18. – 21. augusta. Po Kolíne nad Rýnom (2005) a Sydney (2008) pôjde o tretie svetové dni mládeže, ktorých sa Benedikt XVI. zúčastní. Je zjavné, že WYD sa užho tešia veľkej obľube. Svedčia o tom aj jeho slová z nedávno vydanej knihy rozhovorov *Svetlo sveta*: „*Keď rozmýšľam o tom, koľko mladých ľudí stretáva nový štartovací bod a žije podľa neho, koľko radosti je po tejto udalosti, ale tiež, aké množstvo spomienok sa objaví počas WYD, musím povedať, že to, čo sa tu deje je čosi, čo nedokážeme vytvoriť my sami.*“

Medzi cesty prevažne regionálneho a miestneho významu možno zaradiť dvojdňovú návštevu Chorvátska 4. – 5. júna a o pár dní neskôr špecifickú jednodňovú „zahraničnú“ cestu do diecézy San Marino-Montefeltro. Jedným z hlavných bodov pápežovho programu v Záhrebe, hlavnom meste Chorvátska, bude uctenie si ostatkov kardinála Alojza Viktora Stepinaca, ktorého v roku 1998 beatifikoval Ján Pavol II. Vzhľadom na stále prebiehajúci proces kanonizácie

je nepravdepodobné, že ho Benedikt XVI. už počas tejto návštevy vyhlási za svätého.

Zahraničné apoštolské cesty budú doplnené návštevami rozličných miest v Taliansku. Medzi ne budú patriť Benátky a starobylé mesto Aquilea, ktoré navštíví 7. – 8. mája, 26 rokov po návšteve Jána Pavla II. Taliansky národný eucharistický kongres bude za účasti pápeža zakončený v Ancone 11. septembra. Návšteve kalábrijskej diecézy Lamezia Terme a kartuziánskeho kláštora Serra San Bruno, kde je pochovaný zakladateľ rehole, sv. Bruno, venuje Benedikt XVI. 9. október. Pôjde tak po stopách svojho predchodcu Jána Pavla II., ktorý toto miesto navštívil v roku 1984.

K týmto dávnejšie oznámeným apoštolským cestám pribudla presne na Nový rok jedna neočakávaná. Po modlitbe Anjel Pána Benedikt XVI. oznámil, že v októbri sa ako pútnik vydá do Assisi a predstaviteľov kresťanských cirkví, svetových náboženstiev, ale aj všetkých ľudí dobrej vôle vyzval, aby sa pripojili k nemu. Touto púťou si chce pápež pripomenúť podobné stretnutie, ktoré v roku 1986, teda pred 25. rokmi zvolal Ján Pavol II. Súvisí tiež s jeho novoročným posolstvom k svetovému dňu pokoja, ktoré má názov *Náboženská sloboda – cesta k pokoju*. V neposlednom rade, ide nesporne aj o reakciu na tvrdé protikresťanské ataky zo strany moslimských a hinduistických radikálov v Pakistane, Indii, Iraku a naposledy v Egypte.

Imrich Gazda

28. Porov. *Con le date della visita in Germania, si completa il calendario dei viaggi apostolici di Benedetto XVI nel 2011*. Dostupné na internete: <http://www.radiovaticana.org/it1/Articolo.asp?c=446702>

KATOLÍCKA AKCIA NA SLOVENSKU PO ROKU 1945

V súčasnosti sa mnoho píše a uvažuje o moderných spôsoboch evanjelizácie. Pri tom sa však u nás nikdy nestretneme s pojmom Katolícka akcia, ktorú považujem za prvú laickú formu tejto činnosti. Príčinou toho je skutočnosť, že tento pojem zneužili komunisti v Československu v roku 1949, keď tým istým menom pomenovali pokus o odtrhnutie Katolíckej cirkvi od pápeža a biskupov a o vytvorenie akejsi štátnej cirkvi, ako je tomu dodnes v Číne. Táto skutočnosť určite viedla aj našich biskupov k tomu, že Katolícku akciu neobnovili ani po roku 1989, hoci dodnes aktívne pracuje v mnohých štátoch sveta. Keďže jej činnosť u nás prebiehala po roku 1945 v podstate v ilegalite a účastníci na jej práci postupne vymierajú, chcel by som v spomienkach upozorniť na jej prácu.

Encyklika *Ubi arcano* Pápeža Pia XI., vydaná v roku 1922, znamenala kolosálny prelom do dovtedajšieho klerikalizmu Katolíckej cirkvi tým, že vyzvala aj laikov, aby ruka v ruke s kňazmi, vykonávali v svojom prostredí, ktoré dobre poznali a do ktorého kňazi často nemali prístup, apoštolát. Hnutie sa čoskoro rozšírilo v celej Cirkvi a aj do Československa bolo zavedené Pastierskym listom Biskupskej konferencie ČSR v roku 1927. Malo sa organizovať prostredníctvom farských rád.¹ Rozšírilo sa aj na Slovensku a pôsobilo nie ako samostatná organizácia (tou ani nechcelo byť), ale prostredníctvom rôznych náboženských spolkov.²

Po skončení druhej svetovej vojny sa situácia zmenila. Postupne sa likvidovali náboženské spolky a dalo sa predvídať, kam bude smerovať vývoj Cirkvi pod vplyvom ZSSR, ktorému nás USA a spojenci vydali napospas. V Bratislave pôsobil už vo vojnových rokoch chorvatský jezuita profesor Poglajen – Kolakovič. Bratislavu a študentov univerzity si zvolil podľa starého jezuitského princípu. Vychádzal z toho, že na univerzite študovali študenti z celého Slovenska a títo rozšíria nim hlásané myšlienky v každom kúte svojej vlasti. Tak tomu aj bolo.³ Títo študenti skutočne jeho myšlienky, zamerané jednak na šírenie viery, jednak zdôrazňujúce sociálne otázky a zamerané aj na robotníkov, šírili osobne a tajne.

Katolícku akciu začali novým spôsobom, ktorý sa neskôr preniesol do illegality, rozširovať najmä jezuiti a kňazi Spišskej diecézy. Táto vytvorila aj vydavateľstvo Katolíckej akcie, v ktorej vyšlo niekoľko veľmi závažných kníh, ktoré celú akciu ideovo i organi-

začne usmerňovali. Jej centrálnym orgánom sa stala Ústredná katolícka kancelária v Bratislave založená už počas vojny jezuitmi a vedená od roku 1945 Antonom Botekom. Jej vedúcimi postavami a významnými propagátormi a organizátormi sa stali spišskí kňazi Peter Galan, Štefan Náhalka a Štefan Hatala. V svojich prácach, ktoré vychádzali najmä v roku 1947 vo Vydavateľstve KA Spišského biskupstva a vo Vydavateľstve Verbum v Košiciach, nadhadzovali v Cirkvi priam revolučné otázky a ponúkali ich riešenie. Vydali knihu K. M. Katarina: *Kristus a boj o duše*⁴, alebo Petra Galana: *Katolicizmus staromódny?* V nich dali mnoho nových pohľadov na život a pôsobenie Cirkvi, na spôsoby riešenia problémov. V nejednej záležitosti predbehli Druhý vatikánsky koncil. Zvlášť sa venovali aj otázkam sociálnym a hospodárskym, ktoré sa v bežnej praxi často dávali do úzadia. Odpovedali aj na zákroky štátu voči Cirkvi napr. pri poštátnení školstva a pod. Tieto knihy patria k zlatému fondu pracovníkov Katolíckej akcie. V nich získavali usmernenia i popudy pre svoju prácu. Tie diela dovŕšila kniha Štefana Hatalu o kresťanskom riešení sociálnych otázok, ktorá ostala v tejto oblasti u nás po niekoľko desaťročí jediná a osamotená.⁵ K ideovému základu pracovníkov Katolíckej akcie prispeli aj knihy Ladislava Hanusa o kultúrnosti⁶ a Jána Brišáka o liturgii.⁷

Priamo ideové základy Katolíckej akcie však predstavila brožúra Štefana Hatalu: *O živého Krista v nás*.⁸ Hovorí v nej nielen o potrebe procesu prerodu a obnovy Cirkvi, ale aj o organizácii náboženského života, o úlohách katolíckej spirituality v procese spájania Východu a Západu, ako aj o tom, čo nazval činným katolicizmom. Zdôrazňuje potrebu každého začleniť sa do apoštolátu Cirkvi. Konkrétny návod pre činnosť Katolíckej akcie dal v knižôčke, ktorú nazval „Kráľovské kňazstvo“, do ktorého pojal okrem kleru aj laikov.⁹ Hovorí tu o organizácii Katolíckej akcie u nás, ktorá mala svoje ústredie, pobočky v biskupstvách i v jednotlivých farnostiach. Akciu charakterizoval slovami: *Verejné poslanie Cirkvi už nie je len vecou duchovenstva, ale aj vecou laikov. Aj oni sú zodpovední za splňanie poslania celej Cirkvi*.¹⁰ Jej úlohy videl v obnove Cirkvi, vo vzťahu kňaza a laika, v obnove rodiny, farnosti a v úlohe štátu, v sociálnej,

4. KATARIN, K. M.: *Kristus a boj o duše*. Nákladom edície KA v Biskupstve Spišskom. Ružomberok 1947.

5. HATALA, Š.: *Kresťanský spoločenský poriadok. Kresťanské riešenie sociálnej otázky. Príspevok k sociálnej etike*. Vydalo Verbum v Košiciach. Košice 1948.

6. HANUS, L.: *Rozprava o kultúrnosti*. Vydala Obroda v Ružomberku 1943.

7. BRIŠÁK, J.: *Neznáma obeta. Výklad sv. omše a návod k vnútornej účasti na nej*. Vydalo Verbum v Košiciach. Košice 1946.

8. HATALA, Š.: *O živého Krista v nás*. Vydalo Verbum v Košiciach. Košice 1946.

9. Pozri pozn. č. 1.

10. Tamže, s. 29.

1. HATALA, Š.: *Kráľovské kňazstvo. Príručka Katolíckej akcie*. Košice 1947, s. 35.

2. MARTÁK, M.: *K prejavom religiozity spišských katolíkov v tridsiatych rokoch 20. storočia na príklade uskutočňovania Katolíckej akcie v okrese Levoča*. In: *Z minulosti Spiša XVIII/2010*, Levoča, v tlači.

3. O jeho činnosti pozri napr.: *Moderný evanjelizátor 20. storočia Prof. Kolakovič a jeho žiak Anton Neuwirth. Zborník zo seminára Moderný evanjelizátor 20. st. Prof. Kolakovič a jeho žiak Anton Neuwirth a ich poslanstvo mladej generácii, konanej 23. mája 2006 v ...Bratislave*. Bratislava, b. r.

zákonnej, investičnej i náboženskej spravodlivosti, v bratstve národov a v obnove sveta v duchu Kristovom a Máriinom. Táto kniha zohrala v činnosti Katolíckej akcie podstatnú úlohu. Priamo robotníckej otázke bola venovaná knižôčka: *V revolúcii mier*.¹¹

Na ľudí, ktorí sa u nás zapojili do práce Katolíckej akcie, však najviac zapôsobil pastiersky list kardinála Suharda: *Rozmach alebo úpadok Cirkvi*.¹² Bol priamo venovaný činnosti Katolíckej akcie a aj organizácia našej práce vychádzala zo skúseností laického apoštolátu vo Francúzsku a v Belgicku. Nazdávame sa, že tá kniha by mala čo povedať aj dnešnému pokoncilovému katolíkovi. Napokon treba spomenúť ešte jednu knihu, ktorá medzi pracovníkmi Katolíckej akcie u nás kolovala z ruky do ruky a mala mimoriadny ohlas. Bol to denník francúzskeho robotníckeho kňaza Henriho Perina o jeho činnosti medzi robotníkmi nasadenými na práce v Nemecku počas vojny.¹³ V nej hľadali a nachádzali praktické návody pre svoju prácu.

Katolícka akcia na Slovensku bola v povojnových rokoch organizovaná na základe princípov a metód, ktoré sa osvedčili vo Francúzsku, konkrétne prevzala metódu práce JOC (Jeunesse ouvrière chrétienne). Informovali o nich brožúrky, ktoré vydala Ústredná katolícka kancelária v Bratislave: *Anketa a Schôdza priekopníkov*.¹⁴ Základ činnosti tvorili buňky, tvorené 5 – 10 členmi – priekopníkmi. Mali to byť nábožensky osvedčení a aktívni ľudia, ochotní pracovať v laickom apoštoláte. Schôdzky jednotlivých buniek sa konali pravidelne raz týždenne alebo raz za dva týždne. Obyčajne bez kňaza. Schádzali sa na dohodnutých miestach, v rokoch po 1947 už tajne a ilegálne, pretože najmä po roku 1949 sa ich činnosť považovala za činnosť protištátnu. Predsedal im vedúci. Schôdza sa začala krátkou modlitbou, alebo častejšie meditáciou na vybrané state Písma. Potom sa referovalo o tom, čo sa na predošlej schôdzi dohodlo a ako sa to splnilo. Ďalej sa prebrala konkrétna situácia v prostredí, v ktorom pôsobili (študenti, robotníci) na základe ankety. Konkrétne sa dohodlo, kto čo urobí. S kým si pohovorí, koho pozve na nejaký výlet, ako môže naň pôsobiť, aby prehodnotil svoj morálny, duchovný alebo náboženský život. V tom spočíval princíp konkrétneho apoštolátu. Členovia – priekopníci – sa mali venovať konkrétnym ľuďom, pomáhať im, nenápadne ich duchovne usmerňovať, dávať im literatúru, vysvetľovať politickú situáciu namierenú proti Cirkvi a pod. Šlo teda skutočne o konkrétnu činnosť, ktorá, samozrejme, nemohla priniesť okamžité výsledky. Cieľom

bolo upevňovanie vzťahu k Bohu, Cirkvi, morálke, ale aj sociálna či psychologická pomoc v núdzi. Žiadalo si to vedomú prácu pri apoštoláte pri používaní bežných, ľudských metód, bez vonkajšieho náboženského tónu.

Neviem, koľko buniek na Slovensku bolo. Okolo roku 1948 a neskôr pracovali v podstate izolovane, aj kvôli utajeniu. Bunky boli pokiaľ viem v Ružomberku, Brezne, Tisovci, Spišskej Novej Vsi a iste aj inde. Jezuiti pri tom túto činnosť podporovali napr. tým, že asi v roku 1949 pozvali vedúcich buniek na svoju chatu pri Ružomberku a pri výletoch s nimi hovorili, riešili ich problémy, dávali im rady a entuziazmus, ktorý bol pre ich prácu nevyhnutný. Neviem, dokedy bunky pracovali. Ja som v nich pôsobil asi do polovice 50. rokov. Výsledky pozná len Boh, pred ktorým je však každá jediná duša cenná.

Domnievam sa, že napriek tomu, že medzičasom vzniklo v Cirkvi mnoho iných laických hnutí, obnovenie Katolíckej akcie by pomohlo pri udržaní viery v súboji s relativizmom, agnosticizmom a ateizáciou slovenských katolíkov. Veď na každom kroku na ich vieru a morálku nehanebne útočí tlač, televízia, filmy, boj za tzv. „práva“ rôznych ľudí alebo skupín podporovaný aj orgánmi Európskej únie (právo ženy na zavraždenie svojho dieťaťa a i.). Učiť sa môžeme napr. od Rakúšanov, kde sa práca laického apoštolátu veľmi cení a kde je dodnes v rôznych formách (napr. buňky rodín) veľmi aktívna.

Ivan Chalupecký

11. T. K. P.: *V revolúcii mier. Úprimné slovo k slovenskej pracujúcej pospolitosti*. Vydal ju Peter Galan vo Vydavateľstve KA Biskupstva spišského. Ružomberok 1947.

12. SUHARD, E.: *Rozmach alebo úpadok Cirkvi. Pastiersky list na Veľký pôst roku spásy 1947*. Vydalo Verbum v Košiciach. Košice 1948.

13. PERRIN, H.: *Stavěniště Evropy. Denník kněze-dělníka v Německu*. Praha : Vyšehrad 1948.

14. *Anketa*. Bratislava 1947; *Schôdzka priekopníkov*. Bratislava 1947.

VATIKÁNSKY ZÁPISNÍK

(december 2010 – február 2011)

Wikileaks o Vatikáne. V prvej polovici decembra spoločnosť Wikileaks cez spriaznené denníky ako El País či The Guardian zverejnila vyše 700 dokumentov, ktoré americkému ministerstvu zahraničných vecí zaslali z veľvyslanectva USA pri Svätej stolici a ďalšiu stovku, ktorú vyprodukovali americké ambasády v krajinách udržiavajúcich diplomatické vzťahy s Vatikánom. Zverejnené informácie sa týkajú rímskej kúrie, diplomatických stykov Svätej stolice, náboženskej slobody, ale aj vnútornej bezpečnosti Vatikánu. Svätá stolica vo svojom vyhlásení odmietla „*extrémnu vážnosť zverejnenia veľkého množstva tajných a dôverných dokumentov a jeho možných následkov*“ komentovať a americké ministerstvo zahraničných vecí spochybnilo samotnú ich autenticitu.

Kongres o pastorácii cirkusantov. V polovici decembra sa vo Vatikáne zhromaždilo 70 biskupov, kňazov, rehoľníkov, laikov, ale aj majiteľov a zamestnancov cirkusov a lunaparkov, aby spolu diskutovali na tému *Cirkusy a lunaparky – katedrály viery a tradícií, symboly nádeje v globalizovanom svete*. Podľa arcibiskupa Antonia Mariu Vegliň, predsedu Pápežskej rady pre pastoráciu migrantov a cestujúcich, sú práve putujúci cirkusanti a kolotočiarci živou pripomienkou nášho putovania na miesto večnej radosti. Podľa niektorých odhadov len v rámci EÚ pôsobí 600 – 1000 cirkusov a po celom svete v tejto brandži pracuje až okolo milióna ľudí. Ich pastorácia je však náročná aj kvôli vysokej mobilite a nemožnosti začleniť sa do konkrétneho cirkevného spoločenstva.

Nóta o banalizácii sexuality. Niekoľko dní pred Vianocami Kongregácia pre náuku viery vydala nótu s názvom *K banalizácii sexuality* s podtitulom *K niektorým interpretáciám Svetla sveta*. Kongregácia v nej upresňuje medializované vyjadrenia Benedikta XVI. k používaniu prezervatívov, ktoré prezentoval v knihe rozhovorov *Svetlo sveta*. Dokument cituje encykliku Pavla VI. o správnom spôsobe regulovania pôrodnosti *Humanae vitae* z roku 1968: „...treba vylúčiť akýkoľvek zásah, ktorý buď vzhľadom k predvídanému manželskému styku, alebo pri jeho uskutočňovaní, alebo v priebehu jeho prirodzených následkov sleduje ako cieľ alebo ako prostriedok znemožniť splodenie života“ (čl. 14). Kongregácia nanovo zdôrazňuje, že manželský sexuálny styk je vždy zjednocujúci a zároveň prokreatívny a prípustné sú len metódy prirodzenej regulácie pôrodnosti. „*Názor, ktorý by sa mohol zo slov Benedikta XVI. odvodiť, že v niektorých prípadoch je možné uchýliť sa k použitiu prezervatívu, aby sa predišlo nežiadanej tehotenstvu, je úplne svojvoľný a nezodpovedá jeho slovám, ani jeho mysleniu,*“ dodáva vyhlásenie.

Benedikt XVI. k rímskej kúrii. Niekoľko dní pred vianočnými sviatkami prijal pápež Benedikt XVI. na

tradičnej koncoročnej audiencii členov rímskej kúrie. Vo svojom príhovore sa dotkol viacerých významných udalostí, ktoré cirkvou hýbali v uplynulom roku. Najväčší priestor venoval sexuálnym škandálom, absencii morálneho konsenzu a rastúcej kristianofóbie.

Sprísnenie kontroly vatikánskych financií. Poľemiky okolo Inštitútu pre náboženské diela (IOR), známejšieho pod názvom Vatikánska banka, viedli k vydaniu apoštolského listu vo forme motu proprio o prevencii a zamedzení ilegálnych aktivít vo finančnej a monetárnej sfére, ktorým bol v predposledný deň roku 2010 zriadený nový úrad Dozoru finančných operácií a stanovené štyri nové príslušné zákony.

Masaker egyptských koptov. V prvý deň nového roku, kedy Katolícka cirkev slávi Svetový deň pokoja, prišlo v dôsledku bombového útoku po bohoslužbe v egyptskej Alexandrii o život 21 koptských kresťanov. Benedikt XVI. označil atentát za „*nezmyselný vražedný čin*“ a vyzval všetkých veriacich na modlitbu za obeť.

Púť náboženstiev do Assisi. Po novoročnej modlitbe *Anjel Pána* Benedikt XVI. oznámil, že sa v októbri ako pútnik vydá do Assisi a predstaviteľov kresťanských cirkví, svetových náboženstiev, ale aj všetkých ľudí dobrej vôle vyzval, aby sa k nemu pripojili. Touto púťou si chce pripomenúť podobné stretnutie, ktoré v roku 1986, teda pred 25. rokmi zvolal Ján Pavol II. Súvisí tiež s jeho novoročným posolstvom k svetovému dňu pokoja s názvom *Náboženská sloboda – cesta k pokoji*. V neposlednom rade ide aj o reakciu na tvrdé protikresťanské ataky zo strany moslimských a hinduistických radikálov v Pakistane, Indii, Iraku či v Egypte.

Nový prefekt kongregácie pre rehole. Začiatkom januára prijal pápež Benedikt XVI. abdikáciu z dôvodu dosiahnutia kánonického veku 75 rokov slovinského kardinála Franca Rodého na pozíciu prefekta Kongregácie pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života. Na jeho miesto menoval brazílskeho arcibiskupa Joãa Braz de Aviza.

Minister zahraničných vecí Dzurinda vo Vatikáne. V závere generálnej audiencie 12. januára sa minister zahraničných vecí SR Mikuláš Dzurinda stretol s pápežom Benediktom XVI. a oficiálne ho pozval na návštevu Slovenska v roku 2013 pri príležitosti 1150. výročia príchodu Cyrila a Metoda. Na pracovnej večeri sa stretol aj so sekretárom Svätej stolice pre vzťahy so štátmi, arcibiskupom Dominiquem Mambertim, s ktorým hovoril aj o čiastkových zmluvách medzi Svätou stolicou a SR.

Oznámenie blahorečenia Jána Pavla II. Tlačové stredisko Svätej stolice v polovici januára oznámilo, že pápež Benedikt XVI. promulgoval dekrét o zázraku vykonanom na príhovor svojho predchodcu. Dal tak definitívnu bodku za procesom blahorečenia a 1. mája osobne vyhlási Jána Pavla II. za blahoslaveného.

Protestant na čele vatikánskych vedcov. Symbolicky, niekoľko dní pred začiatkom *Týždňa modlitieb za jednotu kresťanov* pápež Benedikt XVI. menoval do čela Pápežskej akadémie vied 81-ročného emeritného profesora mikrobiológie na Bazilejskej univerzite Wernera Arbera. Zaujímavosťou je, že tento nositeľ Nobelovej ceny za fyziológiu a medicínu z roku 1978 je protestantom. Profesor Arber sa tak stal prvým nekatolíkom na čele vatikánskej akadémie vied. Aj keď, ako pripomína agentúra Zenit, viacerí členovia tejto inštitúcie sú neveriaci. Samotný Arber je členom Pápežskej akadémie vied už od roku 1981.

Požehnanie baránkov. Na sviatok sv. Agnesy pápež Benedikt XVI. vo vatikánskej kaplnke Urbana VIII. podľa starobylej tradície prijal dva baránky. Z ich vlny budú neskôr utkané pália – vlnené pásy, ktorá 29. júna, na slávnosť apoštolov Petra a Pavla, odovzdá pápež novovymenovaným arcibiskupom – metropolitom. Pália sa symbolom metropolitného úradu stali na základe dokumentu *Inter Eximina Episcopalis*, ktorý v roku 1978 vydal pápež Pavol VI. V roku 1984 jeho nástupca, Ján Pavol II. určil, že pália budú novovymenovaným arcibiskupom – metropolitom odovzdávané práve na slávnosť apoštolov Petra a Pavla. Pálium nosí aj samotný pápež.

Nový vicekomorník. Koncom januára pápež Benedikt XVI. vymenoval do pozície vicekomorníka Svätej rímskej cirkvi 75-ročného španielskeho arcibiskupa Santosa Abrila y Castelló. Kardinál – komorník, ako aj jeho zástupca, preberajú po smrti pápeža dôležité úlohy pri správe cirkvi, organizácii pohrebu a volbe nového pápeža.

iPhone ako svedná pomôcka. Aplikácia s názvom *Confession: A Roman Catholic App*, ktorú je možné stiahnuť si do iPhonu, iPadu aj iPodu za necelé dva doláre, začiatkom februára oživila otázku „virtuálnej spovede“. „V žiadnom prípade nemožno hovoriť o ‚spovedi cez iPhone‘. Sviatosť pokánia si nevyhnutne vyžaduje osobnú účasť, dialóg kajúcnika so spovedníkom a rozhrášenie zo strany prítomného spovedníka,“ reagoval vo svojom vyhlásení hovorca Svätej stolice Federico Lombardi. Dodal však, že „nemožno vylúčiť, že niekto si pomáha digitálnymi prístrojmi pri príprave na spoved, podobne ako v minulosti si ľudia pomáhali textami a otázkami napísanými na hárku papiera, ktorý im pomáhal preskúmať vlastné svedomie. V tomto prípade ide o digitálnu pastoračnú pomoc...“

Memorandum nemeckých teológov. Nemecký denník *Sueddeutsche Zeitung* zverejnil začiatkom februára manifest *Kirche 2011: Ein notwendiger Aufbruch* (Cirkev 2011: nevyhnutná zmena), pod ktorý sa podpísalo 143 profesorov teológie, čo je viac ako tretina vyučujúcich na teologických fakultách v nemecky hovoriacich krajinách. Podľa signatárov sa Katolícka cirkev dostane z krízy len ak zruší celibát, povolí svätenie žien a uzatváranie homosexuálnych

zväzkov a zbaví sa morálneho dogmatizmu. Katolícky novinár Peter Seewald, ktorý sa naposledy preslávil knihou rozhovorov so súčasným pápežom, prirovnal akciu skôr k „vzbure v domove dôchodcov než k povstaniu mládeže“ a dodal, že signatári sa chovajú úplne rovnako ako „schizmatickí biskupi reakčného bratstva sv. Pia,“ s ktorými sa prekonávajú v „detinskej vzbure a vulgárnostiach proti pápežovi“. V úvode kritického rozhovoru, ktorý poskytol nemeckej katolíckej agentúre Kath.net priznáva, že „cirkev nemôže zostať taká, aká je,“ musí sa očisťovať a robiť svoju ponuku zreteľnejšou. „Memorandum však ide opačným smerom,“ dodáva s tým, že práve títo ľudia „už 25 rokov zabraňujú, aby sa cirkev v Nemecku zaoberala skutočnými problémami“. Podľa Seewalda môže mať výzva napokon opačný účinok ako signatári predpokladali – mobilizáciu a solidaritu verných cirkvi.

Stretnutie Benedikta XVI. s Dmitrijom Medvedevom. V polovici februára Benedikt XVI. prijal na súkromnej audiencii prezidenta Ruskej federácie Dmitrija Medvedeva. „Myslím, že stretnutie medzi ruským prezidentom a pápežom Benediktom je veľmi viditeľným potvrdením mnohoročného procesu zlepšujúcich sa vzťahov medzi Ruskom a Vatikánom,“ uviedol pre agentúru Zenit šéfredaktor a zakladateľ mesačníka *Inside the Vatican* Robert Moynihan. Po stretnutí s pápežom sa prezident Medvedev, sprevádzaný ministrom zahraničných vecí Sergejom Lavrovom, stretol aj s vatikánskym štátnym sekretárom, kardinálom Tarceiom Bertonom a arcibiskupom Dominiqueom Mambertim, sekretárom Svätej stolice pre vzťahy so štátmi. Práve stretnutie Medvedeva a Benedikta XVI. v decembri 2009 bolo zásadným impulzom pre nadviazanie plnohodnotných diplomatických vzťahov. Niekoľko dní po tohtoročnom stretnutí Tlačové stredisko Svätej stolice oznámilo, že Benedikt XVI. menoval za nového nuncia v Moskve arcibiskupa Ivana Jurkoviča, doteraz pôsobiaceho na Ukrajine.

Nová Pápežská ročenka. Podľa aktuálnej Pápežskej ročenky, ktorá bola koncom februára predstavená pápežovi Benediktovi XVI., stúpol vo svete počet katolíkov z 1 miliardy 166 miliónov (2008) na 1 miliardu 181 miliónov (2009), teda o 15 miliónov. Vrástol aj počet biskupov, kňazov, trvalých diakonov a seminaristov. Znížilo sa len množstvo rehoľných kňazov a rehoľníč. V roku 2009 najviac katolíkov žilo na americkom kontinente (49,4%), nasleduje Európa (24%), Afrika (15,2%), Ázia (10,7%) a Oceánia (0,8%).

Imrich Gazda

Ďalšie podrobnejšie informácie nájdete na portáli svetkrestanstva.sk

MAGDI ALLAM BOL PROROKOM

Každý, kto sleduje vývoj dlhodobu a je otvorený voči holým faktom, to vidí. Čo? No predsa to, že najprenasledovanejšou skupinou vo svete sú kresťania. Tento stav trvá i po páde komunizmu v Európe. Pásmo prenasledovania začína v Severnej Kórei, postupuje na juh cez Čínu, Vietnam, Indonéziu, stáča sa na západ cez Indiu, Pakistan, Irán, Irak a pokračuje do Severnej Afriky, do Egypta, Sudánu, Nigérie... Podľa správy mimovládnej organizácie „Aid to the Church“ žije v podmienkach prenasledovania a diskriminácie asi dvesto miliónov kresťanov. Z nich nemalo, pravdepodobne tisíce ročne, prichádza pre vieru dokonca o život.

Pápež Benedikt XVI. sa koncom roka 2010 i začiatkom tohto roka k situácii veľmi dôrazne vyjadril. Určitým zlomom bola masakra v Bagdade v októbri 2010, kde v kresťanskom kostole teroristi zabili 58 ľudí. Nový rok začal podobným masakrom v egyptskej Alexandrii. Otvorený je príbeh pakistanskej kresťanky Asie Bibiovej, ktorá čaká vo väzení na vykonanie trestu smrti za údajné rúhanie proti prorokovi Mohamedovi.

Ako vo svetle tohto krvavého prenasledovania vyzera Európa?

V roku 2008 známy taliansko-egyptský novinár Magdi Allam konvertoval z islamu na katolicizmus. Na Veľkú Noc ho na Svätopeterskom námestí v Ríme pokrstil Svätý Otec. Magdi Allam sa minulý rok takto vyjadril k prenasledovaniu kresťanov v moslimských krajinách: „Európa nedokáže pomôcť prenasledovaným kresťanom. Nemá na to kapacity, pretože sa odkresťančuje, rastie v nej materializmus a vytráca sa duša.“

Zdá sa, že Magdi Allam bol prorokom. Podľa správy vatikánskeho rozhlasu sa pred pár dňami zišla Rada ministrov zahraničných vecí členských štátov EÚ. Taliansko cestou ministra Franca Frattiniho iniciovalo, aby sa Rada vyhlásením zastala prenasledovaných kresťanov vo svete. Text pripravila predstaviteľka Únie pre zahraničné záležitosti Catherine Ashtonová. V navrhovanom texte sa vôbec nespomínalo slovo „kresťania“.

Podľa vatikánskeho rozhlasu sa proti priamej zmienke o kresťanoch postavili zástupcovia Španielska, Portugalska, Luxemburska a Írska. Franco Frattini to označil za čierny deň EÚ. Nebolo prijaté žiadne vyhlásenie.

Čo by ste si pomysleli o človeku, ktorý by na námestí demonštroval proti prenasledovaniu nevinných ľudí, a ktorý by vám odmietol prezradiť, koho má na mysli? Asi, že je to nejaký čudák.

Takéto čudáctvo však vystihuje mentálny stav Európy. Liberálny Európan rozumie, keď sa niekto zastáva konkrétnej osoby, ktorej sa ubližuje. Spomeňme si na Hedvigu Malinovou. Rozumie utrpeniu osôb, ktorých zbijú Lukašenkovi policajti v Minsku. Chápe zadržovaných moslimov na Guantaname. Vníma konkrétnosť osôb a dejov vo všetkých týchto

prípadoch i v mnohých ďalších. Len utrpenie kresťanov, konkrétnej skupiny prenasledovanej konkrétnym spôsobom, konkrétne zabíjaním, v konkrétnych krajinách, si nezasluhuje svoju konkrétnu zmienku a odsúdenie.

Keď spomeniete súčasné prenasledovanie kresťanov, obvinia vás z neúcty k utrpeniu iných ľudí, ktorých ste jedným dychom nespomenuli spolu s kresťanmi.

Je to paradox na pôde EÚ, ktorá si vo všetkých svojich hlavných dokumentoch tak zakladá na obhajobe ľudských práv. Či sú to zmluvy o EÚ, či je to Charta práv, všade sa obhajoba ľudských práv zdôrazňuje ako základný zmysel samotnej existencie EÚ. V prípade kresťanov to neplatí.

Liberálne médiá sa pozerajú na svet cez zvláštnu mriežku, ktorá im umožňuje nevidieť veci, ktoré nezapadajú do ich videnia sveta. Kresťanstvo je pre nich prežitkom starého sveta, nemajúcim miesta v modernej dobe. Prenasledovaniu kresťanstva preto neprikladajú zvláštny význam. Napokon, samy prispievajú k začínajúcemu tichému prenasledovaniu kresťanstva v samotnej Európe.

Ak by médiá pripisovali nejaký význam prenasledovaniu kresťanstva i pri jeho stotinovej intenzite by z neho dokázali vyrobiť významnú politickú tému. Keď Mladí Konzervatívni demokrati Slovenska zorganizovali siedmeho januára v Bratislave zhromaždenie na podporu prenasledovaných kresťanov, záujem prejavili iba týždenník Týždeň a špecificky kresťanské médiá Lumen a Lux. Teda jeden novinár na sto až stopäťdesiat účastníkov zhromaždenia. O pár dní sa konala demonštrácia niekoľkých mládežníckych organizácií pred bieloruskou ambasádou. Účasť bola asi desatinová, zato pomer počtu novinárov k počtu účastníkov bol pomaly jedna k jednej.

Toto nie je sťažovanie si. Toto je výzva. Čelíme duchovnej zmätenosti a vyprázdnenosti kontinentu, z ktorého sa kedysi kresťanstvo rozšírilo okolo celého glóbu.

Pre kresťanov je to čas konať.

Vladimír Palko

SPOMÍNAME NA LEVOČSKÚ PÚŤ

Pápež Ján Pavol II. bol veľkým ctiteľom Panny Márie. Na jej počesť do svojho erbu umiestnil písmeno M a za svoje heslo si zvolil slová Totus tuus (Celý tvoj), mysliac tým Má-riu. Život Cirkvi a ľudstva vložil do rúk Panny Márie: „Jej zverujem aj moju budúcnosť. Všetko vkladám do jej rúk, aby to vo svojej materskej láske prinášala pred svojho Syna.“ Posolstvo Jána Pavla II. – téma kresťanskej rodiny – bolo aj mottom minuloročnej púte.

Známy slovenský psychológ PhDr. Dušan Fabián považuje za najkrajšie a najčistejšie priateľstvo detí do desiatich rokov veku. Ide o čistý vzťah založený na ozajstnej náklonnosti. Dieťa v tejto životnej etape

hľadá a spravidla nachádza v druhom dieťati ozajstného priateľa.

Najviac problémov a iskriacich konfliktov prežijú podľa Dr. Dušana Fabiána manželia medzi štyridsiatkou a päťdesiatkou. Kardiológovia tiež o tomto vekovom rozhraní hovoria ako o „hurikánovom veku“, pretože práve v tomto období väčšina infarktov býva smrteľných. Žiaľ, platí to aj o súčasných manželstvách generácie štyridsiatnikov. Keď manželský pár prekročí päťdesiat rokov veku, mal by sa vnútorne pripravovať na návrat k rýdzemu priateľstvu, aké obaja prežívali, keď boli malými deťmi. Lenže ne jeden manžel si práve vtedy povie: „Drel som celý život ako na galejach, deti sú existenčne zaopatrené, mám právo si užiť tých niekoľko rokov, čo mi zostáva. Mám právo na zmenu, na vyskúšanie čohosi nového.“ Manželka tiež bilancuje: „Prežila som mladosť a ďalšie roky pri plienkach, pri hrncoch a čo z toho mám?“ V tej chvíli obaja partneri zrazu pociťujú prázdnotu. Každodenné naháňanie sa za povinnosťami, peniazmi, kariérou pominulo, deti vyleteli z rodinného hniezda, vnúčatá prichádzajú občas a v dome vznikol prázdny časopriestor. Pokiaľ ho nevyplnia duchovné hodnoty, viera, zbožnosť, modlitba, pokora pred sviatosťou manželstva, vyplní ho pokušenie pôžitkárstva a hazardnej zmeny.“

Denník SME uverejnil 2. júla 2010 zaujímavý reportáž pod titulkom Neuveriteľných 260 kilometrov prejdenných peši. Takéto putovanie do Levoče absolvovali a zvládli piati muži z Levíc. Dvanásť dní pred levočským odpustom vyrazili z domu, aby 2. júla 2010 večer došli do cieľa – k Bazilike Navštívenia Panny Márie na Mariánskej hore. Tak ako tisícky veriacich, aj táto päťica pútnikov prišla svojou modlitbou vzdať hold Bohorodičke. Všetci piati muži sú ženatí otcovia detí. Tento rok cestou vo svojich modlitbách mysleli hlavne na ľudí, ktorých povodne pripravili o majetok.

Minuloročná púť mala okrem tradičnej velebnej atmosféry znásobenej bohatou účasťou veriacich ešte jeden rozmer. Tisícky modlitieb patrili obetiam ničivého živlu, ktorý začiatkom júna zachvátil najmä východ Slovenska. Povodňami a solidárnosti kresťanov sa vo svojej homílii venoval hlavný celebrant nedeľnej slávnostnej odpustovej svätej omše, bratislavský arcibiskup a metropolita, predseda Konferencie biskupov Slovenska Mons. Stanislav Zvolenský, keď povedal: „Hľadanie vzájomnej blízkosti bolo zvlášť aktuálne v posledných týždňoch, veď sme sledovali tragédiu, keď ľudia počas povodní stratili všetky materiálne hodnoty, ktoré dlhodobo nadobúdali. Nečakaný a tým šokujúcejší rozmar prírody, ktorý radikálne zvrátil osudy mnohých ľudí, ich majetkové pomery i životné plány. Koľko domov, ktoré vyzerali také pevné na vlastných základoch, sa zrazu ako domček z karát zrútili na podmočenom podlaží. Koľko pevne vyasfaltovaných ciest sa stalo obyčajnou hračkou nečakaného trasoviska. Samozrejme, nikto nikomu nič podobné neželá, no táto tragédia – ak na ňu už dokážeme hľadiť s trochou odstupu – nám pomáha uvedomiť si, ako veľmi je dôležité nestavať život čisto

a výlučne na veciach materiálnych. Áno, mnohí postihnúť sú pre nás príkladom činorodej nádeje, čo nás naplní obdivom i modlitbou za to, aby ich Pán i naďalej obdaril duchovnou silou.“

Účastníci levočskej púte poslali aj pozdravné posolstvo z Mariánskej hory Svätému Otcovi Benediktovi XVI. O mesiac zaslal substitút Štátneho sekretariátu vo Vatikáne – arcibiskup Mons. Fernando Filoni v mene Svätého Otca Benedikta XVI. poďakovanie, v ktorom napísal: „Svätý Otec zo srdca ďakuje za spomienku ako aj za modlitby a obety na jeho úmysly. Pozýva k stálej vernosti Kristovi a jeho Cirkvi, ktorej vzorom bol Váš ctihodný predchodca a Boží služobník Ján Vojaššák. S láskou udeľuje osobitné Apoštolské požehnanie všetkým účastníkom púte.“

Pred dvoma rokmi prišiel do Levoče mladý Francúz, priateľ malého dievčatka trpiaceho nevyliciteľnou smrteľnou chorobou. Tento muž si zaumienil navštíviť najznámejšie svetské, ale najmä sakrálné pamiatky v Európe. Pri každej pamätihodnosti zhotovuje fotografiu a posiela ju chorému dievčatku. Svoje prosby predložil aj nebeskej Matke v bazilike na Mariánskej hore. Rehoľné sestry slúžiace v levočskej svätyni videli a prežili už veľa ľudského utrpenia, ale keď im mladý sprievodca predstavil francúzskeho pútnika a rozpovedal im jeho príbeh, ani jedno oko nezostalo suché.

Aký chudobný by bol duchovný život bez mariánskej úcty. Už teraz sa teším na tohoročné stretnutia v mariánskych svätyniach po celom Slovensku.

František Dlugoš

PRED SČÍTANÍM LUDU

Pred každým sčítaním ľudu si náboženský predstaviteľ kladú otázku, koľko ľudí sa prihlási k cirkvám. Výsledok májového sčítania na Slovensku bude dôležitý z viacerých dôvodov. Za posledných dvadsať rokov sme sa stali otvorenou spoločnosťou so všetkými kladmi a záporni. Sila kultúrnych trendov v spojení s globalizáciou i vlastné pozorovania kladú otázku, čo tento pohyb spraví s mentalitou tradičného kresťana. Všeobecne sa očakáva, že ku Katolíckej cirkvi sa prihlási menej ľudí ako naposledy. Z hľadiska ďalšieho vývoja bude určujúce, aký veľký tento pokles bude. Iný výsledok by bol prekvapením.

Nech to však dopadne akokoľvek, samotné číslo situáciu straty vedomia príslušnosti k cirkvi, ktoré je len bodkou za odpadom od viery, nijako nerieši. Ba môže pôsobiť ako sedatívum s katastrofálnymi následkami. V skutočnosti už niekoľko rokov pozorujeme nárast veriacich, ktorí sa zriekajú náboženskej praxe či tých, ktorí už náboženstvo nepovažujú za základný kameň svojho života. Aj v tradične katolíckych regiónoch vidíme veľký rozdiel medzi tými, ktorí prijímajú sviatosť kresťanskej iniciácie a tými, ktorí si náboženskú prax zachovávajú aj naďalej. Mladí ľudia sú náchylnejší k takémuto správaniu a s pribúdajúcim vekom sa naspäť vracajú. Avšak očakávať rovnaké reakcie od rozdielnych generácií nemožno. Po novembri 1989 sa do kostolov mnohí vrátili. Dokázali to preto, lebo mali za sebou náboženskú výchovu a prax vo vlastnej rodine. Mnohí dnešní mladí ľudia vychádzajú z rodín, kde ná-

boženskej praxe niet, čo znamená, že ich návrat bude oveľa ťažší. Ak si k tomu prirátame nárast rozvodov, nemanželských detí, používania antikoncepcie, liberálny pohľad na ľudskú sexualitu a manželstvo či akceptáciu spoluzitia osôb rovnakého pohlavia; máme pred sebou mozaiku trendov, ktorá sa zákonite odrazí aj vo vzťahu k cirkvám ťahajúcim v tomto zápase za kratší koniec.

I keď tieto fakty svedčia o úpadku, bolo by chybou podliehať panike. Ide o skúšku pokory a trpezlivosti, kde bude liekom vydávanie svedectva a zachovanie vlastnej identity. A spolu s tým ruka v ruke hľadanie odpovede na otázku, ako sklbiť katolícku vieru so životom v modernom svete. Avšak dekadentnosť a spoločenská škodlivosť týchto trendov je natoľko zjavná a ich dôsledky pre spoločnosť budú také zdrvivujúce, že je len otázkou času, kedy v imunite organizmu, akým je societa, vyvolajú protireakciu. Je však možné, že daň, ktorú dovedy zaplatíme, bude príliš vysoká.

Byť si vedomý tejto situácie znamená meniť pohľad na aktuálne pastoračné úlohy a budovať jednotu. Treba totiž priznať, že zatiaľ sme recept na zvrátenie súčasných kultúrnych trendov nenašli. Rovnako nevieme viesť s nimi dôstojný zápas. Naše správanie navodzuje dojem, že situácia nie je až taká dramatická, hoci fakty svedčia o opaku. Nastal čas pracovať spoločne. Kiežby aj výsledky nadchádzajúceho sčítania boli budíčkom, ktorého ovocím bude viac evanjelizátorského nadšenia. Nie kvôli Afrike alebo Ázii. Ale pre tých, čo žijú medzi nami.

Anton Ziolkovský

VILIAM JUDÁK, ŠTEFAN POLÁČIK:

KATALÓG PATROCÍNÍ NA SLOVENSKU

Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK v Bratislave, 2009. Počet strán: 476. ISBN: 978-80-969787-3-1.

Autorská dvojica Viliam Judák–Štefan Poláčik už druhýkrát spoločne zvereňujú výsledky svojej bádateľskej práce z okruhu dokumentárnej religionistiky Slovenska, a to knižnými monografiami. Už v roku 2005 vydali pozoruhodný Atlas katolíckej cirkvi na Slovensku (predchádzal im roku 2000 Atlas cirkví, náboženských spoločností a religiozity Slovenska, ktorého editorom bol Š. Poláčik), ako píše v úvode kardinál J. Ch. Korec bol to „konkrétny obraz“ o tom, že „Cirkev je aj po dlhé stáročia stále na Slovensku prítomná, .. žije, stále pôsobí.... v kultúre a sociálnom živote u nás ako neodmysliteľná súčasť nášho života“. Žáner Atlasu dovoľuje čítať tento obraz prostredníctvom štatistickej evidencie, farebných máp, bohatých vecných registrov celú štruktúru katolíckej a gréckokatolíckej Cirkve, a to z historického pohľadu, ale najmä z hľadiska súčasného stavu. S podobným, avšak vyhraneným špecifickým zámerom vyšiel v polovici roku 2009 aj Katalóg patrocínií na Slovensku, v rozsahu 476 strán a v malom náklade 500 exemplárov. Katalóg patrocínií

na Slovensku vznikol ako výskumná grantová úloha VEGA na Rímskokatolíckej bohosloveckej fakulte UK v Bratislave, ktorá je jej vydavateľom. Autori nadviazali na iniciatívu Jána Hudáka, ktorý roku 1984 v SAV v Bratislave pripravil a v ideologicky vymedzenom a číslovanom počte vydal Patrocíniá na Slovensku (Súpis a historický vývin).

Potrebu encyklopedickej a pritom historicky vierohodnej a vecne prehľadnej príručky o patrocíniách oboch katolíckych cirkví na Slovensku treba hľadať nielen v inovácii zdravého regionálneho historizmu, aký pozoruje v súčasnosti, Táto potreba je širšia a hlbšia, lebo pramení z dnešného vedomého upevňovania kresťanskej duchovnej identity, z návratu k poznávaniu sakrálna v kultúrno-historickom časopriestore Slovenska, z túžby po faktickom poznávaní úcty a oslavy: 1. Božích osôb, 2. Panny Márie, sv. Jozefa, 4. apoštolov, 5. blahoslavených a svätých. Pravda, v tejto potrebe je hlboko ukotvená náboženská tradícia, fenomén udržiavania náboženských kultov, obradov zvyklostí

a príležitosti prežívať kresťanskú vieru a ňou naplňovať a usmerňovať kultúru každodenného života. Málokeďdy si uvedomujeme starodávnu (stredovekú) fascináciu verejného náboženského prejavu púťí a výročných slávností posvätenia chrámov, ktoré predstavovali jedinečnú kultúrnu náboženskú komunikáciu. Málokeďdy oceňujeme účinný význam cirkevných sviatkov na širšiu komunitu veriacich. A ak tomu pridáme knižne vydané príležitostné kázne a piesne, príp. básne, zisťujeme trvácnosť náboženského zážitku a jeho vplyv na kultivovanie nášho človeka.

Zaiste patrocíniá slovenských chrámov a kaplniek neoslovujú súčasného kresťana tak nástojčivo ako v minulosti. A predsa, keď čítam historický exkurz V. Judáka alebo aj J. Hudáka z roku 1984 kladiem si rad otázok. Predovšetkým o voľbe patróna, o zániku patrocínií, o zmenách, aké sa dajú spoznať z uvedených dát: geografických, diecéznych, eparchiálnych, farností, dát miestnych, historických, architektonických a pod. Kto rozhodoval o patrocíniu – donátor alebo aj veriaci, miestny kňaz alebo predstavený hierarchie? Ako je možné, že do voľby patrocínia vstupuje v 18. a 19. storočí nacionalizmus? Ako ťažko sa do zoznamu patrocínií dostávajú sv. Cyril a sv. Metod, sv. Gorazd. Aký zmysel mali v Cirkvi národní svätí? Kladiem si otázku o spoločných (totožných) svätých gréckokatolíckej a katolíckej cirkvi, napr. Duch Svätý, Kristus Kráľ, Nanebovstúpenie Pána, Premenenie Pána, Zjavenie Pána, Narodenie P. Márie, Nepoškvrnené počatie P. Márie, Matka ustavičnej pomoci, ale pestrejšie zasa patrocíniá spoločných svätých: Sv. Peter a Pavol, sv. Cyril a Metod, sv. Demeter, sv. Ján Krstiteľ, sv. Juraj, sv. Kozma a Damián, sv. Lukáš, sv. Mikuláš, sv. Michal. Pravda, odlišné kultúry svätých vychodia z odlišného cirkevného kalendária, ale aj odlišného modelu spirituality Východu a Západu. Uhorskí svätí nevstúpili do patrocínií gréckokatolíckej cirkvi. Čítanie Katalógu prináša aj otázku: ako patrocíniá ovplyvňovali názvy obcí a miest na Slovensku (podľa oficiálneho určenia blahoslavených a svätých), keď pomenovania podľa svätých končí kdesi na hranici Štrba, lebo východné Slovensko neeviduje mesto a dedinu s prívlastkom: svätý. Je to otázka kultúrnych areálov, alebo otázka rozdielnosti chápania sakrálna na Slovensku? Kladiem si aj otázku, ako to, že silný kult sv. Márie Egypťskej na teritóriu východnej Európy (vrátane Slovenska) ovplyvnil ľudovú kultúru vynášania Moreny, vydávanie populárnej a legendovej literatúry o nej, ale v Katalógu táto svätica absentuje. Zaiste nás prekvapí množstvo zaniknutých patrocínií, ale aj zaniknutých chrámov a kaplniek, čo súvisí s dejinami a pohromami našich miest a dedín, so zánikom hradov, kaštieľov – sídiel šľachty, ktorá celé stáročia ovplyvňovala a určovala patrocíniá. Na zmeny patrocínií vplývali aj historické udalosti európske, cirkevné, štátne, dejiny dogiem, martyrológia, vývinové formy beatifikácie a kanonizácie. Prekvapuje vysoká početnosť patrocínií napr. Najsvätejšej Trojice, Božského Srdca Ježišovho, zo svätých: sv. Michal, Ján z Nepomúk, sv. Mikuláš, sv. Anna, nad všetkými však P. Mária. Treba poznamenať,

že patrocíniá apoštolov a svätých odkazujú na princíp inkulturácie Cirkvi, ktorá je výrazom univerzálnosti, ale zároveň interkulturácie, osvojovania života a informácií o kultúre pôvodcu- svätca. Slovensko z tohto hľadiska je dôkazom jedinečnej transmisie nábožnosti a svätosti. Katalóg patrocínií odkazuje na našu sústavnú otvorenosť inonárodným náboženským kultúram Európy, Ázie, Afriky, ako aj Číny a Japonska, najmä v rokoch 20. a 21. storočia.

Zaniknuté kostoly a kaplnky tvoria osobitnú záujmovú oblasť. Sú dôkazom o bohatom náboženskom a kultúrnom živote niektorých miest a dedín, napr. Hlohovec, Bijacovce, Borša, Dravce, Kapišová, Lenartov, Lesnica, Rimavská Sobota a i. Podobne so záujmom prijímame evidenciu o cintorínskych kaplnkách, hradných kostoloch, o významných Kalvariách a Krížových cestách (s. 233-236), ktorými sme známi v Európe. Katalóg patrocínií na Slovensku možno teda čítať očami a záujmami viacerých pohľadov: vedeckých, kultúrno-historických, regionálnych, lokálnych. Aj spomínané úvodné štúdie V. Judáka a J. Hudáka nám otvárajú poznanie k patrocíniám roľníckym, remeselníckym, obchodným, mestským, sociálnym, regionálnym, a k ich umeleckým kontextom.

Katalóg patrocínií na Slovensku nie je iba evidenciou pomenovaní, ale je bohatým repertoárom sprievodných údajov, vysvetliviek a piktografických znakov. Napr. označením objektov rímskokatolíckych, gréckokatolíckych, vojenského ordinariátu, zaniknutý objekt, ďalej popis lokality, príslušnosť k dekanátu, diecéze, charakteristika objektu (katedrála, bazilika, farský kostol, filiálny, architektonický sloh, a pod. Miestopisný opis obsahuje údaje: názov obce, mesta, rok prvej písomnej zmienky, nadmorská výška, okres, kraj, diecéza a eparchia (podľa dnešného platného rozčlenenia), štatút objektu, kód patrocínia, skupinový názov... Okrem toho Katalóg uvádza údaje o nekatolíckom objekte (BKO). Tabuľkovým a číselným spôsobom sa sprístupňujú poznatky o počte patrocínií v minulosti a prítomnosti (str. 39), a to podľa diecéz. Mapky existujúcich a zaniknutých objektov sprevádzajú Základný katalóg patrocínií podľa vyššie spomínaných piatich kapitol. Miestopisný opis je zoradený podľa abecedy slovenských dedín a miest. Osobitne pomocný prehľad poskytujú Tabuľky štruktúry patrocínií: v územných jednotkách (podľa nového diecézneho členenia Slovenska), a to patrocíniá existujúce do roku 1984, vzniknuté po roku 1980/1984.

O prakticko-informačnom význame knižného vydania Katalógu patrocínií na Slovensku nemožno nijako pochybovať. Naopak: jednota dokumentárno-pramenej hodnoty Katalógu určuje jeho nadčasovú a nadnárodnú platnosť a vedecko-výskumnú využiteľnosť. Tomu slúžia aj inorečové resumé a celý sprievodný, výkladový aparát. V istom zmysle Katalóg predstavuje malé reprezentatívne kultúrno-historické a náboženské vademekum, sumujúce poznanie o vývine a stave patrocínií na Slovensku

Peter Liba

ROZPRÁVANIA RUSKÉHO PÚTNIKA

Preložil Štefan Senčík SĽ, Trnava : Dobrá kniha 2010, 221 strán, ISBN 978-80-7141-688-3.

Anonymné dielo z pokladnice kresťanského Východu vyšlo knižne prvýkrát v ruskej Kazani v roku 1870 pod názvom *Úprimné rozprávania pútnika svojmu duchovnému otcovi*. Podľa upraveného vydania z roku 1881 text pochádza od istého mnícha z gréckeho kláštora na ostrove Athos. Podľa inej tradície pôvodcom rozprávania má byť „sedliak z orleskej provincie, ktorý chodieval na duchovné rozhovory s otcem Makáriom, o čo sa opiera aj slovenský preklad. Knižka sa dočkala desiatok vydaní vo svetových jazykoch. Metaforicky povedané ide o Kempenského „Nasledovanie Krista“ vyjadrené slovami východokresťanskej spirituality.

Svojím charakterom ide o naratívnu spirituálnu literatúru, v ktorej rozprávač v prvej osobe predstavuje svoj postupný duchovný rast i rôzne vnútorné zápasy a vplyv jeho spirituality na okolie.

Rozprávania sú rozdelené do siedmich, rozsahom rozdielnych kapitol. Prvé štyri kapitoly obsahujú meditácie a zážitky pútnika. Zvyšné tri kapitoly prepracovanejším štýlom podávajú rozhovor o modlitbe na spôsob teologickej debaty, ktorú vedu pútnik, profesor a mních. Je potrebné povedať, že tieto kapitoly už nemajú okúzľujúce čaro osobnej narácie pútnika, ide skôr o formálnu náuku.

V najkratšej tretej kapitole sú uvedené autobiografické údaje pútnika, ktorý je hlavným predstaviteľom diela. V detstve skoro osirel a spolu s bratom ho vychovával jeho starý otec. Ten ho za pomoci Biblie naučil čítať a písať. Keď dospel, starý otec ho oženil, ale po dvoch rokoch manželstva mu manželka zomrela. Preto predal svoj majetok a vydal sa na cestu. Jediným sprievodcom mu je Biblia a Filokalia – zbierka náboženských textov duchovných otcov kresťanského Východu o vnútornej modlitbe a pravidlách čnostného života. Zozbieral ich a v Benátkach vydal athoský mních Nikodém v roku 1782 (recenzia na 1. časť Filokalie v slovenskom jazyku vyšla v časopise *Nové Horizonty* ročník III, číslo 3/2009). Z nich čerpá usmernenia v úsilí zdokonaľiť sa v Ježišovej – vnútornej modlitbe: „Pane Ježišu Kriste, Syn Boží, zmiluj sa nado mnou hriešnikom“, ktorá predstavuje súhrn celého kresťanského života. Kniha je popretkávaná citátmi z Biblie a z Filokalie a zážitkami zo stretnutia s rôznymi ľuďmi – vznešenými i jednoduchými.

Čitateľ odhalí dve vrstvy rozprávania. Prvá predstavuje obhajobu tichej neustálej modlitby, čo je typickým prvkom kresťanskej ortodoxnej tradície. Autor pritom nepodáva v jej prospech teologicky náročné argumenty. Ide skôr o naliehanie bez váhania začať s modlitbou, ktorá predstavuje prvý krok v duchovnom živote a je zároveň aj jeho završením. Kým ostatné úkony nábožnosti majú svoj vymeraný vlastný čas, pre modlitbu niet nevhodného času. Druhá vrstva rozprávania podáva jemné ale výrečné odporúčanie pustovníckeho života. Samotný rozprávač je pútnikom s jednoduchým a nenáročným životným štýlom, ktorý je vzorom pre

všetkých, ktorí chcú viesť pravý duchovný život. Skutočnosť, že pútnik ani raz nespomenie svoje meno a zostáva tak v anonymite, chce poukázať na univerzálny rozmer knihy. Ľudský život každého z nás taktiež predstavuje „putovanie“, v ktorom stretávame rozličných ľudí a rozhodujeme sa pre istý životný smer.

Pútnik prejde celým vtedajším Ruskom od Kyjeva po Sibír a Odesu. Jeho túžbou je dostať sa do svätého mesta Jeruzalema, ale nečakané okolnosti ho prinúti zmeniť plány. Nie je to prvýkrát, keď pútnik, napriek svojim plánom, musí zmeniť pôvodné rozhodnutie. On sám v tom vždy chápe Božiu prozreteľnosť a riadenie. Vidíme v tom opäť veľkú podobnosť s naším životom, keď si človek robí plány, môžu to byť aj vznešené rozhodnutia, a predsa prichádzajú životné okolnosti (choroba, prírodné pohromy, iní ľudia a pod.), keď nám nie je dopriate ich realizovať. Kniha nás učí aj v takých okamihoch spoľahnúť sa na Božiu prítomnosť a zachovať si dôveru v Božiu prozreteľnosť.

Pre čitateľa 21. storočia predstavuje kniha pozvanie zachovať si nenáročný štýl života, vo všetkom dôverovať Bohu a čerpať duchovnú silu z hlbokkej každodennej modlitby. V porovnaní s beletriou alebo odbornými textami je to osviežujúce a povzbudivé čítanie pre dušu.

František Trstenský

PAUL JOHNSON:

JEŽÍŠ. ŽIVOTOPIS PRO 21. STOLETÍ.

Preložil Jiří Svoboda. Brno : Barrister&Principal 2010, 168 strán, ISBN 978-80-87474-02-0.

Paul Johnson patrí na Slovensku medzi populárnych a známych spisovateľov, z ktorého pera vyšlo už viac ako štyridsať kníh. Narodil sa v roku 1928 v anglickom Manchestri. V päťdesiatych rokoch minulého storočia sa dostal do povedomia ako novinár a neskôr editor lavicového britského časopisu *New Statesman*, čo vychádzalo z jeho lavicového presvedčenia. V sedemdesiatych rokoch však prišlo k zmene jeho zmysľania a postupne sa priklonil k pravicovým myšlienkam. Stal sa podporovateľom vlády Margaret Thatcherovej, pre ktorú dokonca písal niektoré príhovory. V rokoch 1981 až 2009 prispieval do britského konzervatívneho týždenníka *The Spectator*. Stal sa prispievateľom aj do ďalších vplyvných periodík *The Daily Telegraph*, *The New York Times*, *The Wall Street Journal*. V roku 2006 mu americký prezident George Bush udelil Prezidentskú medailu slobody. Hlásí sa k rímskokatolíckemu vyznaniu, je ženatý, má troch synov a dcéru. V českých a slovenských vydavateľstvách je známy predovšetkým historickými titulmi napr.: *Dějiny 20. století* (1991); *Dějiny křesťanství* (1999); *Dějiny amerického národa* (2001); *Dějiny anglického národa* (2002); *Renesancia* (2002); *Hrdinové* (2008) atď.

Dnes má Paul Johnson už viac ako 82 rokov. V jeho stvárnení Ježišovo životopisu vidieť osobnú výpoveď veriaceho človeka. V tom sa kniha odlišuje od všetkých doterajších diel. Podľa jeho vlastných slov cieľom publikácie je sprostredkovať radosť a posilu, ktorej sa mu dostalo, keď šiel po Ježišových stopách a premýšľal o jeho slovách. V jeho slovách sa prejavuje osobná angažovanosť veriaceho človeka. V knihe nenájdeme konfrontačný tón, ktorý by polemizoval s historicitou evanjeliových udalostí. Nie je to ani apologetický spis, ktorým by bránil cirkevnú náuku. Evanjeliá prijíma ako normu kresťanského správania a ako také ich predstavuje. Paul Johnson nie je ani historikom ani vedcom z profesionálneho hľadiska. Je žurnalistom, čo sa prejavuje v jeho štýle, ktorý nie je akademický, ale skôr populárno-naučný. Pri písaní Ježišovo životopisu sa prelína zmysel pre históriu s osobným katolíckym presvedčením. Johnson spája historické informácie Stredozemia a Palestíny 1. storočia po Kr. s poslanstvom štyroch kánonických evanjelií. Ide teda o duchovnú literatúru. Predsa sa však čitateľ stretne s informáciami, ktoré môžu zničiť prekvapujúco. O Ježišovi tvrdí, že sa mu dostalo výborného vzdelania, že poznal diela náboženskej a svetskej literatúry, že bol schopný recitovať spamäti Homéra, Eurípida či Vergília a počas verejného pôsobenia sa živil rybolovom spolu so svojimi apoštolmi. Svojím štýlom rozprávania sa Ježiš približoval básnikom, keďže vo svojom učení používal množstvo obrazov, metafor a podobenstiev. Tieto Johnsonove tvrdenia sú z historického hľadiska

vysoko otázne a pripisujem ich skôr jeho žurnalistickému štýlu, ktorým sa snaží zatriktívniť publikáciu.

Paul Johnson vo svojom diele postupuje lineárnym spôsobom od Ježišovho narodenia až po smrť a zmŕtvychvstanie. V deviatich kapitolách sa pútavým štýlom venuje Ježišovým zázrakom, podobenstvám, náuke ale aj významu jeho smrti a zmŕtvychvstania. Snaha o zjednotenie štyroch evanjelií do jednej ucelenej biografie má svoje úskalia, keďže každý zo štyroch evanjelistov má svoj osobitý štýl, adresátov. Preto možno človek pri čítaní narazí na mnohé nezrovnalosti, na ktoré nenájde odpoveď. Johnson kladie dôraz na odkaz Ježišovho poslanstva pre dnešok. Vyjadruje sa aj k témam, ktoré dnešný svet na kresťanstve neprijíma. Tento britský autor jasne formuluje presvedčenie, že celibát a sviatostné kňazstvo mužov neprotirečí ale súhlasí s učením Ježiša. V siedmej kapitole sa pokúsil naformulovať v „Ježišovom duchu“ desaťero pre 21. storočie: 1. Každý z nás musí vyrásť v skutočnú osobnosť; 2. Prijmi univerzalitu a drž sa jej; 3. Maj v úcte skutočnosť, že v Božích očiach sme si všetci rovní; 4. V ľudských vzťahoch je potrebná láska; 5. Máme preukazovať milosrdenstvo tak, ako Boh ho preukazuje nám; 6. Zachovaj si vyrovnanosť a miernosť; 7. Je potrebné pestovať otvorenú myseľ; 8. Hľadaj Božiu pravdu; 9. Pri vykonávaní moci je potrebné mať úctu k bezmocným; 10. Maj odvahu odporovať zlu a vytrvať v hlásaní pravdy.

Johnson nie je teológ, ale katolícky žurnalista a spisovateľ, čo čitateľ vníma v celom diele. Autor napísal životopis Ježiša Krista, ktorý si vyžaduje ďalší krok – siahnuť po samotných evanjeliách a pozorne si ich prečítať. V tomto je jeho dielo, myslím že úmyselne, akoby nedokončeným čítaním. Názov anglického originálu vystihuje podstatu celého diela „A Biography from a Believer – Životopis napísaný veriacim človekom“. Je výpoveďou človeka, ktorý vyznáva vieru v Ježiša Krista ako Božieho Syna a snaží sa Ježišovo poslanstvo sprostredkovať zrozumiteľným jazykom ľuďstvu 21. storočia.

Miloš Pekarčík

NOVÉ HORIZONTY

ČASOPIS PRE TEOLÓGIU, KULTÚRU A SPOLOČNOSŤ

ČÍSLO 1/2011

ROČNÍK V.

VYCHÁDZA ŠTVRŤROČNE

Zodpovedný redaktor:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Výkonný redaktor:

ThLic. Anton Ziolkovský, PhD.

Redakčná rada:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

ThDr. Martin Koleják, PhD.

doc. ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

doc. ThDr. František Trstenský, PhD.

ThLic. Anton Ziolkovský, PhD.

ThDr. Branislav Kluska, PhD.

SLLic. Pavol Zvara

Mgr. Marián Jabrocký

Grafická úprava:

Mgr. Marián Jabrocký

Jazyková spolupráca:

Mgr. Dagmar Jurašková

Anglické texty:

Marek Hrubčo

Adresa redakcie:

Nové Horizonty

Spišská Kapitula 13

053 04 Spišské Podhradie

E-mail:

novehorizonty@gmail.com

Web:

<http://www.novehorizonty.sk>

Cenzor:

ThDr. Alojz Frankovský, PhD.

Imprimatur:

Mons. prof. František Tondra, spišský diecézny biskup
z dňa 16. 10. 2007, č. prot. 11/2007

Evidenčné číslo:

EV 3671/09

ISSN 1337-6535

EAN 977133765400602

Vydáva:

Klub priateľov Ferka Skyčáka, Spišská Nová Ves

Tlač:

Tlačiareň Kežmarok

Uzávierky v roku 2011: 30. 1., 30. 4., 30. 7., 30. 10.

Informácie pre predplatiteľov:

Predplatné na rok 2011 - 6 €.

Odporúčaná cena jedného výtlačku - 1,5 €;

v predajniach Lúča a SSV - 2 €.

Objednávky na predplatné: novehorizonty@gmail.com

Klub priateľov Ferka Skyčáka:

Je občianske združenie katolíckych intelektuálov, zaregistrované Ministerstvom vnútra SR dňa 8. augusta 2008 pod číslom spisu VVS/1-900/90-32348. Základné zásady sú zverejnené na webovej stránke <http://www.novehorizonty.sk>.

Sponzorské príspevky môžete poslať na tento účet:

4390017104/3100.

Prosíme Vás taktiež, aby ste nás o svojom dare upozornili aj prostredníctvom emailu, aby sme sa Vám mohli podakovať.

Pokyny pre prispievateľov:

Štruktúra štúdie

Kvôli jednotnému charakteru časopisu je nevyhnutné rešpektovať nasledujúce pokyny. Štúdia musí začínať odstavcom s nadpisom *Náčrt problému*, v ktorom autor predstaví problematiku a najmä zreteľne vysvetlí, čomu sa v štúdiu bude venovať a prečo je táto téma zaujímavá. Nasleduje samotné jadro štúdie, ktorú je kvôli prehľadnosti potrebné členiť podnadpismi na menšie celky. Podnadpisy netreba číslovať. Stačí zvýrazniť tučným typom písma. Štúdiu je potrebné ukončiť záverečným odstavcom s nadpisom *Záver*, v ktorom autor načrtne možné riešenia. Štúdia musí obsahovať poznámky pod čiarou a bibliografiu za textom štúdie.

Pri písaní štúdie je potrebné brať do úvahy, že cieľovou skupinou je katolícka inteligencia a čítajú ho najmä laici. Tomu je potrebné prispôbiť vyjadrovacie prostriedky, rozsah štúdie a náročnosť štylizácie. Poznámky pod čiarou je potrebné využiť na vysvetlenie pojmov, ktoré nemusia byť jasné (napr. krátka charakteristika osobnosti z danej oblasti, ktorá neodborníkovi nemusí byť známa).

Vzor celkovej štruktúry štúdie:

- Názov štúdie v slovenčine
- Názov štúdie v angličtine
- Abstrakt v angličtine
- Náčrt problému
- Samotné jadro štúdie členené podnadpismi na menšie časti
- Záver
- Bibliografia
- Meno a priezvisko autora, adresa pracoviska, e-mail
- Profesný životopis

Formálna úprava textu:

Vzhľad stránky - okraje: horný 2,5 cm, dolný 2,5 cm, ľavý 2,5 cm, pravý 2,5 cm

Typ písma: Times New Roman

Veľkosť písma: 12

Riadkovanie: jednoduché

Rozsah: 4-8 strán

Všetky štúdie sú recenzované.

